תלמוד בבלי · ראשונים · רבינו גרשום · סדר קדשים

רבינו גרשום על בכורות

גרשום בן יהודה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רבינו גרשום על בכורות

גרשום בן יהודה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רבינו-גרשום-על-בכורות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 6
דף ג. 8
דף ג: 10
דף ד. 12
דף ד: 13
דף ה. 15
דף ה: 17
דף ו. 19
דף ו: 20
דף ז. 22
דף ז: 23
דף ח. 25
דף ח: 26
דף ט. 28
דף ט: 30
דף י. 32
דף י: 34
דף יא. 37
דף יא: 39
דף יב. 40
דף יב: 42
דף יג. 45
דף יג: 46
דף יד. 47
דף יד: 48
דף טו. 50
דף טו: 51
דף טז. 53
דף טז: 54
דף יז. 55
דף יז: 57
דף יח. 58
דף יח: 59
דף יט. 60
דף יט: 62
דף כ. 63
דף כ: 64
דף כא. 65
דף כא: 66
דף כב. 68
דף כב: 69
דף כג. 69
דף כג: 70
דף כד. 71
דף כד: 72
דף כה. 73
דף כה: 74
דף כו. 76
דף כו: 77
דף כז. 79
דף כז: 80
דף כח. 81
דף כח: 82
דף כט. 83
דף כט: 84
דף ל. 84
דף ל: 85
דף לא. 86
דף לא: 87
דף לב. 88
דף לב: 89

דף לג. 90
דף לג: 91
דף לד. 92
דף לד: 92
דף לה. 94
דף לה: 96
דף לו. 97
דף לו: 98
דף לז. 99
דף לז: 100
דף לח. 101
דף לח: 103
דף לט. 104
דף לט: 106
דף מ. 107
דף מ: 108
דף מא. 109
דף מא: 110
דף מב. 111
דף מב: 111
דף מג. 113
דף מג: 114
דף מד. 116
דף מד: 117
דף מה. 118
דף מה: 119
דף מו. 120
דף מו: 121
דף מז. 122
דף מז: 123
דף מח. 124
דף מח: 124
דף מט. 126
דף מט: 126
דף נ. 127
דף נ: 128
דף נא. 129
דף נא: 130
דף נב. 131
דף נב: 131
דף נג. 132
דף נג: 133
דף נד. 135
דף נד: 135
דף נה. 136
דף נה: 137
דף נו. 138
דף נו: 139
דף נז. 140
דף נז: 140
דף נח. 141
דף נח: 142
דף נט. 143
דף נט: 143
דף ס. 145
דף ס: 147
דף סא. 149

דף ב.

יוצר וברוא המאורות צופה ומאזין עתירות חכמני להבין אמרות קנויות קדם לדורות וחזקני לפרש דקדוקי בכורות:

הלוקח עובר חמורו. פטר חמורו של עובד כוכבים עד שהוא במעי אמו:

והמוכר לו. או ישראל המוכר לעובד כוכבים עובר חמורו:

ואע"פ שאינו רשאי. כדאמרי' במסכת ע"ז דאין מוכרין בהמה גסה לעובד כוכבי':

והמשתתף לו. או מי שנותן לעובד כוכבים חצי חמורו בשותפות:

או המקבל. מן העובד כוכבים לשמור חמורו שיהו מחצית עובריה שלו או ישראל הנותן חמורו לעובד כוכבים בקבלה שיהו הוולדות למחצה או לשליש ולרביע שלו פטור מן הבכורה:

שנאמר הקדשתי לי כל בכור בישראל. כלומר שיהא כולו מישראל שלא יהא לעובד כוכבים חלק בו. ומפרש באידך פירקא מאי אריא דתני עובר חמורו ברישא והדר תני עובר פרתו ליתני עובר פרה ברישא וכו':

כל הני למה לי. הלוקח והמוכר והמשתתף והמקבל והנותן:

משום דקא מייתי לה לקדושה. שאין עושה בו מלאכה בשבת הלכך הקילו על הלוקח עובר שיהא אותו עובר עצמו פטור מן הבכורה. אבל מוכר עובר חמורו דקא מפקע ליה מקדושת שבת ובכורה אימא ליקנסוה שיתן פדיונו לכהן קמ"ל דלא:

והמשתתף לו למה לי. השתא הלוקח היכא דכוליה עובר דישראל פטור משתתף דלית ליה אלא חציו מיבעיא:

להא אתא לאשמועינן לאפוקי מדרבי יהודה. לא אמר בהדיא אלא הכי קאמר לקמן ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים דהיינו שותפות דמקבלה לפטומה ולחלוק לוולדות:

דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי. דאיניש אחרינא דחזי דהאי לא פריק עובר חמורו זה אמר כך לא צריכנא למפרק בכור חמורי דלא ידע דאיהו דלא פרק בכור חמורו משום דיהב ליה בקבלה לעובד כוכבים:

מהו דתימא ליקנסיה דליפרקיה דלא ליתי לאיחלופי קמ"ל דלא:

תנן התם. הכי רישא דמתניתין אין מוכרין בהמה גסה לעובד כוכבים עגלים וסייחין וקא חשיב כולהו וקתני ר' יהודה מתיר בשבורה למוכרה דלאו בת מלאכה היא ובן בתירא מתיר בסוס שאין עושה בו מלאכה שחייב עליה חטאת דסתם סוס לרכיבה ורכיבה אינה אלא משום שבות דחי נושא את עצמו:

עובר כשהוא במעי אמו מאי אמר ר' יהודה דמתיר בשבורה מותר האי עובר למוכרו לעובד כוכבים אי לא:
משום דשבורה היא דלא חזי למלאכה:
עובר נמי שבור הוא. אצל מלאכה:
או דלמא. משום הכי מתיר בשבורה דלאו היינו אורחיה שאין דרכה של בהמה שתהא שבורה והשתא כי הויא שבורה שרי לזבונה לעובד כוכבים:
אבל עובר היינו אורחיה דהוי כשבור שהוא שבור במעי אמו ועד שהוא קטן לא חזי למלאכה אבל לאו כשבור דמי דהאי אתי לכלל מלאכה לכשיגדיל ולימא דאסר ביה ר' יהודה:
ולא פליג ר' יהודה במתניתין. מכלל דסבירא ליה נמי דאינו רשאי למכור עובר לעובד כוכבים:
דלא קתני דפליג ר' יהודה. וכי ס"ד דלא פליג בהוו הא איכא דפליג. כדאמרינן לקמן ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין וכו'. שותפין עובדי כוכבים חייב בבכורה אלא פליג אשותפין והוא הדין אכולהו ואי לא קתני פלוגתא במתניתין פליג בברייתא ומדפליג ש"מ לר' יהודה מותר למכור עובר לעובד כוכבים:
מעלין אותו בשויו. דשמין אותו וולד (בשווה) כמה הוא שווה ונותן חצי דמיו לכהן החצי שהוא שלו:
אע"פ שאינו רשאי ליתנו לעובד כוכבים בקבלה לפי שעושה בה מלאכה בשבת ועוד שמפקיעו מן הבכורה:
קונסין אותו עד עשרה וכו'. שיפדה העובר מן העובד כוכבים אפי' שאינו יכול לפדותו מן העובד כוכבים אם לא יתן לו עשר ידות יותר מכדי דמיו:

דף ב:

ונותן דמיו של עובר לכהן ואע"ג דכתיב תפדה בשה יכול לפדותו אפי' בדמים כדאמרינן באידך פירקא דלא באתה תורה להחמיר עליו אלא להקל עליו אבל שאר בכורות בהמה טהורה אין פודין אותן בדמים אלא נותן הבכור לכהן ואם רצה הכהן למוכרו לו רשאי ומ"ט נותן כל דמיו לכהן ולא סגי בחצי דמיו משום דעיקר בהמה דישראל:
מאי לאו. הא דקתני קונסין לאו אעובר קאי ומשום דאינו רשאי אלמא דר' יהודה סבר דאסור למכור עובר לעובד כוכבים הואיל דהיינו אורחיה:
אבהמה קאי. דקונסין אותו אבל עובר רשאי למכור:
והא עד עשר בדמיו קתני. דמשמע דמי עובר:

תני דמיה. דמשמע של בהמה:
ואי בהמה קא בעית למימר כל דמיה:
כהן מאי עבידתיה בבהמה עצמה אמאי יהיב ליה כל דמיה. אלא לאו אעובר קאי:
לא לעולם סבירא ליה בעלמא דמוכרין עובר לעובד כוכבים דכשבור הוא והכא מאי שנא דקתני קונסין דמשמע נמי אעובר כגון דיהב ליה לעובד כוכבים בהמה מעוברת לפטומה דלכי מיפטמה לה ליזבנו וליחלקו דמיה דהשתא אבהמה גופה קנסי ליה ומיגו דקנסי ליה כו'. והיינו ונותן כל דמיו לכהן אבל בעלמא שרי לזבוני לעובד כוכבים:
והאי נמי כיכול להתרפאות דמי דלכשיגדיל חזי למלאכה ש"מ דעובר אסור למכור לעובד כוכבים לר' יהודה:
איכא דמתני לה. הא דר' יהודה אמתניתין ולא בעי לה מיבעיא:
לימא מתני' דלא כר' יהודה דמדשרי ר' יהודה בשבורה ה"ה דשרי נמי אעובר וכשבור דמי:
אפילו תימא ר' יהודה. ובשבורה (שרי אסר) [הוא דשרי] דלאו היינו אורחיה כדאמר לעיל אבל בעובר אסר דהיינו אורחיה למיהוי כשבור עד שהוא במעי אמו אבל לבסוף חזי למלאכה ואסור:
מכר בהמה. שאינה מעוברת לעובד כוכבים לעובריה שיהיו העוברין של שניהם:
תיבעי לתרוייהו דהכא לא מזבין לא בהמה עצמה ולא עובר דאכתי לא מיעברא:
בשבורה דלא אתיא לאיחלופי בשלמה:
אבל [שלמה]. היכא דזבין בהמה לעובריה דבהמה גופה שלמה היא ואתי לאיחלופי במכירה שלמה אחריתי שלא לעובריה לחלוטין ואסר:
או דלמא ומה שבורה דפסקה מיניה. דלחלוטין מזבנה לעובד כוכבים דאע"ג דאיכא למיחש אטו מכירה חלוטה אחר דשלמה אפי' הכי שרי:
וכ"ש שלימה לעובריה דלא פסקה מיניה דלא מזבנה לגמרי דשרי או דלמא לרבנן ומה שבורה דלא אתי לחלופי בשלימה אפי' הכי אסרי רבנן דלמא אתי לחלופי מכירה חלוטה דשלמה אטו מכירה חלוטה דהא וכ"ש שלמה לעובריה דאתי לחלופי שלמה בשלמה ומיחש לחלוטין וקא ס"ד מאן דאסר (שלימה) [בהמה] לעובר' דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי לחלוטין וה"ה דאוסר נמי למוכרה לעובד כוכבים לגיזה ולחלבה דאיכא למימר נמי דלמא אתי לאיחלופי הא מכירה דשלימה אטו שלימה אחריתי דחלוטין:
וטעם דרבנן משו"ה. ומי מצית אמרת דהאי דקא אסרי רבנן בשלימה משום דאתיא לאיחלופי ומי תלי טעמא באיחלופי:

אמרו לו לר' יהודה אמאי קא שרית בשבורה והלא מרביעין עליה ויולדת. ונמצא דבהמה (גופה) [גסה] שלמה מכר לו אלמא דטעמייהו דרבנן דאסרי משום עובר הוא משום דאסור למכור עובר לעובד כוכבים ולא משום איחלופי וכיון דלא חיישינן לאיחלופי אלא משום עובר ש"מ לגיזה ולחלבה שרי בשבורה ולעולם טעמא דרבנן דחיישי לאיחלופי והם הכי אסרי לגיזה ולחלבה והכי קאמרי ליה וכו' מ"ט קא שרית בשבורה כמאן דזבנה ניהליה לשחיטה דמי דמיד נוחרה וליכא דידע דזבנה לעובד כוכבים ולא אתי לחלופי מכירה חלוטה למכירה חלוטה דהא מיד נוחרה וליתה בעין ודאי ליכא למימר הכי דמיד נוחרה. (אבל אם) [דהלא] משהי לה כדי להרביעה שתלד וכיון דמשהי לה אתי לחלופי אטו מכירה חלוטה ואמאי קא שרית הא אינו נוחרה:

ואמר להן ר' יהודה לכשתלד. כלומר כשתראו שום שבורה בעולם שיולדת תימרו לי מ"ט שרית בשבורה דודאי אינה יולדת:

דלא מקבלה זכר. משום דשבורה היא ואינה יכולה לסובלו הלכך שרי ר' יהודה דלא חייש דלמא משהי לה לצורך וולדות. אבל שלמה לעובריה לר' יהודה עדיין תיבעי לך:

ולא קתני אנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי מדלא תני הכי ש"מ דסבירא להו לרבנן דמוכר בהמה לעובר דקבלה היינו למחצית שבח וולדות והיינו בבהמה לעובריה:

וליטעמיך המשתתף. דלא קתני אע"פ שאינו רשאי הכי נמי דרשאי להשתתף:

ולא ישמע על פיך. שלא תבקש בפיך שישבע לך בעבודה זרה שלו:

אלא תנא במכירה אע"פ שאינו רשאי וה"ה לשותפות. דאינו רשאי להשתתף לו וה"ה בקבלנות דאינו רשאי ליתן לו בהמה בקבלנות דהמוכר בהמה לעובר דאסור לרבנן:

ומאי שנא מכירה דנקט. דגבי מכירה קתני אע"פ שאינו רשאי דעיקר איסורא במכירה היא להכי תנא בה דאינו רשאי וה"ה לכולהו:

שיד העובד כוכבים באמצע שיש לו שום חלק בה:

דף ג.

מאי לאו. האי דקתני אע"פ שאינו רשאי אבהמה קאי דאין נותנין לו בקבלה למחצית (שכר) [הוולד] וה"ה לר' יהודה דאין מוכרין בהמה לעובריה:

לא אעובר קאמר. דאינו רשאי דכיון דמעוברת היא כשנותנה לו בקבלה אסור משום עובר. אבל אם אינה מעוברת ורוצה למכור לעובר אכתי לא ידעינן:

דיקא נמי דקתני אותו ובדמיו ש"מ דאעובר קאי ומיהא ליכא למשמע לר' יהודה אם מוכר בהמה לעובריה אי לא:

הא דקתני קונסין וכו' מסייע ליה לר' שמעון בן לקיש:

הא דקתני עד עשר בדמיו דוקא הוא דאם העובד כוכבים (מורידו) [מעליהו] עד עשר' בדמיו קונסין אותו שיתן לו עד עשרה בדמיו ויפדנו או לאו דוקא עשר אלא גוזמא בעלמא קאמר לאשמועינן דמיחייבין אותו לפדותו אפי' יותר משויו אבל לא כל כך עד עשר: עד מאה בדמיו. מדנקיט גבי עבד מאה ידות יותר מדמיו ש"מ דהאי עשרה דאמר גבי בהמה דוקא קאמר דאי לאו דוקא ליתני נמי (כעבד) [בעבד] עשרה:

לעולם גבי בהמה לאו דוקא ושאני בעבד משום הכי נקיט מאה ולא אמר נמי עשר דכל יומא מפקע ליה ממצות כי זבניה לעובד כוכבים משום הכי קנסינן ליה הכי:

איכא דאמרי דקאמר ר"ל גבי בהמה [עד מאה] וכולא מילתא תאני בענינא אחרינא:

תנן כו' עד עשרה בדמיו תיובתא דרבי שמעון בן לקיש דאמר עד ק':

לא קשיא. דגבי מכירה משום הכי קנסינן ליה עד ק' דפסקה מיניה דלגמרי זבנה:

קבלנות כו' הילכך עד עשר קנסינן ליה טפי לא:

דוקא או לאו דוקא הא דקתני עד מאה בדמיו דוקא ממש עד מאה או לאו דוקא אלא גוזמא קתני משום דמכר לה דקונסין אותו יותר ויותר מכדי דמיה אבל לא כולי האי אבל בקבלנות יותר מכדי דמיה יהיב אבל לא כולי האי כמוכר:

עד עשרה בדמיו. דלהך לישנא תאני איפכא למילתיה דר' יהושע. ומדקאמר גבי עבד עשרה בדמיו וגבי בהמה ק' ש"מ דהאי ק' דגבי בהמה לאו דוקא דהשתא ומה עבד דכל יומא מפקע ליה ממצות לא קאמר אלא עשרה בדמיו כ"ש בהמה וש"מ לאו דוקא:

לעולם דוקא קאמר. בבהמה טמאה וגבי עבד משום הכי אמר עד עשרה ותו לא דשאני עבד דלא הדר ליה ברצונו אצל ישראל רבו דמאחר שמכרו רבו לעובד כוכבים שונא את רבו ולא בעי למהדר ליה הלכך לא קנסינן ליה לרבו טפי אלא עד עשרה בדמיו. ומותבינן בהמה מ"ט אמרינן דעד מאה בדמיו משום דקא הדרא הבהמה לרבה דלא איכפת לה אם תחזיר ואי משום הכי הוא דבבהמה הדרא אי הכי מ"ט דאמרינן עד מאה ליקנסיה דליפרוק לה (אפי' טפי ממאה) [טפי חד] בדמיה אלא הא דאמרינן בעבד עשרה טפי לא לאו משום טעמא דאהדורי הוא אלא מילתא דלא שכיחא הוא דליזבון אינש עבדיה (גר) לעובד כוכבים ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ולהכי לא קנסו ביה אלא עד עשרה ובהמה שכיחא דזבנה וגזרו והשתא ליכא למימר ליקנסיה גבי בהמה טפי (ממאה) [חד] דהא לא תלינן טעמא לא בעבד ולא בבהמה משום דהדרא:

קדש לי כל בכור. מקצת בכור משמע דאפי' אין לישראל חלק בכלו אלא במקצתו חייב לפדותה:

עד דאיכא כוליה. בכור של ישראל לא מיחייב:

דאפילו בכל דהו אית ליה חלק בגויה מיחייב:
רובא משמע. דרוביה דישראל הוי רבנן סברי האי דכתיב כל למלוייה דעד דלהוי כוליה דישראל לא מיחייב:
לגרועיה. דאפי' כל דהו דישראל חייב:
ולימא ליה לעובד כוכבים שקול אזניך וזיל. ויהיב לבכור לכהן ואי לא חזי למזבח חזי למיכליה לכהן וקשיא לרב הונא:
רב חסדא אמר אם יש לו לעובד כוכבים חלק (בדבר) [בבכורה] באבר שעושה אותו נבלה שאילו היה נוטלו העובד כוכבים כשהוא חי כגון הירך עם החלל שלה עם העוקץ (עם) [עד] החלל נבילה ואע"פ שעדין מפרכסת נבילה דחשובה היא כמתה:
ורבא אמר אפי' יש לו חלק בדבר שעושה אותו טרפה אילו נטל חלקו כגון מן הארכובה ולמעלה פטור מן הבכורה דלא יכיל למימר ליה שקול חלקך וזיל דשארא לא חזי קא סבר טריפה לא חיה י"ב חדש וכמתה דמיא אילו נטל חלקו:
אמרוה כו' דלא פליגי רב חסדא ורבא אהא דרב הונא דהאי דאמר רב הונא אפי' אזנו. בו בבכור עצמו קאמר והאי דקאמר רב חסדא ורבא באמו ורב הונא סבירא ליה באמו כוותיהו ואינהו סברי בו כותיה:
אמר להו רב פפא. ודאי פליגי דרב הונא סבירא ליה באמו כבן ואינהו נמי סבירא להו בו כבאמו מאי שנא בו כו':
מתקיף לה מר בר רב אשי. לכולהו מ"ש דשותפות דעובד כוכבים פטר בדבר שעושה טרפה או נבלה מנפלים בכור דאע"ג דלאו בני חיותא נינהו והווין נבלה גמורה קדשו בבכורה וצריכין קבורה:
ומנלן דקדשי דכתב שגר מן הבהמה כל שיוצא מן הבהמה ראשון אפילו נפל קדוש התם בנפלים כיון דלא עריב בהו חולין דלית לעובד כוכבים שום שותפות בהו קרינא בהו כל בכור דישראל וקדשי אפי' נבילה:

דף ג:

הכי קאמר רבי יוחנן אפי' מום קל. כרב הונא דאמר אפי' אזנו של עובד כוכבים פטור ואף האי נמי אמור בי מדרשא דתנן רחל שילדה כו' פטור מן הבכורה דכתיב או בכור עז עד שיהיה הוא ובכורו עז:
ואם יש בו מקצת סימנין דומין לאמו חייבת בבכורה וזהו החדוש דאמור בי מדרשא. דמום קבוע הוי האי נדמה אע"ג דיש בו מקצת סימן ונשחט על זה המום ופסיל למזבח:
ואמר ליה רבי אלעזר בשלמא מום קל דאמר היינו חדוש דקמ"ל דאמרינן אפי' אזנו:

וכי תימא. האי משום הכי הוי מום דנשתנה בדבר שאין במינו קדוש בבכורה חזיר:
הכא. ברחל שילדה דנשתנה בדבר שבמינו קדוש בבכורה ואפי' הכי הוי מום והיינו חדושיה:
הא נמי תנינא. דהוי מום:
לא. אי מהכא לא ילפי' דהכא לא משום טעם דאישתני הוי מומא אלא משום דכי הוי עינו גדולה כשל עגל היינו מום גמור דהיינו שרוע. ואמרינן כל יתר כנטול דמי ואי לאו דאמור בי מדרשא דשינוי הוי מום קבוע מהכא לא שמעינן מיניה דהא שרוע הוי:
הכי נמי מסתברא. דהאי משום שרוע הוא ולא משום שינוי:
דתנן מומים אלו. דקא חשיב התם:
לא לעולם אימא לך. שינוי הוי מומא ומהכא שמעינן:
ודקא קשיא לך. אי משום שינוי אפילו שתיהן גדולות נמי:
התם. שתיהן גדולות או קטנות לא הוי מחמת שינוי אלא או מחמת בריותא יתירא הוו תרווייהו גדולות או מחמת כחישותא הוו קטנות אבל הכא באחת גדולה ואחת קטנה לא הוי לא מחמת ברייתא ולא מחמת כחישותא אלא משום שינוי ואכתי מהכא שמעינן ליה והדרא קושיא לדוכתיה:
דהוו מסרי לה אחהא עובדי כוכבים חיותא לפטומא משלה כדי שיהו חציים של זה:
אתאי לקמיה דרבא. ופטרה מבכורה:
הויא ליה ההיא חיותא. עדר של בהמות:
מקני לה לאודנייהו. דבכורותיו במעי אימן לעובד כוכבים דבתר דנולדו לא מצי מקני [דזכה בהן] כהן דהוצאה מרחם מקדש. ולא לפטרן מבכור הוה מתכוין דהא אפי' הכי הוה אסר ליה בגיזה ובעבודה ויהיב להו לכהנים אלא דאי לא ידע ישראל דבכור הוי ושחיט ליה ואכיל ליה דלא אתי לידי תקלה דהוו ליה חולין:
וכלאי חיותא. ומתו בהמותיו (כעין) [מפני] שהיה מוציאן לחולין:
אי הכי. כיון דכוונתו לטובה היתה מ"ט כלאי חיותא משום כו':
מותר להטיל מום בבכור. כדי שלא יבא בו לידי תקלה:
קודם שיצא לאויר העולם. דבתר שיצא כולו אסור.[1] הם הכי לישראל. דרב מרי:
התם. דרב יהודה משום הכי שרי (מש"ה) דלא מפקע ליה אלא מקדושת מזבח:
ואי בעי תימא רב מרי נמי[2] מפקע להו מקדושת כהן דשותפות עובד כוכבים פטורה ומשום הכי כלאי חיותא דרב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור לכל אדם אפי' שלא

[1] נראה דצ"ל וה"ה נמי דיכול להקנות אז לעובד כוכבים ומ"ט כלו חיותא דרב מרי:
[2] אולי צ"ל רב מרי נמי אף דאפקע ליה מקדושת כהן נמי שרי דשותפות עובד כוכבים פטורה וכו':

בפניו כגון על ידי בנו ובתו הגדולים דאית להו יד וזכו ליה לעובד כוכבים זכייה גמורה דאית ליה חלק בגויה וכו"ע לא ידעי דלא גמרי [דינא] ומאן דחזי ליה לרב מרי דמקני לעובד כוכבים אזיל נמי ומקני וסבר דאפי' ע"י בנו ובתו הקטנים יכול לאקנויי ועביד על ידן ונהיג בהו דין דחולין ואתי לידי תקלה ומשום הכי כלאי חיותא דעל ידיה מכשלי אחרינא:

הכהנים והלוים פטורים. מפדיון פיטרי חמוריהן מק"ו אם פטרו וכו':

קס"ד השתא הלוים גופייהו קאמרינן אם פטרו פטרי חמורי ישראל במדבר כדכתיב ואקח את הלוים תחת כל בכור וגו' דין הוא שיפטרו פטרי חמורים של עצמן. וקא מתמה גמרא וכי אינהו גופייהו לוים פטור מפטרי חמורים במדבר:

דף ד.

אדם אדם פטר. שבן לוי היה פוטר בכור אדם של ישראל ובהמתן כבשים שלהן פטרו פטרי חמורי ישראל דכתיב קח את הלוים תחת כל בכור וגו':

אמר אביי הכי קאמר תריץ מתני'[3] פטורין בהמתן מק"ו אם הפקיע בהמתן וכו'. וה"ה לאביי הן הן עצמן שהפקיעו בכורי בנ"י דין שיפקיעו בכורי בניהן של עצמן:

א"ל רבא והיכי מצית לפרושי באם הפקיעה בהמה והא פטרו קתני ולא פטרה דמשמע דבאינהו גופייהו קא מיירי מתני':

ועוד אם איתא. דפטרה בהמתן קתני כדקאמרת אפי' בכור בהמה טהורה נמי ניפטרו אלמה תנן לא נפטרו כו'. משום דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטהורה תפדה:

אלא אמר רבא. הכי קאמר וכו' אשכחן אדם דפטור בכורי לוים מק"ו כדאמרן:

בכור בהמה טמאה. דפטירי כהנים ולוים מנא לן:

אמר קרא אך כו' כל שיש בבכור אדם. כגון ישראל דצריך לפדותו ישנו נמי בפטר חמור דצריך לפדותו:

וכל שאינו בבכור אדם. [כגון לוים] כדאמרן דפטירי מק"ו פטירי נמי מפדיון בכור בהמה טמאה:

א"ל רב ספרא לאביי לדידך דאמרת. אם הפקיעה בהמתן וכו' אם כן בן לוי דהוה ליה שה דאפקע פטר חמור דישראל פקע פטר חמור דידיה דליפטר הואיל ופטר את של ישראל ודלא הוה ליה שה דאפקע לא ליפקע נמי דידיה:

[3] נראה דצ"ל תריץ מתני' הכי דכהנים ולוים פטורין וכו':

ובין לדידך ובין לרבא. אפי' אביי דאמר אם הפקיע בהמה סבירא ליה נמי דלוים עצמן נמי הפקיעו קדושת בכורי ישראל וקאמר ליה א"כ לטעמא דידכו בן חדש דכתיב מבן חדש ומעלה דאפקע ליפקע דליפטר בכורו:

לויה נמי דלא אפקעה דכל זכר כתיב לא תפקע בכורה. אלמה אמר רב כו':

דאמר בפטר רחם תלה רחמנא כלומר דלא שדינן בנה בתר ישראל אלא בתר דידה דבפטר רחם תלה רחמנא ולויה היא משבט שפטור מן הבכורה שאילו היתה היא זכר והיה בכור היה פטור אף בנה נמי בא מאותו רחם שהיה פטור מן הבכורה אם היתה זכר:

ואהרן שלא היה במנין הלוים של כ"ב אלף לא ליפקע בכור שלו במדבר הואיל ולא מפקע:

למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים. דכתיב כל פדויי הלוים אשר פקד משה ואהרן ובניו שלא היה באותו מנין דכל נקודה בא למעוטי:

הוקשו הלוים כולן זה לזה. כשם שבן חדש דפטר פטור בכורו כך פחות מבן חדש דלא פטר פטור נמי בכורו וה"ה לאהרן דלא פטר פטור נמי בכורו:

וזה אחד מהן. מכ"ד והכהנים הלוים מה מצינו כאן בפירוש דכהנים איקרו לוים אף היכא דכתיב לוים לחודייהו משמע נמי הכהנים:

דף ד:

ולדורות מנלן. דבכורי לוים פטורין כבמדבר היכא דפטרו. בהווייתן יהו:

וממאי דבשה. דבמדבר דכתי' ואת בהמת הלוים תחת בהמת דבשה פדו פטרי חמורי ישראל. דילמא בפטר חמורי דלוים פדו. (לא) נאמר כסף לדורות. דכתיב וכל בכור אדם בבניך תפדה וסתם פדיה בכסף:

ונאמר שה לדורות. דכתיב תפדה בשה:

מה כסף האמור לדורות בו פדו באותה שעה במדבר הבכורות העודפים על הלוים דכתיב ולקחת חמשת חמשת שקלים לגולגולת וגו' אף שה האמור לדורות בו פדו באותה שעה במדבר פטרי חמורן של ישראל. מיהא גזרה שוה לא מצית למיגמר דמה לכסף דין הוא דפדו בו במדבר משום דכך חשוב שכן פודין בו הקדש וכו':

מה בכור אדם לא חלקתה בו בין לדורות בין לאותה שעה. דאותה שעה פדו העודפים בכסף אף בכור בהמה טמאה וכו' ומקרא גמיר לה:

ולא מנה עודפים בבהמה בבכורי בהמה ש"מ דשה אחד פוטר כמה:

ודילמא לא הוו נפישי להו בהמות. פטרי חמורים יותר מכבשים דלוים לא ס"ד דכתיב ומקנה רב אלמא דהוו נפישי טובא:

ומקנה. משמע נמי אחמורים דכתיב וינהג את כל מקנהו מקנה קנינו אשר רכש:
ודילמא. אע"ג דנפישו להו מקנה טובא לישראל כבשים פשוטים דלוים הוו נפישי והוו קיימי לבהדי בכורי חמורי בני ישראל והאי דקאמר פשוטי' דווקא הוא דאין בכור פודה בכור אחר:
ואימא. האי דכתיב בהמת הלוים דבעית מילף מינה אימא היינו כדכתיב בנינוה ובהמה רבה דהכי אורחי' דקרא למימר הכי ולאו בהמה אחת היא:
א"כ. כדאמרת ליכתוב או בהמת תחת בהמת או בהמתם כו':
אף אנן נמי תנינא. במתניתין כדר' חנינא דתנן ופודה בו פעמים הרבה. ישראל שנתן שה לכהן בפדיון פטר חמור וחזר כהן ונתנו לו וחזר ישראל ונתן לכהן בפדיון פטר חמור אחר וחזר כהן ונתנו לו לישראל יכול לפדות בו באותו שה פעמים הרבה אלמא דשה אחד פודה כמה פיטרי חמורים:
ור' חנינא. א"כ מאי קמ"ל הא קמ"ל דטעמיה דמתניתין קא מפרש מה טעם משום הכי[4] (תולה המשנה באימרין) ומקרא יליף מבהמת הלוים כו':
ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר. בין בכורי אדם שנולדו במדבר ובין בכורי בהמה שנולדו במדבר. וכ"ש אותן בכורות שיצאו ממצרים דקדשו:
וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות. שנולדו במדבר אלא אותן שיצאו ממצרים והנך שנולדו לאחר כניסתן לארץ:
ועבודה בבכורות מדאמר' דעבודה בבכורות אלמא דקדשו בכורות במדבר:
א"ל. ריש לקיש ועבודה באותן בכורות שיצאו ממצרים:
הכי נמי מסתברא. דאי ס"ד באותן שנולדו במדבר וכי בר שנה בר מיעבד עבודה בבמה הוא דקיימא לן דשנה שניה שיצאו ממצרים הוקם המשכן ונאסרו הבמות ועבודה בכהנים:
ור' יוחנן ודקארי לה מאי קארי לה. וכי לא ידע דלא מיתוקמא ההיא (ברייתא) [מתניתין] אלא באותן שיצאו ממצרים. אין אלא הכי קא קשיא ליה לר' יוחנן אי אמרת בשלמא דלא פסיק קדושת בכורות לעולם מאחר שנצטוו ממצרים א"כ הנך דמעיקרא דנולדו במצרים בקדושתייהו קיימי ואינהו עבדו בבמות עד שלא הוקם המשכן:
אלא אי אמרת דפסיק קדושה. דלא קדשו בכורות כל מה שהיו במדבר:
הנך דמעיקרא נמי. מצרים ממצרים פקעה ליה נמי קדושתייהו והיכי הוה עבודה בבכורה:

[4] נראה דצ"ל משו"ה הוא משום דשה אחד פטר כמה פטרי חמורין ומקרא וכו'.

ואידך. וריש לקיש אמר לך דקדוש קדוש כלומר הנך דקדוש במצרים קדוש ולא פקעא תו קדושתייהו ואינהו עבדי. והנך דנולדו במדבר דלא קדוש לא קדוש:
קרבו. בכורות של בהמה ומעשר אלמא דאותן בכורי בהמה שנולדו במדבר קרבו וש"מ דקדוש:
ומינה. דברייתא קא מהדר ריש לקיש לר' יוחנן מדקתני אותו היום קרבו נדרים ובכורות אותו היום הוא דקרוב בכורות מיכן ואילך לא. אלא לאו ש"מ מדלא קרוב מיכן ואילך דלא קדשו בכורות במדבר והנך דקרוב הוו אינהו דיצאו ממצרים:
איכא דאמרי. איפכא אותביה ר"ל לר' יוחנן אותו היום כו'. אותו היום אין מיכן ואילך לא משום דלא קדשו בכורות במדבר [ומאי קמ"ל] אותו היום קרבו חטאות ואשמות מעיקרא לא אלמא חובות כגון חטאות ואשמות בבמה לא קרוב אפי' בבמת צבור מדאמר זה הכלל כל שנידר ונידב קרב בבמה כגון נדרים ונדבות אבל במשכן קרוב חובות אותו היום מיכן ואילך (מאי):
ת"ש נמצאת אתה אומר הא ברייתא קמותיב ר' יוחנן לר"ל:
בג' מקומות. נצטווה שיקדשו בכורות במצרים ובמדבר וכו':
אמר רב נחמן בר יצחק מתריץ אליבא דר' שמעון [בן לקיש] בג' מקומות הוזהרו על הבכורות ליקדש ולא קדשו. אפילו הכי לא קדשו בכל ג' מקומות כלומר במדבר לא קדשו א"כ במצרים נמי (שמא) לא קדוש:
הא קאמרינן דקדוש. דקרבו בכורות ומעשרו' (ש"מ) [ה"ק] דקדשו:
מהן קדשו ומהן לא קדשו הנך דמצרים קדשו ובמדבר לא קדשו שלא הוזהרו:
ובמדבר לא קדוש והכתיב פקוד וכו'. ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר ולא פסק קדושה. ור"ל אמר [קדשו ופסקו אף] דכתיב פקוד [מ"מ] קדשו ופסקו:

דף ה.

בשלמא לר"ל. דאמר קדשו ופסקו כדקאמר טעמא דכניסתן לארץ ישראל קדשו בכורות אלמא דקדשו במדבר ופסקו:
אלא לר' יוחנן. דאמר לא פסקו מאי טעמא:
ר' יוחנן חזאי בחילמא הילכ' מיסתייעא מילתא דמפרישנא טעמא שפיר אמר קרא והיו בהווייתן יהו דקדשו ולא פסקו:
שבשבילה תיכנס לארץ. בזכות שתקיימה:
ואפכיתו נמי תיובתא. דקאמר איתיביה ר"ל לר' יוחנן ואפכיתו נמי להא דר' אלעזר דאמריתו ר"ל חזאי בחלמא:

א"ל. לא מפכינן דהכי קא משמע לן ללישנא דידן. מאי לא קדשו דאמר ר' יוחנן לא הוצרכו ליקדש בכורות במדבר שהרי קדשו במצרים ולא פסק קדושה לעולם:
אי הכי היינו לישנא דידן. אין הכי נמי. אלא הא דאפכינן משום דחייב אדם לומר בלשון רבו:
בפרטן של לוים. היכא דקא חשיב בני גרשון ובני קהת ובני מררי וכשתצטרף חשבונ' את מוצא כ"ב אלפים וג' מאות:
ובכללו. היכא דקא חשיב להו ביחד אינם אלא כ"ב אלפים:
דיו לבכור לוי שיפקיע קדושת עצמו:
בגיבוי הכסף. כשגבן מכל אחד מחצית השקל וכשתצרפם עולה חשבונם מאתים ואחד ככר ואחד עשרה מנה. כיצד המנה הוא כ"ה שקלים שהוא מאה דינרין. ומאה מחצית שקל הן ב' מנים. נמצא שלשת אלפים מחצית שקל הן ס' מנה שכך הוא ככר של הקדש ס' מנה דילפינן לה מקראי דלקמן דכך הוא הככר מן מאת ככר ומן שבעים ככר. ומזה תוכל להבין כששלשת אלפים עושים ככר אחת כך שלש מאות אלף עושין ק' ככרים ושש מאות אלף מאתים ככרים. והיינו דקאמר מאתים ואחד ככר. וחמש מאות וחמשים מחצית שקלים הן י"א מנה ובנתינת הכסף היכא דעשה חשבון לישראל אי אתה מוצא אלא מאת ככר:
או קוביוסטוס. גונב נפש:
לבזות עצמו נתכוון ומחצה שלם לא החזיר דעדיין חסר חצי מככר האחד וי"א מנה:
ומנה של קדש כפול היה. של מאתים דינר. ומאתים ככר הוו ק' ככר ואחד ככר וי"א מנה כיון שלא היה בהן כדי ככר כפול של קודש לא מנאו הכתוב לא אמר אלא ויהי מאת ככר הכסף והככר וי"א מנה הן אלף שקלים שלמים [ושבע מאות וע"ה] דכתיב ואת האלף וכו':
מאי קא קשיא. לרבן יוחנן בן זכאי ומאי דוחקיה דאהדר ליה מנה [של קודש] כפול היה לימא ליה הנך מאת ככר דאמר קרא הוו לצקת ואידך שארא בי גזא הוה מנח:
לא הוה יכיל למהדר ליה הכי משום דכתב קרא אחרינא וכסף פקודי העדה מאת ככר ולא כתיב הכא לצקת משום הכי א"ל כפול היה:
ומנא ליה. דכפול היה:
אילימא מיניה. דההוא קרא וכסף פקודי העדה מאת ככר אלף ושבע מאות (וחמשים) [וחמשה] ושבעים שקל. שהרי כאן שבעים ואחד מנה. כיצד דהכא כתיב[5] שקל דכ"ה

[5] נראה דצ"ל דהכא כתיב אלף ושבע מאות שקל וכ"ה שקלים וכו'

שקלים הן מנה ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים הן שבעים ואחד מנה ולא מנאן הכתוב בככר שהרי יש כאן יותר מככר פשוט של ס' י"א מנה ולא מנאו בככר אלא בפרוטרוט פרוטרוט היינו פרטי כלומר בשקלים מנאן דהיינו פרטי. אלמא משום הכי מנאם בפרוטרוט דלית בהו שעור מנה כפול:

ודילמא. אכתי מהכא לא שמעינן דמנה כפול הוה דהאי דלא מני להו הני אלף וז' מאות וע"ה בככר משום דכללי דככרי חשיב ופרטי דככר לא חשיב. כלומר מאה ככר. דמאה היינו כלל חשיב כללי דככרי ככר חד דהיינו פרטא דככרי לא חשיב. ולעולם לאו כפול הוה והאי דלא חשביה בככר משום דלא חשיב פרטי בככרי:

שהרי כאן ליכא כללא דככרי ולא הוה מאה ככר. אלא שבעים ככר דהיינו פרטי דככרי והרי יש כאן על שבעים ככר צ"ו מנה דאלף ות' שקל היינו צ"ו מנה ולא מנה אלא בפרוטרוט ואם איתא דככר של הקדש פשוט הוה ע"א ככר ול"ו מנה מיבעי ליה אלא מדמנאן בפרוטרוט בשקל ש"מ דככר כפול הוו ולא הוה בהנהו שקלים שעור ככר כפול:

ודילמא. לעולם לא הוה כפול והאי דקא חשיב הני בפרוטרוט דאית בהו טפי מככר פשוט משום דפרטא רבא כגון ע' ככר או ס' או נ' או כ' או י' חשיב בככרי אבל פרטא זו א' פחות מי' לא חשיב בככר אלא בפרוטרוט ולעולם נימא דלאו כפול הוא:

דף ה:

אלא. מהכא והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם חשבון דקרא הוו ס' שקלים וקאמר המנה יהיה לכם כלומר דכך ליהוי מנה:

מנה. בתמיה מאתן וארבעים דנרין הוו ס' שקלים היינו ב' מנים ומאה דנרין:

אלא ש"מ. מדאמר המנה יהיה לכם דמנה של קדש כפול היה. והני ארבעים דהוו טפי ממאתים היינו דהוסיפו על המדה שתות מלבר:

ערומות. היו מהלכות ופוגעות בהו בישראל דהיינו ותקראן הן עצמן כלומר בשרן נוגע בהן כדי לבער בהן יצרן:

פטר חמור פטר חמור ב' פעמים. א' בסדר בא אל פרעה. וא' בס' כי תשא:

תנן התם. באידך פירקין:

מנא הני מילי. דפטור:

אך חלק. דאם יש בו קצת סימן שדומה לאמו חייב בבכורה וה"ה נמי לתנא דמתני' דאע"ג דלא קתני ואם יש בו מקצת סימנים דאם יש בו מקצת סימנים דומה לאמו חייב דהכי בעי ליה לקמן איבעיא להו פרה [שילדה] כו':

והא תנא פטר פטר קא נסיב לה. מקשי לרב יהודה מאי שנא דלא יליף לה מפטר פטר מהיכא דיליף תנא דמתניתין אילו הוה משכח בריתא דילפא מאך בכור איכא למימר דרב יהודה סבר לה כוותיה אלא אי מימרא דנפשיה קאמר מאי שנא דלא יליף לה מפטר פטר. אין אשכח ברייתא והוא דקאמר כר' יוסי הגלילי דתניא כו':

במאי קא מפלגי. אמאי יליף תנא מפטר פטר ור' יוסי מאך בכור:

תנא דידן סבר. גלי רחמנא בקדושת דמים דקילא דבר פדיון הוא פטר חמור דלא קדיש עד שיהא הוא חמור והולד חמור:

וה"ה. כ"ש בקדושת הגוף בכור [בהמה טהורה] דלאו בר פדיה [הוא] דלא קדיש עד שיהא ממש בדמותו [כאמו]:

ור' יוסי סבר גלי רחמנא בקדושת הגוף. וגמר קדושת דמים מקדושת הגוף במה מצינו דלר' יוסי ליכא למימר וה"ה כ"ש דקדושת דמים קילא אלא במה מצינו ובהכי הוו פלוגתייהו דהאי גמר בהו"ה והאי גמר במה מצינו:

למה נאמרו אימורים בבכור שור ואימורים בבכור כבש אימורים בבכור עז. דכתיב [בכולהו] ואת דמם (דכולהו) תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר. אמאי איצטריך למיכתב בכולהו ליכתוב אימורין בחד וילפי אידך מיניה:

צריכי. למיכתב בכולהו. הנך לא אתי משור שכן שור נתרבה בנסכים דאית ליה חצי הין לפר. ואי כתב אימורין בכבש אידך לא ילפי מיניה דיש בכבש מה שאין בשור ועז שכן כשב נתרבה באליה:

מחדא לא אתו תרווייהו אלא תיתי חד מתרתי. מה להנך כשב ועז דין הוא שנתרבו לאימורין שכן נתרבו אצל פסח שפסח בא מהם:

מה להנך. שור ועז שכן נתרבו אצל (פסחים עז) [עבודת כוכבים] בצבור דמביאין פר ושעיר אבל לא כבש:

מה להנך. שור וכשב שכן (יכול) [יש] בהן צד ריבוי אצל מזבח שור בנסכים וכשב באליה אבל עז אין בו צד רבוי למזבח:

הילכך איצטריך למכתב דמם וחלבם דמשמע אכולהו:

ור' יוסי הגלילי. דמפיק האי קרא לעד שיהא הוא שור ובכורו שור (א"כ דלהאי דרשא דר' חנינא לחוד אתא) א"כ. דלהכי לחוד אתא דאמור' בכור שור כשב [ועז קריבין] ליכתוב קרא אך בכור שור כשב ועז ובהכי סגיא לאימורין בכור בכור למה לי כו':

ש"מ. תרווייהו נפקי מיניה:

דף ו.

פריך רב אחאי. היכי מצית למעט פיטרי סוסים וגמלים מכל דבר דהא פטר חמור אחרינא לא מייתי להכי אלא תרוייהו צריכי:
דאי כתב רחמנא חד הוה אמינא הוה פטר חמור דבר שהיה בכלל בכור הבהמה הטמאה תפדה:
ויצא מן הכלל. דכתב ופטר חמור תפדה בשה ולא ללמד על עצמו כו':
א"כ. דלעולם בכל דבר א"כ לכתוב ופטר חמור תפדה בשה וחמור תפדה בשה פטר פטר תרי זימני למה לי פטרי חמור אמרתי לך לפדות ולא פטרי סוסים וגמלים כו':
כל מקנך תזכר כלל שור ושה וחמור דסמיך ליה ופטר חמור תפדה בשה וחשיב ליה בפרטא:
ור' יוסי הגלילי. אמר לך האי חמור לא הוי מפרטא דפטר הפסיק הענין ואי אתה לדונו לחמור עם שור ושה בכלל ופרט ולאו כלל ופרט הוא:
ורבנן אמרי אין ודאי חמור נמי הוי מההוא פרטא דוי"ו ופטר הדר וערביה דמוסף על ענין ראשון והוי נמי מפרטא:
ור' יוסי הגלילי. א"כ דחד פרטא הוא לא לכתוב לא וי"ו ולא פטר:
פסיק ליה. ופטר והדר ו' ועריב להו דהוו חד פרטא ור' יוסי לא משמע ליה האי והדר עריב:
ויש בו מקצת סימן. שדומה לפרה:
או דלמא כיון דמין טמאה הוא האם והבן והאם קדוש בבכורה קדוש גם הבן הואיל ויש בו מקצת סימן:
לא אפרה שילדה מין חמור. כי יש בו מקצת סימן א' חייב דאידי ואידי בני מיקדש בכורה נינהו ובהא קאמר ברייתא בהמה טהורה שילדה מין טמאה ולא שילדה מין סוס ואכתי לא ידעינן לא בחמור שילדה מין סוס ולא בפרה שילדה מין סוס:
מאי לאו. אתרוייהו (קמ"ל) קאי האי אם יש בו מקצת סימנין וש"מ דפרה דילדה מין סוס דחייב בבכורה:
לא. אפרה שילדה מין חמור קאי:
למאי קתני לה לפטורא. דפטורה מן הבכורה כי אין בו מקצת סימנים ואפילו בסימנים פשיטא השתא ומה פרה וכו':
חמור שילדה מין סוס דכי אין בו מקצת סימנין מבעיא דפטור אלא לאו אתרויהו קאי וש"מ דחמור דילדה מין סוס דחייב דכי יש בו מקצת סימנים. לעולם אפרה קאי ולא

אחמור ואי אמרת א"כ חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטור פשיטא לאו פשיט' היא דאיצטר' למיתני לה לפטורה דלא ילפינן לה מפרה שילדה חמור דסד"א התם הוא בפרה שילדה חמור דכי אין לה מקצת סימנים דפטורה דהא יש לה קרנים וכו':
אבל הכא. בחמור שילדה מין סוס דאידי ואידי אין לה קרנים אידי ואידי פרסותי' קלוטות ממאי דהאי מין סוס דלמא לאו סוס הוא אלא חמור אדום בעלמא הוא. דסתם סוס אדום וחמור שחור. והאי דלמא אע"ג דאדום הוא אימא חמור אדום הוא וליחייב בבכור להכי אצטריך למתני לה לפטורה ואכתי לא ילפינן דליחייב בבכור כי יש בו מקצת סימן אלא בפרה שילדה מין חמור אבל חמור שילדה מין סוס ופרה שילדה מין סוס אכתי לא ידעינן:
ומה הן באכילה. ולדות של בהמה טהורה שהוא כמין בהמה טמאה מותרין הן באכילה שהיוצא מן הטהור טהור והיוצא מן הטמא טמא:
סימן בעלמא הוא. לגירס' דלא תיחלף לך איזה מותר באכילה דיכיל איניש למיטעא ביה:
דלא תימא זיל בתריה דידיה. דנולד אי הוי מין טהור ליהוי טהור מעליא הלכך קאמר שהיוצא מן הטהור דזיל בתר אימיה אי אימיה טהורה היוצא ממנה אע"ג שהוא מין טמא טהור:
או אינו. אפילו טמאה הנולדה מן הטהורה לא תאכלו ומאי ממעלה הגרה כיון דטמא הוא אינו מעלה גרה:

דף ו:

הכי קאמר דבר הבא וכו' ת"ל ואת הגמל גמל הוא טמא ולא טמא הנולד מן טהורה:
ר' שמעון אומר גמל גמל ב' פעמים. דתורת כהנים ובמשנה תורה אחד לאסור גמל הנולד מן הגמלה ואחד לאסור גמל הנולד מן הפרה. דלא סבירא ליה שהיוצא מן הטהור טהור:
ורבנן. דסברי שהיוצא מן הטהור טהור גמל גמל מאי עבדי ליה חד לגמל עצמו ואידך גמל לאסור חלבו:
ור"ש (אומר) מנ"ל לאסור חלבו מאת הגמל נפקא את הטפל לבשרו:
ורבנן. אתים לא דרשי כשמעון העמסוני דפירש שחזר בו מכל האתים שדרש שאינן באין לרבות הואיל ולא מצא מה לרבות לאת ה' אלהיך תירא:
אלא מעתה. אי לאו טעמא דרבנן דאסירי ליה לחלב בהמה טמאה מגמל גמל ור' שמעון מאת הגמל הו"א דשרי מ"ש מהא דתניא. אלה הטמאים לאסור צירן ומהכא נילף נמי לחלב:

איצטריך. למילף מן הגמל סד"א הואיל ובבהמה טהורה הוי חדוש הוא דחלב שרי ומאי חדוש כדאמר מר לגבי מניקה כדאמרינן ד' נשים דיין שעתן דאינן מטמאין למפרע לא מפקידה לפקידה ולא מעת לעת. ואלו הן בתולה ומעוברת מניקה וזקנה משום דאלו אין להן דמים הרבה דמניקה דמה נעכר ונעשה חלב ומשום הכי אינה מטמאה למפרע וכיון דחלב מדם אתי בדין הוא דליתסר גבי בהמה לאכילה אלא דחדוש הוא דשרייה רחמנא כדבעינן למימר לקמן וכיון דחדוש הוא בבהמה טמאה נמי לישתריה להכי איצטריך הגמל לאסור:

הניחא למאן דאמר. דמניקה משו"ה דיה שעתה דאינה מטמאה למפרע אלא מכאן ולהבא משום דדם נעכר ונעשה חלב לטעמא דידיה יכלת למימר דחדוש הוא ולהכי איצטריך אידך קרא:

אלא למ"ד. משום הכי דיה שעתה דאיבריה מתפרקין מחמת הלידה מחמת המניקות ואין נפשה כלומר אין דם ווסתה חוזר עליה עד כ"ד חדש שאינה בריאה כמו שהיתה עד כ"ד חדש הלכך דיה שעתה דאין לה דמים הרבה עד כ"ד חדש א"כ לטעמא דהא תנא ליכא למימר דחידוש הוא ומאי איצטריך אידך הגמל:

אצטריך סד"א. אכתי חדוש הוא הואיל דליכא מידי דאתי מחי דשרי והאי חלב כי אבר מן החי הוא ושרי היינו חידוש הלכך אפילו בבהמה טמאה נמי מישתרי להכי איצטריך קרא:

ולר"ש. נמי דשרי לבשר בחלב בהנאה במס' חולין אפי' לטעמא דידיה לא מצית למימר דשרי דאע"ג דשרי לבשר בחלב בהנאה אי בשיל ליה בחלב לקי ואסור באכילה ואי בשיל לחלב לחודיה לא לקי אבל אסור באכילה ואכתי מנ"ל דשרי באכילה:

אלא מדגלי רחמנא גבי פסולי המוקדשין היכא דנאכלין במומן דכתיב תזבח דבספרי מוקים לה בפסולי המוקדשין תזבח ואכלת ולא גיזה דכתיב לא תגוז. ואכלת בשר ולא חלב דכתיב ולא תעבד דחולב בקדשין היינו עבודה מכלל דחלב בבהמה דחולין שרי באכילה:

ודלמא לסחורה. ומוכרו להרויח בו כדי שיתפרנס:

חריצי החלב גבינה. ודלמא לסחורה כדי שימכרם שר האלף לעובדי כוכבים וכי דרכה של מלחמה לסחורה הם רוצים להרוג את העובדי כוכבים וימכרו להם דבר מחיה אלא ש"מ לאכילת שר האלף עצמו הביאום:

אלא מעתה. לרבנן דאמרי דגמל גמל לדרשא אתי לאסור חלב בהמה טמאה הכא נמי דשפן שפן וכו' דכתיבי תרי זמני להכי נמי הוא דאתי כו' הני למה לי אלא לא אתי אלא

לכדתניא למה נשנו וכו' מפני השסועה דכל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה:
גמל נמי להכי הוא דאתא. ולא לאסור חלב אתי:
לא אע"ג דאיכא למימר הכי דנשנו מפני השסועה מ"מ כל היכא דאיכא למידרש מידי דמשום הכי כתב דרשינן. ואמאי דרש לה מגמל גמל יותר דמשפן שפן וארנבת ארנבת משום דמההוא דנאמר תחלה דרשינן דהיינו גמל:
איבעיא להו לאכילה. גבי טמא שנולד מן הטהור דאסר ר' שמעון באכילה כי אין בו מקצת סימנים כדאמרינן ר' שמעון אומר גמל ב' פעמים כו' אבל כי יש בו מקצת סימנים דומה לאמו שרי באכילה. מי בעי ר' שמעון עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו או בציר מהכי:
ובכורו שור. היינו כי ראשו ורובו דומה לאמו. אבל לאכילה גמל ממש הוא דאמר רחמנא אסור הא אישתני מגמל אפי' מקצת שפיר דמי באכילה. או דלמא לא שנא דלגבי אכילה בעי נמי ראשו ורובו:

דף ז.

ת"ש בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה אסור באכילה. הא ברייתא ר' שמעון היא דאיהו אמר דאסור באכילה וקתני אם דומה ראשו ורובו לאמו חייב בבכורה ש"מ דה"ה נמי לאכילה בעי ר' שמעון ראשו ורובו לא לבכורה דוקא כלל:
זה אי אתה אוכל את הגמל וגו' אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד דהיינו דאם יש בו מקצת סימן דומה:
ת"ל שה כשבים ושה עזים. ריבה עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה:
לא בא הכתוב להתיר את המותר. כשיהא אביו נמי כבש אלא להוסיף על המותר ואיזה זה זה תאכלו:
או אינו. דבעי נמי קרא אלא עבורו על הטהור והיינו להוסיף על המותר להחמיר דולד הוי טמא ולעולם בעינן נמי קרא עיבורו מן הטהור ת"ל שה כשבים מכל מקום וכיון דאמו כבשה אע"ג דלאו אביו כבש:
קרי ליה טמא כר' שמעון. כלומר מדקתני בהאי לישנא ואיזה זה זה טמא שנולד מן הטהור ולא קתני זה היוצא מן הטהור ש"מ דלר' שמעון קאמר דלר' שמעון הוי טמא גמור וקאמר אבל אתה אוכל בסימן אחד היינו מקצת סימן וש"מ דלא בעי ראשו ורובו:
האי תנא סבר ליה כותיה בחדא. שטמא שנולד מן הטהור טמא:

ופליג עליה בחדא. דאילו ר' שמעון סבר דאינו מותר באכילה עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו כדאמרינן גבי בכורה והאי תנא סבר אפילו מקצת סימן שרי באכילה:
ואיכא דמקשי. לברייתא ומותיב ומן פירוקא דמפרק מיפשט בעיין:
חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו. גבי כוי כדאמר איזהו כוי שנחלקו בו ר' אליעזר וחכמים זה תיש הבא על הצביה אבל שאר רבנן לא אמרי דמיעברא ומפריק מאי עיבורו מן הטמא לא טמא ממש אלא א"ר ירמיה דאיעבר מקלוט שאין פרסות סדוקות בן פרה. ומדקרי להאי קלוט טמא דאמר היינו עיבורו מן הטמא ש"מ כר' שמעון קאמר דטמא היוצא מן הטהור טמא וקאמר אבל אתה אוכל הבא בסימן א' ש"מ דלא בעי ר' שמעון ראשו ורובו דומה לאמו לעולם בעי והאי תנא סבר לה כוותיה בחדא וכו' כדאמרינן מעיקרא:
למימרא. מאי דר' אליעזר דשרי עבורו מן הטמא משום דסבר כיון דאמו טהורה אע"ג דאביו טמא כיון דזה וזה גורם הולד יש בו הגרמה דטהור ומותר:
ור' יהושע סבר זה וזה גורם אסור. עד שיהא אביו ואמו טהורים דהגורמים שניהם טהורים:
והא איפכא שמעינן להו ולד טרפה. אע"ג דאביו לאו טרפה אלא טהור שלם:
ר' אליעזר אומר לא יקרב. למזבח אלמא דסבר ר' אליעזר זה וזה גורם אסור ור' יהושע סבר דמותר. לעולם בעלמא כגון לגבי מזבח סבר ר' אליעזר דזה וזה גורם אסור שאני הכא לגבי אכילה א"כ הוא דזה וזה גורם אסור לכתוב קרא שור כבשים ועזים דהוי משמע עד שיהא אביו ואמו כבש שה למה לי ש"מ שה מ"מ דזה וזה גורם מותר:
מי רגלים של חמור. מה הן בשתיה. מיא עול מיא נפק. כלומר מים צלולים שתה מים צלולין מוציאין לפיכך מותרין:
מאי. האי דעכירו נימא משום הכי דמגופיה מאבריו קא מימצי ואסירי דהוו כחלב שמתמצין מן הגוף ואסירי או דלמא אין מתמצין אלא על מיא עול מיא נפיק והאי דעכירי משום הבליה מחמת חמימות הבשר הוא ומותרין שאינן מתמצין מגופו:
מטמא לא קאמר. דאי אמר הכי הוה משמע כל מה שיוצא מטמא בין עכירי בין לא עכירי:
אלא מן הטמא. קאמר כלומר הני דנפקי דהוו מין טמא דעכירי כמין חלב טמאין:

דף ז:

ואיכא דאמרי דסוסים וגמלים לא קא מיבעיא להו דלא שתו להו אינשי. לשום רפואה ולא כלום הוי ולא אסיר דלא חשיבי למידי:

כי קא מבעי' דחמור וכו' והני נמי מי רגלים של חמור מטמא קא אתו ואסירי. להאי לישנא בתרא בין עכירי בין לא עכירי אסירי:

שמכניסות אותו לגופן. שיונקין אותו מעשבי ההרים:

ואין ממצות אותן מגופן. כשמוציאין אותן אלא כי היכי דעל הכי נפיק וקשיא לתרוייהו לישני ללישנא בתרא קשיא דהאי דבש דמטמא נפיק ושרי. וללישנא קמא קשיא דאילו התם קאמר כי עכירי אע"ג דלאו מגופיה ממיצצי אסירי והכא בדבש כיון דאין ממצות אותו מגופן שרי ורב ששת אמר לך בדבש שאני דאע"ג דמפיק ליה מגופיה שרי דהוא דאמר כר' יעקב דאמר דובשא כו':

שרץ עוף טמא בהדיא כתיב איסוריה אלא מאידך קרא מפיק ליה דכתיב את זה לא תאכלו שרץ עוף טמא אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ מוציא מגופו:

הגזין. מין ארבה:

שאין לו שם לווי. תולה שמו על שם שרץ האסור אלא דבש סתמא איקרי כדכתיב ביערת הדבש. מדאמרינן טהור אלמא בעי מחשבה דשאר דבש מטמא טומאת אוכלין אפי' שלא במחשבה והאי לא מטמא אי לא חישב עליו.[6] הני חלי דיחמורתא שנמצאין ברעי שלה כעין ביצים סבור רבנן קמיה דרב ספרא למימר ביצי נינהו ואסירי באכילה דהוו כאבר מן החי דלא התירה [תורה] שום ביצים אלא דעוף [אבל אלו דומין] כביצים של בהמה שפורשין ממנה בחייה:

אמר להו רב ספרא לאו ביצים נינהו אלא זרעא דאיילא הוא דאזיל בתר אילתא למיזקיק לה ולא מקבלא ליה אילתא משום דרחמה צר וכיון דחזיא דלא מקבלא ליה[7] אזיל בתר שדומה לאיילא יחמורתא ועד שהוא הולך אחריה סובל בגופו שכבת זרעו ומתבשל בגופו הרבה וכשבא על היחמורה אגב דנתקרש הזרע הרבה אינו נבלע בגופה ומוציאתו לחוץ עם הריעי שלה ואותו זרע כיון שנתבשל נראה כעין ביצים ואינן ביצים ושרו דלאו כאבר מן החי נינהו:

עור הבא כנגד פניו של חמור מותרין באכילה שכשנולד החמור יש לו עור דק על פניו כעין שליא ולאו שליא הוא ואינו דבוק נמי לפניו אלא כך הוא בריה בפני עצמו ופירשא בעלמא הוא:

תניא דמסייעא לך. דפירשא בעלמא הוא:

[6] עי' ערוך השלם ערך חלי ג'.

[7] בערוך הגי' אזיל בתר יחמורתא שדומה לאילתא.

עור הבא כנגד פניו של אדם. דהכי נמי יש לאדם עור דק על פניו כשנולד ואותו עור אינו לא מן האם ולא מן הולד וטהור הוא משום טומאת מת:
לא בין הוא חי ואמו מתה. דשדינן ליה בתר חי הא לאו הכי מטמא:
והתניא בין הוא מת ואמו מתה טהור אי תניא תניא:
טעמא דחזיניה לדג טמא דבלע דג טהור. משום הכי מותר באכילה הא לא חזיניה דבלע אמרינן אשרוצי אשריץ כלומר דהא דג טמא איעבר להאי דג טהור במעיו:
דתניא דג טמא משריץ. מתעבר ומוליד וולדותיו:
דג טהור מטיל ביצים ומחממן עד שיש בהן צורה ובוקען ויוצאין:
האיך דבלע איעכלא במעיו והאי דנמצא במיעיו אשרוצי אשרוציה וליתסר:
כגון שמצאו. להאי דג טהור דרך בית הרעי דטמא דאם איתא דאשרצי לא משתכח בבית הרעי אלא בשילייתו. או שמצא בבית הבליעה שאין דרכו של וולד להיות שם. או שמצאו שלם דאם איתא דהוי דולד לא הוה שלם גמור אלא ודאי בלעו:
רב אשי אמר כיון דרוב דגים טמאין במינן משריצין מולידין ולא מין אחר והאי כיון דטהור הוא שנמצא בבטנו כמי שבלע בפנינו דוודאי דג טמא אינו משריץ אלא מינו:
כל המוליד מניק ולדותיו וכל המטיל ביצים מלקט ביצים ויושב עליהן ומחממן ובכך פרה ורבה. ואיכא דאמר מלקט שאינו מניק אלא מלקט המאכל בפיו וזרקו לפני ולדותיו ובכך מפרנסן:

דף ח.

אמר רב יהודה בני ימא. אדם של ים. כל שביציו מבחוץ חוץ ממעיו כגון בהמה שביצי' חוץ מגופה מוליד נקבתו מולדת:
כל שביציו של זכר מבפנים כגון עופות נקבתו מטיל' ביצים:
כלאים זה בזה לענין הנהגה:
אלא שזכרותו מבחוץ גידו מוליד:
זכרותו (מפנים) [מבפנים] מטיל ביצים ואווז בר נמי אע"ג דביציו מבחוץ זכרותו גידו מבפנים הוא (היה) [ומשו"ה] מטיל ביצים:
מותר לאוכלה בי"ט. דלא נולד בי"ט ולא בלילה דהא אינה יולדת בלילה ודאי דאתמול היא:
והלא בדק מערב יום טוב ולא היתה שם אימור יצתה רובה ממעי תרנגולת מערב י"ט וחזרה הילכך לא מצא כי בדק וכיון שיצאה רובה וחזרה אותה ביצה שחזרה מטילה

אפילו בלילה ומותר לאוכלה בי"ט. אבל לכתחלה אינה מטילה ביצה בלילה כדאמרן הילכך מותר:

כל שתשמישו ועיבורו שוה כגון כל בהמה דקה טהורה שיולדת לה' חדשים היינו עיבורן שוה. ותשמישן שוה פנים כנגד עורף. יולדים ומגדלים זה מזה כגון רחל מתיש ועז מאיל יולדין זה מזה. ומגדלין שמתקיימין וולדותיהן. וכן נמי כל בהמה גסה שעיבורה ותשמישה שוה:

תרנגולת יולדת לכ"א ימים מאחר שנגמר אשכול ביצים שלה וכנגדה באילן לוז משעת הנצתו עד גמר פריו כ"א יום. ואיכא דאמרי כ"א יום יושבת על ביציה. למ"ה:

כלב (נ"ב) [נ'] יום משעת עבורו ועד לידתו:

וכנגדו באילן תאנה משעת הנצה ועד גמר פירי:

וכנגדו באילן תבואה. דתבואה איקרו אילן כמאן דאמר אילן שאכל אדה"ר ממנו חטין הוו. ששה חדשים משעת זריעה עד שעושין שיבולת:

שוח. תאנים חיורתא. וימי עיבורו של חרוב הנצתו שלשה שנים אחרונים של ע' שנים:

מוכססין. תאנים רעות:

אם. מבהמה נתקלל דבהמה דקה מאחרת יותר לילד מחיה דקה קטנה לא כל שכן דבהמה דקה לה' חדשים וחיה דקה לנ"ב יום כגון חתול וכלב:

אלא למה נאמרו מכל חית אלא לומר לך כשם שהבהמה נתקללה מחיה אחד לשבע ומאי ניהו חמור מחתול דחתול לנ"ב יום ובהמה גסה טמאה לי"ב חדש דהיינו שס"ה ימים וש"נ ימים היינו ז' פעמים נ' נשתיירו ט"ו היינו ז"פ נ"ב לחתול כך הוא נתקלל מבהמה טמאה אחד לשבע דהוה ליה שב שני:

ואימא כשם שנתקללה חיה מבהמה אחד לשלש ומאי ניהו ארי מחמור כו':

דף ח:

ואימא כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשלש ומאי ניהו עז מחתול. דחתול (לנ') [לנ"ב] יום ועז לה' חדשים דהיינו ג' פעמים נ"ב:

איבעית תימא מכל הבהמה כתיב. מבהמה שמקוללת יותר מחיה דהיינו אחד לשבע כדאמרן:

איבעית תימא קללה הוא כיון דמתקלל רמינן ליה בתר בהמה דנתקללה טפי מחיה:

שדי עליה. קללה טפי:

ארבעינהו. נחש זכר על הנקבה ושמום במשמר ואוליד לתלת שני:

הנהו. דאוליד לתלת שני ודאי מעברא הוו מעיקרא ארבע שני קודם שהרביעום:

והא קא משמשי שמושי. כשהרביעום ואי הוה הנקבה מעוברת וודאי לא הוה מקבלה זכר שכן דרך כל הבהמות שלאחר שמתעברות אינן מקבלות זכר:
אינהו נמי. הנחשים משמשי כאדם פנים נגד פנים וכיון דמשמשי כאדם משמשי נמי לבתר דמתעברי כאדם:
והא חכימי. סבי דבי אתונא בשאר מילי וחכימי נמי בהאי דאמרי לתלת שני:
אנן חכימינן מנייהו. ואנן ידעינן לכל מילתא שפיר מנייהו:
זיל זכנהו. כלומר התערב עמהם בדברי חכמה ועשה תנאי עמהם אם תנצחם שילכו עמך ואיתיניהו לי:
א"ל כמה הוו הנהו סבי א"ל שיתין:
שיתין ביסתרקי. כסאות מקושטין הרבה:
כי מטא להתם. לאתריהו על לבי טבחא כו':
זקפה. כנגד פיתחיהן כמאן דקא מתפח ויראה לבני אדם כמו שתעשה כדי לנוח ממשואך ולא ירגישו בך ובכך אדע פיתחן:
אשכח דרבוני מגואי. שהיו סובין מושלכין שם מבפנים הפתח ומבחוץ. ואית דאמרי דרבוני שומרים מבראי ומגואי:
דאי חזו. רושם כרעא דעיילא קטלי לשומרים דאבראי דשבקי גברא למיעל. ואי חזו רושם כרעא דנפקא קטלי לשומרים דגואי:
אזל ר' יהושע עיין בשעה שישנו השומרים ואפכיה לסנדל חדא העקב לפניו והאחד הניח כמו שהוא ונראה האחד כנכנס והאחד כיוצא. (ונכנס) וכיון שראו שהפסיעות כך קטלינהו לכולהו שומרים:
אשכח ינוקי מלעיל וסבי מלתחת כדי להעליל על האדם אם יקדים שלום לאלו או לאלו:
סיכתא. יתד:
דצה. נעצה בכותל לתתאי במקום (שלא) כנגד אבן שלא היה נקב לא עאל. דצה לעילאי במקום בין אבן לאבן שהיה נקב ועאל הכי נמי פעמים כשישאל מיוחסת מן הראשונה שמא היא תהיה מזלו:
גברא דיזיף זוזי לאיניש וטריף. וכשבא לגבותן טרף להו בצער ע"י ב"ד. מאי חזי דהדר יזיף לאיניש אחרינא. אמר להו גברא אזיל לאגמא קטיל טונא קמא דקני והוה כל כך נפיש דלא מצי ביה למיטעניה וקא מוסיף וקטל ומנח עילויה ההוא טונא אלא להכי מוסיף וקטיל ומנח עליה דסבר עד דמיתרמי לי איניש דמסייעי לי דאידלי על כתפאי. אף האי הדר ויזיף דסבר הא בעל חוב בתרא הוא נוח מן הראשון:
מילי דכדי. משלים של כזב:

אמר שם ותלא נפשיה בין רקיעא לארעא. אמר להו אסיקו לי ליבני וטונא באוירא ולא יכלי:
אמר כרוכו לי גרדי מיניה. כלומר הוציאו לי פתילים ממנה ואתפרנה:
משרא דסכיני. ערוגה של סכינין:
ורציצה. אפרוח שמת בתוך ביצתו:
אחוי לן מאנא דלא שוי חביליה. כלומר הראה לנו כלי שאינו שוה ההפסד שהוא עושה:
אייתי בודיא הביא מחצלת ופשטה ולא היתה יכולה ליכנס בפתח כשהיא פשוטה:
אמר להו אייתו מרי וחציני וסתרו לבבא כדי שתהא יכולה לצאת בו אמר היינו מנא כו':
הרי החזיר להם תשובה כל ששאלוהו ונצחם ואייתינהו לספינתא כל חד וחד בביתיה:

דף ט.

כי מטא לבי בליעי. מקום שיש בים שבולעין מים אחרים ואיכא דאמרי היינו בארה של מרים:
דהוו מעני. כמי שגלה ממקומו ולא היה להם מענה לשון:
אקשו לאפי מלכא. כשהרגישו עפרם גבה לבן על עפרתן ואקשו לאפי מלכא והיו משיבין דברים לפני המלך בגאוה:
א"ל. לר' יהושע כל דבעית עביד בהו:
שרנהו בתיגרא. בכלי בכד גדול:
עד דשמיט כתפיהו. מינייהו וכלו ואזיל:
חמורו שלא בכרה. שמעולם לא ילדה אלא עכשיו וילדה ב' זכרים:
נותן טלה א' לכהן. בשביל פדיון אותו שיצא תחלה:
ואם ילדה זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשון אי הזכר שהוא קדוש בבכורה מפריש טלה אחד כדי להפקיע קדושת בכור ספק להפקיע איסורו:
והוא. אותו טלה יהיה לעצמו של ישראל ויהיה חולין גמור ומותר לאוכלו מ"ט משום דאמרינן המוציא מחברו עליו הראיה וכיון שהכהן אינו יכול להביא ראיה שהזכר יצא ראשון הלכך הוא לעצמו של ישראל:
זכר ונקבה. שאחת ילדה זכר ואחת ילדה נקבה נותן טלה אחד לכהן. בשביל אותו שילדה זכר:
שני זכרים ושתי נקבות. שכל אחד ילדה זכר ונקבה ואינו יודע איזה יצא ראשון:
אין כאן לכהן כלום. אבל יפריש ב' טלאים לעצמו:
אחת שבכרה כבר ואחת שלא בכרה מעולם אלא עכשיו וילדו ב' זכרים כו':

שנאמר ופטר חמור וגו'. האי שנאמר לא משמע עלה דמלתא דקאמר אלא בבא לחודה קאמר כלומר האי דכתיב ופטר חמור תפדה בשה לא שנא בשה לחוד אלא אפי' בעז או בזכר או בנקבה או בגדול או בקטן או בתם או בבעל מום כשר לפדות:

ופודה בו פעמים הרבה כלומר אם בא לידו אותו שה שנתנו לכהן בפדיון פטר חמור אחד וחזר הכהן ומכרו לו או נתנו לו יכול לפדות בו באותו שה פטר חמור אחר בכל עת שיבא לידו יכול לחזור ולפדות בו או שאם היה כן שהפרישו לעצמו כדאמרן ונולד לו פטר חמור אחר ודאי יכול לפדותו באותו שה עצמו ואותו טלה שהפרישו לעצמו הוי חולין גמורין ונכנס לדיר להתעשר עם שאר כבשיו:

ואם מת נהנה בו ישראל שהפריש שה ליתנו לכהן בשביל פטר חמור ודאי ולא הספיק ליתנו לכהן עד שמת נהנה בו כהן בעורו ובנבילתו דמעידנא דאפרשיה זכה בו כהן וברשותיה קאי:

דאי ריה"ג. הא אמר באידך פירקין דאפשר לצמצם כדאמרי' ריה"ג אומר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה' הכא נמי אי ר' יוסי הוא נותן ב' טלאים לכהן מיבעי ליה דהא אית ליה אפשר לצמצם דיצאו שניהם כאחת:

שאני התם. גבי בכור בהמה טהורה הזכרים לה' משמע שניהם אבל הכא בפדיון פטר חמור לא כתיב הזכרים:

הא מיעט רחמנא הזכרים. דכתיב הזכרים אחרינא דמייתר כל פטר רחם הזכרים למעט אחריני דהני דקדושת הגוף נינהו הזכרים לה' תרוייהו אבל בקדושת דמים לא:

בשלמא לר' ירמיה. דפסיק ואמר דלא כר' יוסי היינו דלא קתני הכא בחמור שלא בכרה ויצאו ראשיהם כאחד כדתני במתניתין דאידך פירקא דאיירי בה ר' יוסי אלמא דהא מתני' לאו ר' יוסי היא:

אלא לאביי. דבעי לאוקמה כר' יוסי ליתני הכא ויצאו ב' ראשים כאחד ואע"ג דמצומצמין אינהו דאפשר לצמצם חד הוא דקדוש דהא מיעט רחמנא הזכרים. ועוד הא אשכחן בברייתא דתני ויצאו ב' ראשים כאחד ריה"ג אמר שניהם לכהן שנאמר הזכרים לה':

והא כי כתיב האי הזכרים לה' בקדושת הגוף כתיב והיכי מצי למילף לפטר חמור מיניה אלא משום שנאמר הזכרים לה' גבי בכור בהמה טהורה ילפינן נמי מיניה לפטר חמור ואם איתא דמתני' ר' יוסי היא ליתני נמי במתני' ויצאו אלא מדלא קתני ש"מ דלא ר' יוסי היא אלא רבנן ותיובתא לאביי:

דף ט:

ורבנן. דמתני' דאמרי נותן טלה אחד לכהן דאוקימנא למתני' כרבנן דפליגי עליה דר' יוסי לימא. (ורבנן בין לרבנן ובין ר' יוסי קאמר לימא) קסברי רבנן ואית דאמר ורבנן דפליגי עליה דר' יוסי באידך פירקין כי יצאו ב' ראשים כאחד דאמרי וחכ"א אחד לו ואחד לכהן לימא קסברי רבנן מקצת נגיעת כותלי רחם מקדש דהני כי נפקי ביחד לא נגע בהן רחם אלא לכל אחד מצד אחד:

דאי כוליה רחם מקדש. כלומר מכל צדדין בעינן דליגע בבכור נהי דבאי אפשר לצמצם פליגי דרבנן סברי דחד מפיק רישיה לחוץ טפי מן חבריה:

חציצה מיהא הא איכא. דכל חד וחד חוצץ אחבריה דלא נגע רחם בכל סביביו:

אמר רב אשי מיהא ליכא למשמע דלא בעינן דכוליה רחם מקדש דאע"ג דהכא לא נגע הרחם בכל סביביו דכל אחד כיון דשניהם העוברין מין אחד הן מין במינו אינו חוצץ. וחשיב כאילו נגע הרחם סביב כל אחד:

כיון דלעצמו הוא דלישראל למה לי לאפרושיה:

לאפקועיה לאיסוריה דפטר חמור מיניה שיהא מותר בגיזה ועבודה החמור:

והרי בכור אדם דצריך פדייה ומותר בהנאה מעשה ידיו אפי' קודם שנפדה:

בשילקי. בירקות שלוקין נותן לו לכהן מן השלקות בשוויו כמה שוה הבכור ופדאוהו:

בשוויו לא קאמרינן. דאם רצה לפדותו בשוויו לא הקפידה התורה עליו דאין יכול לפדותו אלא בשה והכי קאמר יש לך דבר הקפידה התורה עליו לאפקועיה לאיסוריה בשה. כלומר כשאינו רוצה לפדותו בשוויו אין יכול להפקיע איסורו אלא בשה:

והרי מעשר שהקפידה התורה עליו שאינו יכול לחללו על אסימון אלא על כסף צורה ותנן במס' קדושין ר' יהודה אומר במזיד קידש אם קידש בו במזיד את האשה מתקדשת ומפרש התם מ"ט אלמא דמותר בהנאה (הכא נמי) אמר לך ר' יהודה מקדושי אשה לא מצית מותבת לי דלענין קדושי אשה בפטר חמור נמי מיקדשה כדר' אלעזר דאשה יודעת כו' הכא נמי הא אשה בתר דאיקדשה בפטר חמור פרקה ליה בשה ומיקדשה ליה בהך דביני ביני באותו עודף שהפטר חמור שוה יותר מן השה דהיינו חולין גמורין אבל בהוא עצמו קודם שנפדה אסור בהנאה כדאמינא:

יש לך דבר שפדיונו מותר בהנאה. שאין תופסת קדושה בפדיונו שאם פדאו בשה או בדמים יכול כהן למוכרו או נותנו במתנה לכל מי שירצה ואין אסור בהנאה למי שנותנו והוא אסור בהנאה הנפדה:

ולא והרי שביעית דפדיונה מותר בהנאה דאין בו קדושה והיא עצמה אסורה. שביעית נמי פדיון אסור דאמר מר אחרון אחרון נתפס בשביעית ופירי עצמו אסור. כדאמר לקח בפירות שביעית בשר ובבשר יין וכו':

אבל אתה עובד בשלך ושל אחרים היכא דיש לעובד כוכבים שותפות בו. ואיצטריך קרא צאנך למעוטי להאי דשותפין דעובד כוכבים דשרי בגיזה ועבודה אפי' קודם פדיונן אבל בכורך ממש דאין לאחר שותפין בו אפילו פטר חמור אסור בהנאה ובגיזה ועבודה דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר לא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בבכור אדם דמעשה ידיו מותר ולא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז פטר חמור כדאית ליה לר' שמעון דפטר חמור מותר בהני:

בשלמא לר' שמעון. דמוקים לא תעבוד בבכור שורך להתיר עבודה בב"א ובכור צאנך להתיר גוזז בפטר חמור היינו דכתיבי תרי קראי:

אלא לר' יהודה [תרי קראי ל"ל]. ותו לר' יהודה דלא ממעט לעבוד בכור אדם הכי נמי דאסור בהנאה:

וכי איצטריך קרא לר' יהודה למישרא שותפין דעובד כוכבים בגיזה ועבודה לאחר שנתן חצי דמיו לכהן:

ור' שמעון סבר שותפין דעובד כוכבים פטורה לגמרי ולמישרי גיזה ועבודה בשותפות לא איצטריך קרא כי איצטריך לגיזה פטר חמור וה"ה לעבודה דשרי בהנאה:

בשלמא לר' יהודה דמוקים לה למעוטי דשותפין דעובד כוכבים דפטר בגיזה ועבודה היינו דכתיב צאנך כלומר שלך ולא שלך ושל אחרים ואגב דאיצטריך למכתב צאנך ולא צאן כתיב נמי שורך אטו דכתיב צאנך דבשור סגיא למעוטי בכור אדם אלא כתב שורך אטו צאנך:

אלא לר' שמעון. דלא ממעט שותפות שורך וצאנך למה לי בבכור שור ובבכור צאן סגיא קשיא:

לאחר עריפה. שערפו בקופיץ שאסור בהנאה:

מעגלה ערופה מה עגלה ערופה אסור בהנאה דאתיא שם שם מן ותמת שם דאסורה בהנאה כמת:

ושור הנסקל. ששחטו לאחר שנגמר דינו דאי נסקל הוה מטמא טומאה חמורה נבלה בכזית:

ועגלה ערופה. ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן:

ופטר חמור כדאמרינן השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים ועדיין היא מפרכסת מטמא טומאת אוכלין משום דמחשבה דשחיטה מכשיר לטמא טומאת אוכלין וכשמתה מטמא טומאה חמורה בכזית כדין נבלת בהמה טמאה שמתה:

כולן מטמאין טומאת אוכלין. כדאמרן אע"ג דאיסורי הנאה נינהו:

ר' שמעון אומר כולן [אין] מטמאין טומאת אוכלין הואיל דאסור בהנאה ולא היתה להן שעת הכושר (לעגלה) [לערלה] ושור ועגלה וצפרין אמרינן הבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה חוץ מבשר בחלב אע"ג דאסור בהנאה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לו שעת הכושר קודם שנתערב ונתבשל:

ואמר רב אסי מ"ט דר' שמעון. דאמר כולן אין מטמאין טומאת אוכלין דאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הן אפילו לעובדי כוכבים דאסור בהנאה ואינן קרויין אוכל:

דף י.

אי הכי. לר' שמעון מאי איריא דבשר בחלב משום הכי מטמא טומאת אוכלין משום דהיתה לו שעת הכושר תיפוק ליה דמשום הכי מטמאין דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים לעובדי כוכבים הוא דסבירא ליה דמותר בהנאה דתני רבי שמעון וכו':

ועוד דלדידיה נמי לישראל היתה לו שעת הכושר קודם שנתבשל בחלב. ואם איתא דלאחר עריפה שרי בהנאה לר' שמעון ליתני ומודה ר' שמעון בפטר חמור ובשר בחלב שמטמא טומאת אוכלין דהא תרוייהו שרו בהנאה ואוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים נינהו אלא מדלא תני ומודה בפטר חמור ש"מ דלאחר עריפה אסור:

לעולם ר' שמעון שרי בהנאה ואמאי לא מטמא טומאת אוכלין:

הכא במאי עסקינן דלא חשיב עליה בשעת עריפה דליטמא טומאת אוכלין:

אמרוה רבנן קמיה דרב ששת. משום הכי לרבנן מטמא טומאת אוכלין הואיל דחמור דאסור לישראל באכילה חומרא דאיסורו חושבו לטמא טומאת אוכלין:

ור"ש לא אמר דאיסורו (איסור) חישובו אלא אי חשיב עליה מטמא טומאת אוכלין אי לא לא:

ולרבנן מי אמרינן כו' והתנן במס' עוקצין י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור וזו אחד מהן צריכה מחשבה ואין צריכה הכשר כלומר דלא מטמא טומאת אוכלין אלא אי חישב עלה שתהא לאכילה לעובד כוכבים ומשום הכי בעיא מחשבה דלית ליה טומאה אחריתי דהא נבילת עוף לא מטמאה בנגיעה בכזית כנבלת בהמה ולא מטמא' אלא באכילה בבית הבליעה הלכך צריכה מחשבה לטמא טומאת אוכלין בכביצה ואינה צריכה הכשר מים

דבלא הכשר מים אי נגע שרץ בכביצה אוכלין דנבלת עוף מטמא ומ"ט אין צריכין הכשר דקי"ל דכל שסופו לטמא טומאה חמורה בכזית אין צריך הכשר והאי נבלת עוף נמי כי אכיל מיניה כזית מטמא בגדים אבית הבליעה והיינו טומאה חמורה דמטמא בכזית כנבלת בהמה. אבל נבלת בהמה מטמאה בנגיעה בכזית בלא אכילה. והאי דנקט בנבלת עוף הטהור דצריך מחשבה כ"ש נבלת עוף טמא אבל האי דנקט עוף טהור רבותא קמ"ל דאע"ג דעוף טהור דראוי הוא לאכילה בין לישראל בין לעובדי כוכבים אפילו הכי נבלתו לא מטמאה טומאת אוכלין אלא במחשבה ואי אמרת איסורו חישובו שהואיל ואסור באכילה לישראל חשוב וראוי הוא לאכילה לעובד כוכבים מטמא טומאת אוכלין למה לי מחשבה אחריתי:

הא מני. דצריך מחשבה ר' שמעון היא דלית ליה איסורו חישובו:

ת"ש נבלת בהמה טמאה בכל מקום. בין בכפרים בין בכרכים דאחד עניים ואחד עשירים דרכן לאכול אעפ"כ צריכה מחשבה לענין טומאת אוכלין ואמאי צריכה מחשבה משום דבהמה טמאה היא דלא היתה ראויה לישראל לאכילה והאי דצריכה מחשבה לאו לטמויי טומאת אוכלין דגופה בכביצה קאי דהיא עצמה טמאה היא טומאה חמורה בכזית בלא מחשבה אלא הכי צריכה מחשבה לאיצטרופי קאמר כגון דאיכא פחות מכביצה דשאר אוכלין דלאו דנבלה ואיכא פחות מכזית דהני וולד בהמה טמאה דמצטרפא להנך אוכלין ומשוי להו כביצה וההוא פחות מכזית כיון דלית ביה שיעור טומאה חמורה לית ביה טומאה בגופיה ויכול לאיצטרופי לטומאת אוכלין הלכך צריכה מחשבה ונבילת העוף הטהורה אע"ג דעוף טהור הוא דהוי ראוי בין לישראל בין לעובדי כוכבים כיון דבכפרים הוא דלא רגילי למיכל עופות צריכה מחשבה ולטומאת אוכלין דעוף לא צריך מידי לאיצטרופי אלא בכביצה דנבלת עוף גופה קאמר ואינה צריכה הכשר דאפילו בלא הכשר מטמאה דהא אמרן כל שסופו לטמא טומאת אוכלין חמורה אין צריך הכשר. אלא אי נגע בהו שרץ בלא הכשר מטמא טומאת אוכלין והא הכא דלא אמרינן איסורו חישובו:

הא מני ר' שמעון היא:

ת"ש נבלת בהמה טהורה בכל מקום. כיון דהיתה ראויה בין לישראל בין לעובדי כוכבים ונבלת העוף הטהורה והחלב בשווקים היינו בכרכים דהוו מקום שווקים דהתם רגילי למיכל בין עופות בין חלב ושומן דעשירים הן. אבל בני כפרים אין רגילין ליכל לא עופות ולא חלב דהחלב משיירין אותו לנר לעשות מלאכתו לאורו הלכך נבילת בהמה טהורה בכל מקום ונבילת עוף טהורה והחלב בשווקים דהיינו בכרכים אין צריכה

לא מחשבה דבלא מחשבה מטמאה טומאת אוכלין ולא הכשר הכשר כדאמרן הא בהמה טמאה בכל מקום בעיא מחשבה דהא לא הויא ראויה בין לישראל בין לעובדי כוכבים ולא אמרינן דאיסורו חישובו:

ואי תימא הא מני דבעיא מחשבה ר' שמעון היא דלית ליה איסורו חישובו הא מדסיפא ר' שמעון וכו' מה טעם הואיל ויש בהם סימן טהורה חשיבי כנבלת בהמה טהורה:

מכלל דרישא לאו ר' שמעון אלא רבנן וקא דייקינן הא טמאה בעיא מחשבה אלמא דלית להו לרבנן איסורו חישובו:

אלא אמר רבא דכולי עלמא. בין לר' שמעון בין לרבנן לא אמרינן דאיסורו חישובו וכי תימא לא בפטר חמור ולא בהנך (אלא) [אמאי] אין צריך מחשבה גמורה[8] או אם שחטו סתם בלא מחשבה שחיטתו חישובו לטמא טומאת אוכלין ולעולם ליתה לדרבה דאמר מודה ר' שמעון לאחר עריפה דאסור אלא לאחר עריפה נמי קא שרי ליה ר' שמעון בהנך ואי אמרת אם כן לר' שמעון כיון דלאחר עריפה שרי בהנאה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא ליתני נמי מודה ר"ש בפטר חמור ובשר בחלב וכו' ודאי היא דערפי מיערף להאי פטר חמור הכי נמי דלר' שמעון נמי מטמא טומאת אוכלין דעריפה כשחיטה סתם (דמיא) מה שחיטה סתם לא בעי מחשבה דשחיטתו היא מחשבתו אף עריפתו חשבו לטמא טומאת אוכלין לדברי הכל:

דף י:

אלא הכא במאי עסקינן. דאמאי לא מטמא טומאת אוכלין לרבי שמעון ששחטו להאי פטר חמור להתלמד בו הלכות שחיטה ולא לשם אכילה דהשתא האי שחיטה להתלמד גריעה היא מעריפה ומשחיטה סתם הלכך קסבר רבי שמעון דאינו מטמא טומאת אוכלין ורבנן סברי דחישבתו כיון לשום שחיטה בעלמא איכוון:

ובפלוגתא. דסומכוס ורבי אלעזר קא מיפלגי ר' שמעון ורבנן דתניא אמר רבי יוסי וכו' הא ר' אלעזר היינו תנא קמא אלא לאו איסורו חישובו איכא בינייהו. האי איסורו חישובו לא הוי כאיסורו חישובו דלעיל דא"כ דהיינו הוא קשיא לרבא דאמר דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חישובו אלא האי איסורו חישובו שחיטה להתלמד דלאו שחיטה מעליא היא לשום אכילה קרי איסורו:

[8] נראה דצ"ל ואי דערפיה מיערף הכי נמי או אם שחטו וכו'.

תנא קמא סבר דמו מכשיר לעלמא. לשאר כל אוכלין דאי נגע בהו שרץ מוכשרין הן לטמא אפילו בלא מחשבה אבל לגופיה לבשר עורב אע"ג דודאי הוי מוכשר מדמו לא מטמא אלא במחשבה דלא אמרינן דשחיטה דאיסורו חישובו:

ואתא ר' אליעזר למימר דם שחיטה בין דשחיטה גמורה בין דשחיטה להתלמד לעולם מכשיר דאפילו לגופו לא בעי מחשבה אחריתי אלא אסורו שחיטה להתלמד נמי חישבו ורבנן דסברי בפטר חמור (לא) מטמא סברי לה כר' אליעזר ור' שמעון דאמר דפטר חמור לא מטמא סבר לה כתנא קמא דשחיטה להתלמד לא חישבו לטומאה והיינו בפלוגתא: ממאי דלמא לעולם לא מצינן למימר דרבנן כר' אליעזר דטעמא דר' אליעזר אמאי קאמר לעולם דם שחיטה מכשיר דאפי' דלהתלמד דלמא שאני עורב דבעורב קסבר הכי משום דיש בו סימן טהור כדאמרינן בשחיטת חולין לרבות עורב עמקי דיש לו זפק אבל בפטר חמור דלית ליה סימן טהרה לעולם לא סבירא ליה דשחיטה להתלמד חישבו ואכתי רבנן כמאן סבירא להו לא כר' אליעזר ולא כנימוס:

ומנלן דסימן טהורה מילתא היא. דקאמרינן דלמא טעמא דר' אליעזר דשאני עורב וכו' דקתני עלה דההיא ברייתא. א"ר שמעון כו'. וכי תימא אי טעמא משום סימן טהורה מאי אריא לר' אליעזר דנקט שוחט להתלמד לימא אפילו שוחט להתעסק דלהתעסק גריע טפי מלהתלמד ולהתעסק היינו כגון שנתכוון לחתוך שום דבר אחר ושחט העור בלא מתכוון ואפילו הכי משמע לן דדם שחיטה מכל מקום לעולם מכשיר הואיל דיש בו סימן טהור ואמאי נקט להתלמד:

אין הכי נמי. כלומר לר' אליעזר הוא הדין דשחיטה להתעסק נמי לעולם מכשיר הואיל ויש בו סימן טהרה ואמאי נקט להתלמד משום נימוס דלנימוס אי שחט להתלמד דמיו מכשיר אבל להתעסק אין דמיו מכשיר דלא חשיב לה שחיטה ואכתי לא מצית לאקומי טעמא דר' שמעון ורבנן בפלוגתא דנימוס ור' אליעזר דאמרינן דלמא שאני עורב כו' אלא בעל כרחך איבעי לך לאוקומיה דבעריפה ממש פליגי ולעולם כדרבה דאמר מודה ר' שמעון דלאחר עריפה אסור וטעמייהו דרבנן דאמרי מטמא טומאת אוכלין משום דעריפתו חישבו ור' שמעון סבר אע"ג דעריפתו חישבו כיון דקסבר דלאחר עריפה אסורה בהנאה אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחר הוא הלכך לא מטמא טומאת אוכלין:

איתיביה אביי לרבא לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו בערפו:

אימא. כלומר תריץ לברייתא הכי ואימא וקוברו. ומחיים של פטר חמור אסור בהנאה ור' שמעון מתיר. אבל לאחר עריפה מודה דאסור כדאמינא:

והא מדסיפא מחיים כו'. ואסור בגיזה ועבודה והיינו מחיים:

אין רישא וסיפא מחיים ורישא דקתני ואסור בהנאה בהנאת דמיו קאמר דאם מכרו או שכרו דמיו אסורין וסיפא דאמר אסור בגיזה ועבודה דהנאת גופו:
וצריכי למיתני תרוייהו דאי תנא כו' ולעולם לאחר עריפה מודה ר' שמעון דאסור כדרבה: מה פדייה מתרת. לפטר חמור בהנאה אף עריפה נמי מתרת בהנאה ולישתרי לאחר עריפה אפילו לר' יהודה קמ"ל דלא:
הוא הפסיד ממונו של כהן. שלא רצה ליתן לו שה בפדיונו מה שיזכה לו המקום לפיכך יופסד ממונו שיערפנו ולא יהנה ממנו:
מני. הא אילימא לר' יהודה מפסד וקאי דאפילו מחיים אסר ליה בהנאה קודם פדייה: אלא לאו ר' שמעון היא. אלמא דקסבר דלאחר עריפה אסור בהנאה לא לעולם מהא ליכא למשמע מיניה. ואפילו הכי הא דתני לוי יכלת לתרוצי איבעית תימא ר' שמעון ואי בעית תימא ר' יהודה. ואי בעית אימא ר' שמעון דשרי ליה בהנאה בין מחיים בין לאחר עריפה. ומאי יופסד ממונו דקאמר לאו לאוסרו בהנאה אלא לפחת מיתה קאמר דעכשיו כשערפו נפחתו דמיו הרבה ממה שהיה שוה כשהוא חי והיינו יופסד ממונו. אבל מ"מ שרי בהנאה לאחר עריפה:
ואי בעית אימא ר' יהודה מאי יופסד ממונו דקאמר להפסידא דביני ביני כלומר דבשה שווה דנקא היה יכול לפדות פטר חמור שוה סלע והיה מרויח ההוא דביני ביני מה שהחמור שוה יותר מן השה ולאחר פדייה יהא מותר בהנאה ועכשיו כשעורפו הוא מפסידו:
איכא דמתני לה להא דרב נחמן אהא. כלומר דלא אמרה רב נחמן מימרא בעלמא וכן אמר רב נחמן אלא אהא אמרה רב נחמן המקדש בפטר חמור לאחר עריפה ודברי הכל דאפילו ר' שמעון מודה דאסור בהנאה ואינה מקודשת:
אי ר' שמעון תיקדשא בכוליה. פטר חמור דהא שרי ליה בהנאה:
ואי ר' יהודה תקדש בהך דביני ביני כלומר שיכולה לפדות חמור ששוה שקל בשה שוה דנקא ובהך דביני ביני תיקדש:
אמר רבה לעולם ר' יהודה ואמאי תני אינה מקודשת כגון שאינו שוה הפטר חמור אלא שקל וסבר לה ר' יהודה כר' יוסי בר יהודה דתניא תפדה בשה תפדה מיד אפילו קודם ל' תפדה כל שהוא כלומר אפילו בשה כל דהוא שאינו שוה אלא זוז:
ר' יוסי בר יהודה אמר אין פדייה פחותה משקל. ומפרש לקמן מ"ט. וכיון דאין פדיה פחות משקל ופטר חמור אינו שוה אלא שקל ליכא דביני ביני ואינה מקודשת:
אמר מר תפדה וכו' פשיטא דלא כתיב ביה לא מבן חדש ולא כתיב דמים בשה:

איצטריך. לתנא למימר הואיל ואיתקש לבכור אדם דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה:
מה בכור אדם אחר שלשים. דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה וחמש שקלים הוי פדיונו: כל ערכין. כלו' כל פדיון שאתה פודה:
ורבנן ההוא וכל ערכך יהיה בשקל בהשג יד הוא דכתיב כלומר עני שאמר ערך פלוני עלי אם יש לו השג יד ליתן שקל חייב ליתנו לכהן דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר ואם אין לו השג יד ליתן שקל פטור משום שנאמר וכל ערכך יהיה בשקל ולעולם גבי פטר חמור תפדה בכל שהוא:

דף יא.

וכמה כל שהוא אפי' פטרוזא בר דנקא אפי' בשה כחוש שאינו שוה אלא שתות השקל:
ה"ג אמר רבא תנינא במשנה גדול וקטן תמים ובעל מום מהו דתימא מתניתין כולי האי בר דנקא לא קאמר אי נמי פטרוזא בכחוש לא קאמר קמ"ל רב יוסף. ר' טרפון כהן הוה: ברגיא. וכמה הוי ברגיא תלתא זוזי והיינו פי' לשון ברגיא דרגיל הכא ורגיל הכא כלומר קרוב לזה וקרוב לזה שג' זוזים לא נחסר מסלע אלא זוז ואינו יותר משקל אלא זוז:
קשיא הלכתא אהלכתא. דלעיל אוקימנן אפי' בפטרוזא בר דנקא והכא קאמר הלכתא ברגיא:
כאן בבא לימלך. כמה יתן אמרינן ליה ברגיא בבא מעצמו אם מדעת עצמו פדאו בדנקא הוי פדוי:
אילימא לר' יהודה. דאמר הקפידה עליו התורה בשה וכדסלקא דעתך מעיקרא דבשה אין ולא במידי אחרינא:
אלא לר' שמעון. דלא איירי בהקפיד עליו תורה כלל אלמא דסבירא ליה דפודהו נמי בשווין:
רב אחא מתני הכי אלא לר' שמעון רבינא קשי ליה היכי מצי לאוקמה כר' שמעון והא קי"ל ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה:
ועוד דסתם לן תנא כר' יהודה. דתנן ופטר חמור תפדה בשה מן הכבשים ומן העזי' כו' דבשה דווקא לא מידי אחרינא ואת אמרת הלכה כר' שמעון דמוקמ' לה כר' שמעון:
אלא אפי' תימא ר' יהודה. הוא דפודיהו בשוויו משום דלא יהא פדיונו דפטר חמור חמור מפדיון דהקדש דהקדש נפדה בשוויו בכל דבר אף האי נמי. והאי דקאמר הקפידה עליו תורה בשה הכי סבירא ליה דלא אמרה תורה בשה להחמיר עליו כלומר דבשה אין ולא במידי אחרינא. אלא בכל דבר נמי יכול לפדותו בשוויו ולא אמרה בשה אלא להקל עליו

דאם רצה לפדותו בשה אפי' אינו שוה אלא דנקא יכול לפדותו דבהכי הקפידה התורה דאם בא לפדותו בפחות משוויו אין יכול לפדותו אלא בשה:
איבעיא להו פדיונו פדוי לפודה. כלומר דהאי דפדהו בשה יהא הפטר חמור שלו:
או דלמא פדיונו פדוי לבעלים. כלומר פדוי הוא הפטר חמור אבל מ"מ הפטר של בעליו יהיה ולא של פודה:
להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו. כלומר כל מי שפודה ההקדש הרי הוא שלו אף מי שפודה פטר חמור נמי הוי שלו:
או דלמא. אע"ג דאסור בהנאה כהקדש כיון דקנו בעליו להך דביני ביני שיכול לפדות חמור שוה סלע בשה דנקא לא דמי להקדש. דהקדש אין נפדה פחות משוויו והך דביני ביני הוי ממונא דבעלים הלכך הוי כוליה דבעלים:
ואע"ג שאין לו עכשיו לבעליו רשות ליהנות מחמור משלם תשלומי כפל דכתיב על חמור על שה ועל שלמה וגו' ישלם שנים:
ואמאי אין לו עכשיו. והא קא שרי ליה ר' שמעון בהנאה קודם פדייה:
אלא פשיטא ר' יהודה היא ואי ס"ד להקדש מדמי ליה אמאי משלם תשלומי כפל לבעלים וגונב מבית האיש אמר רחמנא ישלם שנים ולא וגונב מבית הקדש והאי פטר חמור כהקדש דמי וקרנא לישלם ותו לא מידי אלא מדקתני משלם תשלומי כפל לבעלים ש"מ דממונא דבעלים הוא ופדיונו פדוי לבעלים:
אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן. כגון שנתנו ישראל שה זה לכהן בפדיון פטור חמור וחזר הכהן ומכרו לישראל או נתנו לו כי האי גוונא אין נכנס לדיר שהרי שנינו הלקוח וכו':
אלא בישראל שהיו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו שמפריש עליהן עשרה שיין ומכניסן לדיר ומעשרן והן שלו. וה"ה דאפי' היה לו ספק פטר אחד או שנים והפריש עליהן שיין להפקיע ספקן והן שלו שאותן שיין נכנסין עם שאר כבשים לדיר להתעשר.
והא דנקיט עשרה רבותא קאמר לן כלומר שיש בהן כדי מעשר בפני עצמן מפריש עליהן עשרה שיין כיון דשל ישראל הוו מעיקרא והשתא נמי באו ליד ישראל והן שלו הואיל ומחמת כהן באו לו:
טבלים ממורחים. שעשוין כרי ונגמרה מלאכתן למעשר:
מעשרן. משום דשל ישראל היו ועכשיו הן של ישראל והן שלו הואיל ומחמת (ישראל) [כהן] באו לו והן שלו הדמים שיכול למוכרן התרומות לכהן והמעשרות ללוי והדמים יהיו שלו:

וצריכא למימרינהו לתרויהו. דאי אשמעינן הך קמיתא אמאי מעשרן והן שלו משום דקא מופרש וקאי כלומר כיון דשלא ממין עצמן הן פודין הפטרי חמור אלא במין אחר בשיין כמו הני שיין דהפריש עליהן כאילו היו מופרשין שהפרישן אבי אמו כהן והיו שלו וירשו ישראל זה ממנו משום הכי והן שלו:

אבל הכא. גבי טבלים ממורחין כיון דמיניה וביה בעי למפרש מעשר אימא מתנות ומעשרות שלא הורמו (שהורמו) כמי [שלא הורמו] דמיין כשהיו ברשות כהן אלא אימא השתא צריך לעשורינהו ולמיהבינהו לכהן קמ"ל מעשרן והן שלו:

ואי אשמעינן הכא. בטבלים משום הכי מעשרן והן שלו משום דאפשר לעשורינהו מיניה וביה ודמי כאילו היו מופרשין משעה שנמרחו והא מרח מעשרותיו מצידן וירש הטבלים והמעשרות מאבי אמו כהן הלכך מעשר והן שלו שיכול למכור המעשרות והדמים שלו.

אבל התם בפיטרי חמורים כיון דשה בעלמא בעי אתויי עתה ולפדות כל חד וחד ולאו מיניה וביה יכול לפדותן לא אמרינן דדמו השיין כמופרשין וקיימי עד שהיו של כהן אלא השתא צריך לאפרושינהו ולמיהבינהו לכהן קמ"ל דאמרינן נמי בשיין כמופרש וקאי הלכך מפרישן ומעשרן והן שלו:

דף יא:

אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים כגון שנתן העובד כוכבים לישראל שדהו בקבלה ומירחן ישראל והאי הלוקח דקאמר כלומר שלוקחן ממנו ישראל בטורח עבודתו והן שלו שיכול למוכרן ולוקח הדמים:

דאמר ליה לכהן קא אתינא כו':

בחזקתן למעשרות ולשביעית כלומר אם הפקיד כהן פירותיו מעושרין ליכא למיחש שמא החליפן לו ומחזיר לו טבלים אלא אותן שהפקיד לו מחזיר לו. וכן לשביעית אם הפקיד לו פירות של שנת ששית ומחזירן לו בשביעית ליכא למיחש שהחליפן לו ומחזיר לו פירות שביעית שאסורין לסחור בהן וצריכין ביעור לאחר שכלה לחיה. אלא אותן שהפקיד בידו מחזיר לו שלא היה רוצה להכשילו:

אצל העובד כוכבים. אבל אם הפקידן אצל העובד כוכבים כשמחזירן לו הרי הן כפירותיו. יש להן דין כפירותיו של עובד כוכבי' דאמרינן ודאי החליפן ומחזיר לו אחרים ודינן כפירות דאמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים דקא בעי לאפרושי מניהו תרומה גדולה ולמיתבה לכהן והשאר מעשר ראשון ותרומת מעשר מעשרן והן שלו:

ר' שמעון אומר יש להן תורת דמאי דספק החליפן וספק לא החליפן הלכך מעשרן והן שלו דאפי' תרומה גדולה לא יהיב לכהן אלא מזבנה ולהפריש לתרומה גדולה דכולי עלמא לא פליגי דבעי לאפרושי כי פליגי ליתנה לכהן בתרומה גדולה לחוד קאמר תנא קמא סבר כו'. ורבי שמעון סבר דספק הוא אם החליפן אי לא הלכך בתרומה גדולה מפריש והן שלו ומוכרה לכהן:

וקאמר לה להא שמעתא. דר"א:

דלמא לא קשיא הא דדייק אביי דאי ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן כאן בתרומה גדולה כלומר בתרומה גדולה לחוד קאמר. והאי דאמר שמואל בר נתן מעשרן והן שלו בתרומת מעשר קאמר ולא בתרומה גדולה. א"ל אביי לרב דימי ודאי הוי כדקא משנית לי ודלמא כאן בתרומה גדולה וכאן בתרומת מעשר דכי ודאי חלפינהו דכולי עלמא דתרומה גדולה בעי למיתבה לכהן ולוקח טבלין מן העובד כוכבים דקאמר מעשרן והן שלו בתרומת מעשר קאמר דפטור הוא מתרומת מעשר למיתבא לכהן [בחנם] (באנס"י) וכדריב"ל דדריש ליה להאי קרא הכי טבלים שאתה לוקח מישראל כו': ואם מת. השה שהפריש בשביל פטר חמור קודם שבא ליד כהן נהנה בו כהן דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי:

דף יב.

ולא בטריפה. כגון שנחתכו רגליו מן הארכובה ולמעלה:

ולא בכלאים. בשה הבא מעז ומרחל:

ולא בכוי. הבא מן התיש ומן הצביה:

ור' אלעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה. שאביו ואמו מין בהמה:

נתנו לכהן. הפטר חמור:

אין הכהן רשאי לקיימו. שלא יערפנו עד שיפריש הכהן שה תחתיו והוא שלו מפני גזרת הכתוב ואם לא תפדה וערפתו:

נאמר כאן שה. תפדה בשה ונאמר להלן בפסח שה תמים זכר בן שנה:

מה להלן פרט לכל השמות הללו. משום דפסח קדשים הוא ואמרינן גבי קדשים שור או כשב (לרבות) פרט לכלאים או עז פרט לנדמה כי יולד פרט ליוצא דופן:

אף כאן. בהאי תפדה בשה פרט לכל השמות הללו:

בן פקועה. שה חי שנמצא בבטן בהמה שחוטה:

כבישרא בדיקולא דמי. וכשחוט הוא ואין פודין בו:

דילפת שה שה מפסח ובפסח אמרינן פרט ליוצא דופן והיינו בן פקועה ומשום הכי אין פודין. אי מה להלן זכר כו':
בנדמה. היינו שאביו איל ואמו רחל אלא שדומה למין אחר:
בנדמה מיבעיא. שהרי אביו ואמו מין אחד:
האי פרה שילדה מין עז אין פודין דאמרינן עגל הוא. הא רחל שילדה מאיל מין עז פודין בו. וש"מ דאית ליה דפודין בנדמה[9] מיבעיא:
אמר לך רבי אלעזר מי קתני בבריית' רחל שילדה מין עז הא לא קתני לה בהדיא אלא למידק מיניה הכי לרבי אלעזר אע"ג דאיכא למידק הכי הא לא איצטריך לאשמועינן דכיון דבכלאים פודין כ"ש בנדמה אלא האי גופיה ברייתא גופה אצטריך לאשמועי' דפרה שילדה מין עז אין פודין אתי:
לא תימא. דעז מעליא הוא ופודין בו אלא זיל בתר אימיה ועגל הוא ולא איירי בנדמה אלא בהאי גופא:
אי זה כלאים רחל וכו' הכי תריץ ליה איזהו דומה לכלאים דאע"ג דלאו כלאים הוא דשווייה רבנן לאיסוריה ככלאים היינו רחל שילדה כמין עז דהאי לאו כלאים הוא אלא נדמה ואפילו הכי אסור ככלאים:
ולמאי. קאמר דאסור ככלאים אי לקדשים לזבחים מאי קמ"ל דתני רבה בר שמואל (אי לקדשים דמס') הא לא איצטריך לאשמועינן דמהיכא דמההוא קרא דממעט לכלאים מקדשים מהתם נמי אימעוט נדמה מקדשים דתניא שור או כשב וכו':
ואי משום למעוטי נדמה מבכור הא נמי מקרא נפקא דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא שור ובכורו שור פרט לנדמה:
ואי למעוטי ממעשר בהמה תחת תחת מקדשים גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב בקדשים תחת אמו מה התם פרט לנדמה אף במעשר נמי אלא לאו לפטר חמור איצטריך לאשמועינן דהא דתני רבה בר שמואל דאין פודין בנדמה ותפשוט מהכא:
לא לעולם. לא תפשוט ולמעשר איצטריך למעוטי וכגון דיש בו מקצת סימן דומים לאמו:
מהו דתימא. העברה העברה מבכור גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב בבכור והעברת כל פטר רחם מה גבי בכור אמרינן כי יש בו מקצת סימנין דומין לאמו חייב בבכורה אף במעשר נמי נימא דכי יש במקצת סימנין דליחייב במעשר:
קמ"ל. דתני רבה בר שמואל דלא משום דתחת תחת מקדשים גמר:
ואכתי לא ידעינן אי פודין אי לא פודין:

[9] אולי צ"ל לא לעולם ר"א היא מי קתני וכו':

פסולי המוקדשין. כגון בעל מום שנפדו כיון דאמר פטר חמור מותר בהנאה קודם פדייה חולין הוא שמותר בהנאה כחולין. ופרקינן בבהמה פסולי המוקדשין דכיון דמותר בהנאה אין כאן איסור חל על איסור דפסולי המוקדשין יש כאן איסור גיזה ועבידה כדאמר בפרק דלקמן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב דהיינו עבודה חולב:
אלא כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה וכו'. אין איסור פטר חמור דאסור בהנאה [חל] על איסור פסולי המוקדשים דאסור בגיזה ובעבודה הילכך אין פודין:
או דילמא. כיון דלא אלים קדושת פטר חמור למיתפס פדיונו שיהא אסור בהנאה. והאי דחייבא רחמנא למיפרקיה אפקועי איסורין בעלמא הוא כדי שיהא ניתר פטר חמור בהנאה ולא שתהא חלה קדושתו על פדיונו. הכי נמי אין איסורו חלה כלל על איסורי פסולי המוקדשים ואין [כאן] איסור חל על איסור ופודין בבהמה פסולי המוקדשין:
ומי זוטר מאי דכתיב בהו. בפסולי המוקדשין בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו כצבי וכאיל והאי הטמא היינו בעל מום. מה צבי ואיל אין פודין בו כדתנן אין פודין לא בחיה:
השתא דאתית להכי אפילו לר' שמעון נמי דשרי בהנאה אפי' הכי אין פודין דצבי ואיל כתי' בהו:

דף יב:

בבהמת שביעית בשה שקנוי מפירות שביעית:
ודאי פטר חמור לא לך דאין פודין בבהמת שביעית דלאכלה אמר רחמנא והבהמה יש לה מן הפירות ולא לסחורה. דהיינו סחורה שפודה הפטר חמור בהאי שה:
כי תבעי לך ספק. אם יכול לפדות בה ספק פטר חמור:
ואליבא דר' שמעון דלית ליה ספק ברישא דשמעתין וכיון דלעצמו הוא למה לי לאפרושי וכו'. ואמרינן [לעיל] מתניתין ר' יהודה היא דתני כו'. ור"ש מתיר קס"ד דר' שמעון מתיר דלא צריך לאפרושי כלל הואיל וספק הוא:
לא תבעי לך. דמותר לפדות דהא לאו סחורה היא דבלא פדיון נמי הוה מותר:
כי תבעי לך אליבא דר' יהודה. דמצריך לאפרושי לאפקועיה איסוריה:
מאי כיון דמפריש טלה והוא לעצמו לאכלה קרינן ביה הואיל ולעצמו הוא:
או דלמא כיון דכמה דלא מפקע לאיסור בהאי שה מי שרי ליה האי פטר חמור בהנאה וכסחורה דמי שקונה הנאתו בהאי שה ואסור:
אין פודין בה את הודאי. פטר חמור דהיינו סחורה:
אבל פודין בו את הספק. דלא כסחורה גמורה הוא דלא הוי [אלא] ספק:

ואמר רב חסדא. פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה ואלו אמורין דבכור לשרפה קיימי וחייבת במתנות בזרוע ולחיים דלאכילה קיימי קמ"ל מיהא ברייתא דרב חסדא דפודין בו את הספק:

עד שלא הורמה החלה חייב מיתה. דכתיב ולא תשא עליו חטא וגו':

ואמאי. חייב מיתה כיון דאילו מיטמיא החלה בשרפה קיימא ולאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה והא חלה לא ליחייב עלה כיון דיש בה דין שרפה כי היכי דפטרת לה מן הבכורה הואיל ואימורין לשרפה קיימי:

הא לא קשיא דאמאי חייב מיתה בשביעית דכתיב גבי חלה לדורותיכם דכתיב תתנו לה' תרומה לדורותיכם. דלעולם נוהגת איסורה אפילו בשביעית:

ולגמר מינה מחלה לבכורה שתהא נמי חייבת בבכורה:

לא דמי התם נמי משום הכי חייב עלה מיתה משום דעיקר חלה לאכילה קאי לכהן ולא לטמאה לשרפה:

הכא. גבי בכור עיקר אימורין לשרפה קיימי ולא לאכילה הלכך פטור מן הבכורה דלאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה:

תנינא לה. במתניתי' נמי להא ברייתא דת"ר משום דעיקר היא:

אלא אם כן פדאו. הכהן בפניו:

זאת אומרת. מדקאמר אא"כ פדאו בפניו ש"מ דנחשדו הכהנים על פיטרי חמורים שלא יהו פודין אותן:

פשיטא. דבברייתא חזינן בפירוש דנחשדו ומאי קמ"ל רב נחמן:

מהו דתימא. אי לאו דרב נחמן הוה אמינא הני מילי דלא יתנו לו אא"כ פדאו בפניו היכא דמחזק לן בההוא דלא הוי חכם כ"כ ומיקרי ועביד ביה עבודה קודם שיפדנו:

אבל בסתמא. היכא דלא מוחזק לן אימא אין צריך לפדותו בפניו דלא נחשדו קמ"ל דכולן נחשדו:

משום דמורו ביה היתירא דאמר מה צורך לי לפדותי והלא כשאפדנו יהיה השה שלי ועכשיו הוא שלי ולא משגח לפדותו הלכך לא יתננו לו אא"כ פדאו בפניו:

המפריש פדיון פטר חמור ומת. קודם שבא ליד כהן חייב ישראל באחריותו ליתן לו פדיון אחר כחמש סלעים של בן. כדתנן בפרק יש בכור לנחלה המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריות שנאמר אך פדה תפדה:

וחכ"א אין חייב באחריותו כפדיון מעשר שני מה מעשר שני אם אבד פדיונו אין חייב באחריותו דשלו הוא אלא שצריך להעלותו ולאוכלו בירושלים בשיש לו מעלה ואם לאו פטור אף פדיון בכור אין חייב באחריותו העיד ר' יהושע וכולה כחכמים:

מת פטר חמור. קודם שבא טלה ליד כהן:
רבי אליעזר אומר יקבר. דאסור בהנאה כמתחילה:
ומותר. ישראל בהנאה של טלה:
וחכ"א אינו צריך ליקבר. ומותר בהנאת עורו ונבילתו:
וטלה לכהן. דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי:
א"ל אביי. הואיל ומקיש לבכור אדם לקיש נמי לכולה מילתא. ולימא אי מה בכור אדם מותר בהנאת מלאכתו אף בכור בהמה טמאה נמי:
וכי תימא הכי נמי והתנן מת וכו'. לא לעולם מותר נמי בהנאה מאי יקבר דקאמר לאו משום דאסור בהנאה אלא הואיל ומקישו לבכור אדם יקבר נמי כבכור אדם:
אלא מעתה בכור אדם הוא דבעי קבורה כלומר אי משום הכי אמר יקבר דלא אסור בהנאה הוא אלא דבעי קבורה לימא יקבר כאדם אלא מדאמר יקבר ש"מ דאסור בהנאה:
ועוד תניא מודה רבי אליעזר. שמפריש עליו טלה והוא שלו אלמא דאי לא מפריש אסור בהנאה וכ"ש פטר חמור ודאי. ומדלא אקשי להנאה לא תקיש נמי לאחריות:
אמר רבא. לעולם לפדיה לאחריות אקשינן ליה ולא להנאה וגופיה קא דשמעינן לה דכתיב אך פדה תפדה לפדייה הקשתיו לבכור אדם ולא לדבר אחר להנאה:
הערכין בשעתן. שאם העריך קטן ואח"כ הגדיל אין חייב ליתן אלא כשעה שהעריכו ופדיון הבן אינו חייב ליתנו אלא אחר שלשים דעד שלשים חיישינן שלא יהא נפל:
ופטר חמור לאלתר פודין אותו אפי' בתוך שלשים. ורמינהי אין בערכין דפחות מחודש אין לו ערך. ואין נזירות פחות מל' דכתיב קדוש יהיה בגימטריא ל' ופדיון הבן ופדיון פטר חמור אין פחות משלשים יום:
ומוסיפין עד עולם. דלאחר ל' ולמעלה יכול להעריכו עד עולם ויש בו תוספת ערך כשהוא גדול:
ובנזירות. דאם רצה להוסיף על ל' כמה שירצה עד עולם שרי. ופדיון הבן ופטר חמור משלשים ולמעלה יכול לפדותן עד עולם. והיינו ומוסיפין עלהן. אבל בפדיונן אין תוספת דמים דכמה שיתן כשהן מן שלשים יום כך יתן בכל זמן שרוצה לפדותן. אלמא דאין פודין פטר חמור פחות משלשים יום:
אמר רב נחמן אמר רב מאי לאלתר דקאמר לומר שאם פדאו לאלתר פטור דאיעבד:
מכלל. דרבנן דברייתא דאין בערכין סברי דאם פדאו קודם אינו פדוי דיעבד. והא איתמר כו' א"כ מאי בינייהו וליכא לתרוצי כדקאמרת לומר שאם פדאו פדוי לעולם כדתרצינן ודקא קשיא והא איתמר הפודה כו' הא איתמר עלה דההוא דכולי עלמא מעכשיו כלומר אמר בתוך שלשים הרי זה פדיונו שיהא פדוי מעכשיו קודם שלשים אין בנו פדוי אפי'

דיעבד משום דכי אמר מעכשיו דמי כמאן דהשתא נמי ליהוי מצותיה ולא הוה עד שלשים אלמא דרבנן סברי אם פדאו אינו פדוי:

דף יג.

רב ששת אמר. מאי ופדיון פטר חמור לאלתר לומר שאם פדאו קודם ל' אינו עובר עליו אע"ג דפדאו שלא בזמן מצותו:

מאי מצותו כל ל' דקאמר לאו מצוה לשהותו כל שלשים קודם שיפדנו אלמא דאם פדאו קודם עובר עליו:

לא מצוה לפדותו כל שלשים קאמר דבתוך ל' עד ל' הוי זמן פדייתו ואם לא פדאו עד ל': עובר עליו מיכן ואילך אי הכי. כיון דמוקמת דמצוה לפדותו כל ל'. האי דקתני מיכן ואילך (מל' ואילך) או פודהו או עורפו. מיכן ואילך[10] או עורפו או עובר עליו מיבעי ליה משום דכבר עבר זמן פדייתו אלא מדתני או פודהו או עורפו ש"מ משום הכי או פודהו דמיכן ואילך הוי זמן פדייתו אלמא דמצוה לשהותו וליתא לדרב ששת דאמר לומר שאינו עובר עליו ולטעמיך קשיא אהדדי:

אלא אמר רבא לא קשיא הא דתני ובפדיון הבן ובפטר חמור פחות מל' היינו ר' אליעזר דמקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם דכתיב אך פדה תפדה וגו' והא דתני ופדיון פטר חמור לאלתר היינו רבנן דלא מקשי:

לשם מצוה. לבנות בית אחיו:

בראשונה. כשהיו אנשים כשרים ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה. אלא לשם בעילה:

אמרו מצות חליצה קודמת. דכיון דלא בעיל לשם מצוה הוי כפוגע בערוה:

מצות גאולת בהמה טמאה באדון קודם לגאולת כל אדם משום דבעלים מוסיפין חומש כשגואלין אותה. ושאר כל אדם הגואל אותה אין מוסיפין חומש דכתיב ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ויסף חמישיתו עליו ואם לא גאל (באדם) [בבעלים] נמכר בערכך לכל אדם:

סליק פירקא

לא נפטרו אלא מפדיון הבן ופטר חמור. כדאמר בפרקין דלעיל אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה את שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה כו' אלמא דלא נפטרו אלא מאלו ב' דינין:

דקדושת הגוף. דאינו בר פדייה:

[10] גי' רבינו בגמ' א"ה מכאן ואילך או עורפו או עובר עליו וכו' ומפרש דלרב ששת לאחר ל' אין תקנה בפדיון כלל.

איידי דחביבא ליה כר' חנינא דאמ' [לעיל] שהרי סייעו את ישראל וכו':
איידי דזוטרן מילתא (דליכא ב') [דלא מיירי ביה] אלא בפרק ראשון אבל כולה מסכתא מיירי בבכור בהמה טהורה:
בדיניה'. כלומ' כל סחורה שיש יד עובד כוכבים באמצע בעי למיזל אחר דינו ואזלינן בתר דיניהן ובדיניהן מעות קונות:
אילימא בדיני דגופו. דעובד כוכבים דנקנה לישראל בכסף דהקישו הכתוב לאחוזה דכתיב והתנחלתם וגו' מה אחוזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה אף עבד כנעני:
ועוד מכסף מקנתו משמע בין ישראל לעובד כוכבים בין עובד כוכבים לישראל בכסף:
ממונו בהמתו לא כ"ש. מיהא לא שמעי' ישראל מישראל יוכיח דגופו קני ליה בכסף כדאמרן מכסף מקנתו וממונו במשיכה:
מיד עמיתך הוא דבמשיכה דכתיב מיד דבר הניתן מיד ליד. מיד עובד כוכבים מכסף:
ואימא דלהכי אתא קרא מיד עמיתך הוא דליקני מיד עובד כוכבים כלל כלל לא דאם רוצה העובד כוכבים לחזור בו יכול לחזור בו. הא ליכא למימר דהשתא גופו קנה בכסף כ"ש ממונו:

דף יג:

ואימא. מיד עמיתך במשיכה גרידא מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי כסף ומשיכה:
דומיא דעמיתך מה עמיתך בחדא במשיכה ולא במעות אף עובד כוכבים בחדא במעות ולא במשיכה. וכדאמרן לעובד כוכבים כלל כלל לא דאינו קונה מישראל לא במשיכה ולא בכסף:
אמרי לאו ק"ו הוא. לגופו דישראל קנה בכסף כ"ש ממונו בהמתו [ע"כ שייך לע"א]:
ולאמימר דאמר. בבבא מציעא משיכה בעובד כוכבים קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ישראל מישראל ולא משיכה. מתרץ לה הכי לעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה. משום הכי איצטריך למיכתב לעמיתך דעמיתך בכסף ולא לעובד כוכבים ומהפך לו שמעתא דר' יצחק אלא אי סבר לה כריש לקיש כו' א"כ לעמיתך מאי אתא למעוטי כיון דתרווייהו במשיכה:
וחד למעוטי הקדש. שלא תאמר לא תהא כח הדיוט חמור מהקדש קמ"ל לעמיתך ולא להקדש:
גזלו אסור. דעובד כוכבים:

אי סבר לה כמאן דאמר גזלו מותר ולא איצטריך לעמיתך לאונאה על כרחיך אמימר כרבי יוחנן ס"ל דאמר דבר תורה מעות קונות והלכך איצטריך לעמיתך דלעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה:

גרוטאות. חתיכות כסף קטנות:

יוליך הנאה לים המלח. דהשתא הוויין שלו ואסור לקיימה ברשותו ואסור לו למוכרה:

אי הכי קשיא רישא. דאמאי יחזיר והא משך והיה [צריך] להוליך לים המלח:

דאיכא מקח טעות. דלא ידע דהוה בהו עבודת כוכבים:

רישא וסיפא מקח טעות. ומשיכה קונה שקבל לדון בדיני ישראל:

ואביי אמר לך. לעולם כדאמינא רישא דאיכא מקח טעות דאע"ג דמשך כיון דאכתי לא יהיב זוזי לא דק אי הוי בהו עבודת כוכבים אי לא הלכך יחזיר:

וסיפא לאו מקח טעות. דכיון דיהב זוזי והדר משך עיוני עיין [ומדלא עיין] אחולי אחיל ולא הוי מקח טעות:

מאי יחזיר. הא לא משך כלום:

יחזיר בדבריו מתנאי הקנאה. ונפדו חייבים בבכורה ומתנות. הזרוע והלחיים והקבה דכיון דמום קדם להקדש ונפדו כחולין דמו:

דף יד.

ויוצאין לחולין להיגזז וליעבד. אע"ג דשאר פסולי המוקדשין אסירי בגיזה ועבודה כיון דמום קדם להקדש מותרין:

וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן. להכי [מותר] הנאתו לאחר פדיונן דאע"ג דאיעבר לפני פדיונן כיון דיליד לאחר פדיונן מותר בלא פדייה:

והשוחטן בחוץ. חוץ לעזרה:

ואין עושין תמורה. אפי' קודם פדיונן:

חוץ מן הבכור והמעשר. דאע"ג (דקבע דם) [נ"ל דקדם] מום קבוע להקדישן:

ונפדו. מ"מ דינן כקדשין ופטורין מן הבכורה והמתנות משום דקדושתן באה מאיליה והוו קדושת הגוף. ואי אמרת בכור היאך יוכל לקדם מום להקדישו והלא קדושתו מרחם כגון שהומם במעי אמו קודם שיקדשו יציאת הרחם:

קדושת דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות. דכיון דקדם מום קבוע להקדשן ההוא הקדש לא הוי אלא קדושת דמים שימכרו ויביא בדמיהן קדשים. ואפי' הכי אי לא מפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות:

קדשי בדק הבית. קדושת דמים נינהו שימכרו לצורך תיקון בדק הבית:

אסירי בגיזה ועבודה. קודם פדיונן:
אמרי לא. מיהא לא מסייעא ליה לר' אליעזר דהיינו טעמא דתנא דמתני' דאסר להו בגיזה ועבודה כי לא ניפדו משום דהני שהוקדשו במומן קדושת דמים למזבח הוא שימכרו ויביאו מדמיהן קדשים תמימין למזבח ואי שרית להו בגיזה ועבודה אתי לאחלופי למישרי בקדושת המזבח. קדשי בדק הבית דלא הוו קדושת דמים למזבח דליכא לאיחלופי בהו לא גזרו בהו רבנן דליהוו אסירי בגיזה ועבודה ומיהא לא מסייעא ליה:
הא לפני. דאיעבר ואתיליד קודם פדיונן אסירי אותן וולדות בלא פדיון:

דף יד:

נפדין תמימין. אותן וולדות:
או אין נפדין תמימין. דצריך להמתין להן עד שיוממו ואח"כ פודן:
אמר רב עמרם תני. (לא) המתפיס בעלי מומין קבועין לגבי מזבח היינו דקדם מומן להקדישן וילדו קודם פדיונן. ימכרו ואין צריכין מום אותן וולדות להמתין שלא למוכרן עד שיפול בהן מום:
שלא משום דקא אתו הני מכח קדושה דחויה:
שלא יהא טפל. הוולדות שאינן קדושין אלא אגב אימן:
חמור מן העיקר. מן אימן אלא כשם שאימן יכול לפדות בכל עת כך וולדן נפדין אימתי שירצה אפילו תמימין אלמא דנפדין תמימין. והשתא דייק לברייתא טעמא דמשום הכי נפדין תמימין שלא יהא טפל חמור. הא הקדיש זכר תם לדמיו דאע"ג דאמר איני מקדישו אלא לדמיו קדיש קדושת הגוף הואיל (ואביו) [והוה] ראוי להקרבה ואין נפדה תמים. והאי דקאמר הא הקדיש זכר תם הוא הדין לנקבה אלא משום דבעי לסיועי מינה לרבא ורבא לא איירי אלא בזכר כדאמר בתמורה בפרק אלו קדשים אמר רבא זאת אומרת הקדיש זכר כו' נקט הכא זכר כו':
ומוקים לה בבמת יחיד וכ"ש דחייב בבמת צבור ומשום הכי קרי ליה חוץ שאין שם עזרה וחייב משום דמקריב בעל מום בבמה בשעת היתר הבמות. והיכן הותרו כדאמרי' באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות כו':
אימא. דריש הכי האי לא תזבח דאם אינו ענין לקדשים דהא כתיב עורת או שבור וכו':
תנהו ענין לבכור דסד"א הואיל וקדיש במומיה. ממילא כשנולד בעל מום [ה"א] שקרב נמי במומיה קמ"ל דלא תזבח דלא ולא אתא לבמת יחיד:
אמרי וכו' ואייתר לא תזבח לבמת יחיד:

הואיל וקדיש במומיה. מאליו בשעבר תחת השבט דכתיב לא יבקר בין טוב לרע רע היינו בעל מום כדאמר לקמן:
הואיל וקדשה כשהיא בעל מום דכתי' לא ימיר אותו טוב ברע אם המר וגו':
הואיל וקדשו [אגב] אימן כשהן בעלי מומין. כשנולדו בעלי מומין או כשאירע להן אחר מיכן:
אמר רבא הא כבר פסקה כו' ואייתר ליה לא תזבח לבמת יחיד כדרבי אלעזר:
השתא רע בטוב להחליף בעל מום בתמים:
אמרת לא. לכתחלה אבל דיעבד והיה הוא ותמורתו וגו':
טוב ברע. תמים בבעל מום מיבעיא דלכתחלה לא:
אלא. האי טוב ברע לא אתי אלא לאשמועינן דאותו טוב ברע דדיעבד עושה תמורה בעינן שיהא טוב מעיקרו שקדם הקדשו למומו. אבל רע מעיקרו שקדם מומו להקדשו לעולם אין עושה תמורה:
ואם מתו. קודם פדיונן יפדו ומותרין בהנאה עורן ונבלתן:
[זו דברי ר"ש] תנא דמתניתין דאמר אם מתו יפדו זו דברי ר"ש דאמר במס' תמורה בפרק אחרון קדשי מזבח היו בכלל העמדה וכו' אבל לא קדשי בדק הבית דקדושת דמים נינהו לא בעו העמדה:
ומודה ר"ש בבעל מום מעיקרא. קודם הקדש דאע"ג דקדשי מזבח בעו העמדה והערכה האי בעל מום מעיקרא לא חל עליהם הקדש גמור למזבח הלכך אפי' מתו דלא מצי למעבד בהו העמדה יפדו דקדושת דמים הוא ודינו כקדשי בדק הבית דלא היו בכלל העמדה והערכה:
וחכ"א אם מתו יקברו. אפי' בעל מום מעיקרא דסברי דהכל היו בכלל העמדה והערכה והלכך כיון דמתו דלא מצי למעבד להו העמדה משום דלאו בר פדיה נינהו אלא יקברו.
והני חכמים לאו בר פלוגתיה דר' שמעון דפליגי עליה בתמורה נינהו אלא שאר חכמים תנא דבי לוי נינהו דמחמיר בבעל מום מעיקרו:
והא כתי' אותה. כלומר דאותה בעי העמדה והערכה למעוטי בעל מום מעיקרו שמתו דאע"ג דאינו בר העמדה נפדה קשיא:
אבל רבנן דפליגי עליה דר' שמעון במסכת תמורה דאמרי אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה ומודין היו בבעלי מומין מעיקרו שמפדין הכי נמי דיפדו נמי לאחר מיתה:
אי הכי. נימא זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו:

דף טו.

אמרי רב. סבר לה כריש לקיש דאמר בסוף מסכת תמורה לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל [העמדה והערכה] קדשי מזבח לא היו:
ולא מיתוקמא. הא מתניתין דבכורות כרבנן משום סיפא דקתני אבל קדם הקדישן למומן אם מתו יקברו ואי רבנן כיון דאמרי דקדשי מזבח לא היו אם מתו יפדו איבעי למתני וכר' שמעון מיתוקמא רישא וסיפא דהא אמר קדשי מזבח היו בכלל הילכך כי קדם הקדש למומן יקברו אבל בבעל מום מעיקרו היינו דקדם מומו להקדשו מודה דנפדה אבל לרבנן זה וזה נפדין מיבעי ליה:
אמרי אכתי יכול נמי לאוקומא כרבנן דאמרי קדשי מזבח לא היו דממאי דהאי דקתני אם מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה להיכא דקדם הקדש למומן ולא אפשר דמתו:
דילמא. לרבנן נמי אע"ג דאמרי קדשי מזבח לא היו משום הכי אמרינן יקברו דאין פודין את הקדשים וכו'. אבל היכא דקדם מומן להקדשן נפדין דלא חשיב כ"כ הקדש:
אמרי א"כ. הוא דמשום הכי יקברו דאין פודין לכלבים ליתני אם נעשו טרפה יקברו דמשמע דאע"ג דאכתי הוו חיים ואיפשר להעמידן ולהעריכן אפי' הכי יקברו דאין פודין לכלבים אבל מדמיירי לאחר מיתה אם מתו יקברו ש"מ משום (הכי) דהוו בכלל העמדה והערכה אלא מיתוקמא כר' שמעון ולא רבנן:
ואיבעי' אימא לעולם מיתוקמא נמי כרבנן ורב כר' יוחנן סבירא ליה דאמר בפ' אחרון דתמורה לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומודין בבעלי מומין מעיקרא. אי הכי זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו איבעי למיתני אין (תני) הכי [נמי]:
מנהני מילי. דפסולי המוקדשין שקדם הקדשן למומן פטורין מן הבכורה ומתנות:
דת"ר. אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל מה צבי פטור מן הבכורה דכתיב בבקר ובצאן הזכר תקדיש וגו' ולא מצבי:
אף פסולי המוקדשין פטורין. דפרשה זו מיירי בפסולי המוקדשין דכתיב הטמא והטהור דאע"ג דפסולי המוקדשין נינהו כיון דקדם הקדישן למומן עדיין יש להן קדושה ופטורין מן הבכורה הואיל וקדשו קדושת הגוף קודם שהוממו:
אוציא אני את הבכורה. שיפטרו מן הבכורה ולא אוציא את המתנות אלא יתחייבו במתנות:
ומאי שנא. דלפטרו מבכורה וליחייבו במתנות אילימא משום דבכורה קילא דאינה שוה בכל שאין בכור אלא זכר אבל מתנות נוהגת בין בזכרים בין בנקבות ת"ל איל להכי כתיב איל דפטור דכתיב אם שור ואם שה ונתן לכהן וכו':

ת"ל אך. מיעט פסולי המוקדשין שחלבן אסור:
א"ל למאי קא מדמית להו אי פטרת להו מבכורה ומתנות קא מדמית להו לקדשין גמורין וכי קא מחייבת להו בבכורה ומתנות היכא דקדם מום קבוע להקדישן קא מדמית להו לחולין גמורין. אבל אי פטרת להו מאותו ואת בנו לא מדמית להו לא לקדשים ולא לחולין:
אי הכי. חלבו נמי לא ליצטריך אך למעוטי נמי דלימא נמי למאי מדמית להו:
א"ל[11] אביי ודאי לאו מילתא היא דאמרי למאי מדמית להו כו'. אלא הכי יכול למימר כי היכי דאמרת אך ולא חלבן הכי נמי אימא אך ולא אותו ואת בנו:
אלא. מאי דמו דאסר הכא ודאי לא אסר אלא חלבו:
אהני הקישא. דאיתקוש פסולי המוקדשין לצבי ואיל למעוטי חלבן מן כרת כי היכי דאחלב צבי ואיל ליכא כרת:
ואהני קרא. רק את דמו לא תאכל למיקם עליה בלאו בעלמא ולא בכרת:
להכי. כתיב חלבו בלשון דמו לומר לך מה דמו דצבי בכרת אף חלב פסולי המוקדשין בכרת:
והא תנא אך ולא חלבו קאמר. ולא נפיק מדמו:

דף טו:

איכא דאמרי תזבח ואכלת בשר אין לך בהן היתר אלא משעת זביחה ואילך שראוי לאכילה אבל מעיקרא לא אין לך היתר בהן אלמא דאסירי בגיזה ועבודה:
אבל פודין את הקדשין. דלא אייתר ליה ואכלת למיסריה ובכל דוכתא דאמרינן הניחא למאן דאמר אין פודין אלא למאן דאמר פודין מהכא נפקא:
אמאי וולד צבי ואיל הוא. כלומר חולין נינהו:
אבל איתיליד לפני פדיונן דהיינו לפני דלפני מקדש נמי קדשי כדאמר לקמן דאיכא למאן דאמר קדשי ליקרב ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה:
מנהני מילי. דאיתיליד לאחר פדיונו דאסורין:
דת"ר זכר. אם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב וגו' מה צורך למימר אם זכר אם נקבה לאו ממילא ידענא דזכר ונקבה ראוין לזבח שלמים אלא זכר לרבות הוולד דוולד משמע זכר ונקבה לרבות את התמורה דתמורה משמע נקבה:

[11] מדברי רבינו נראה דלא גרס אלא לאו מי אמרת וכו' ורק גרס אמר ליה אביי וכו' ואולי דגם גי' דילן אלא הוא ט"ס והוא ר"ת אמר ליה אביי וכגי' רבינו והוא הנכון:

[12] הכי כתב בתמורה וכו' אותן ולדות שלאחר פדיונן דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן. דלפני פדיונן איעבר ואיתיליד מיפלג פליגי בהו בתמורה בפרק אלו קדשים. דמאי דאמרינן דקדשי הנך ולדות ותמורות של בעלי מומים. שמואל אמר קדשי ליקרב הואיל והן תמימין ובאין מכח קדושת הגוף דאיתיליד קודם פדיונן ובר פדא [אמר] קדשו לרעייה דאין נפדין תמימין אלא בעלי מומין אבל לא קדשו ליקרב שלא יהא טפל חמור מן העיקר. אלא אותן שנולדו לאחר פדיונן מה תהא עליהן כו' מכח קדושה דחויה קא אתו דכבר נפדו אימן כשנולדו:

לא אלימא. קדושתן שיתפסו פדיונן וכיון דאין להן כח למיתפס אף הן אין יוצאין לחולין הילכך מתין (והא לא אלימא למיתפס פדיונן):

אמרי הכי יש להן כח לפדות דסמוך לפדיונן של ולדות קודם שיפדם מתפיסן לשום אותו הזבח. כלומר דמקדישן לשם זבח אימן וההוא הקדש מהני להו להביאן לידי פדיון:

למימרא דבני פדייה נינהו. שיש לו כח להיתפס לשום אותו זבח. והא אמרן דלא אלימי למיתפס:

אלא סמוך לפדיון אימן. כלומר כשהן מעוברין קודם שנולדו הולדות מתפיסן אגב אימן לשם זבח אימן ובהכי הוי להן קדושה למיתפס פדיונן:

טעמא מאי. צריך לטרוח באילו ענייניו שיבואו לידי פדייה:

גזרה שמא יגדל מהם עדרים. ויבא לידי תקלה אם אוכל מהם אדם או מקריבן:

מה בכור אין מתפיסו לכל זבח שירצה דכתיב אך בכור וגו' לא יקדיש איש אותו. כלומר לשם זבח אחר:

אף. ולד פסולי המוקדשין וכו':

בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגוזז והעובד בהן אין סופג את הארבעים. ואי אמרת הא תנן במתניתין דלאחר פדיון מותרין אלמא דקודם לא. הא לא קשיא הכא נמי אינו סופג קתני אבל איסורא מיהא איכא:

וולדותיהן חולין לאחר פדיונן:

ונפדין. אפילו תמימין:

אלא מצות עילוי. כלומר חומרא דבעי פדייה:

אבל קדם כו'. ובין לפני ובין לפני דקאמר הכא לא צריך אלא משום דאמר ברישא אמר בסיפא:

ולדותיהן קדוש. דאיעבר לפני פדיון ואיתיליד לאחר פדיונן:

[12] נראה דצ"ל והכי איתא בתמורה (דף יז ע"ב) אותן וולדות וכו'.

כללו של דבר דסיפא לאיתויי חלבו. דאסור באכילה כדאמרינן תזבח ואכלת וכו' ולא יכול למימר לאיתויי שוחטן בחוץ דחייב משום דנימא דשוחטן בחוץ נמי פטור דהא אין מתקבל דמן בפנים משום דקא אתי מכח קדושה דחויה דכבר נפדו האימהות:

דף טז.

הא בעלי מומין מיפרק. אלמא דבני פדייה נינהו ולשם אותו הזבח מתפיסן משמע נמי דבני פדייה נינהו ואפילו תמימין ותיובתא דרב הונא בתרתי דאמר מתין שלא היו יכולין לבוא בשום ענין לידי פדייה:

איידי דתנא רישא תנא סיפא ולאו דוקא סיפא (לגרודי):

והאי השוחטן בחוץ פטר אית ביה תימהא ולא אברייתא קא מהדר ולא אמתניתין דבהא ברייתא לא איירי בה משוחטן בחוץ ואי אמתניתין אהא דאבל אם קדם הקדשן את מומן קאי והשוחטן בחוץ חייב איבעי למימר הילכך (איכא) [ליכא] למיקם אמאי (לא) קא מהדר אבל אמר (לך) [לי] ר' מסתברא דאברייתא קאי אמאי דקאמר כללו דרישא לאתויי שוחטן בחוץ דפטור:

ורב הונא מתני חייב ומוקים להאי בקדם (מום קבוע להקדישן) [הקדשן את מומן] במום בדוקין שבעין דאינו נראה בגלוי כשאר מומין:

ואליבא דרבי עקיבא דאמר במסכת זבחים אם עלו לא ירדו וכיון דלגבי מזבח אם עלו לא ירדו כי שחיט להו בחוץ מיחייב:

מכח קדושה דחויה קא אתי כיון דלאחר פדיון נעשו תמורה:

שם אמו עליו. אמו קרי אותו שבא מכחו:

מה בכור ומעשר במומן מתאכלין לבעלים. דבכור כי לית ביה מום מקריב אימורין דידיה על גבי מזבח ואינו אוכלן כהן וכי איתיליד ביה מומא נאכל כולו לכהן. בהמת מעשר דלית ביה מומא מסיק ליה לירושלים ואכיל ליה ישראל גופיה ומקריב אימורין למזבח: וכי איתיליד ביה מומא נאכל כולו לישראל והאי לבעלים דקתני הכא לאו לחד בעלים קאמר אלא כל חד וחד כדאיתיה האי לבעלים דידיה והאי לבעלים דידיה:

ממעלי הגרה טמא. כלומר יש בהמה שיש לה סימני טהרה והיא אסורה היינו תמורת בעלי מומין לאחר פדיונן:

לתמורת אשם הוא דאיצטריך דאינה מתה אלא רועה שיהא אסורה:

ואי מהלכתא גרידתא הוה אמינא היכא דעבר ואיקרי ואכל כו' קמ"ל קרא דאיכא לאו דכתיב את זה לא תאכלו. לישנא אחרינא. ומאחר דהלכתא איכא קרא למה ליה למיקם עליה בעשה דכתיב אותה תאכלו ויש לך אחרת שהיא מפרסת פרסה דאית בה לאו

אי אקרבה והיינו חמש חטאות ולאו הבא מכלל עשה עשה. והכי מסתברא כלישנא בתרא דהכי נמי גרסינן בתמורה בפרק אלו קדשים וכי איצטריך קרא דאי מקריב ליה קאי עליה בעשה. ואיבעית אימא חמש חטאות לא צריכי קרא אלא לאקושי דבר הבא ממעלי הגרה דהיינו תמורת בעלי מומין לדבר הבא ממפריסי פרסה דהיינו חמש חטאות דנפקי מהתם מה להלן בחמש חטאות מתות אף תמורת בעלי מומין שנפדו נמי והיינו כרב נחמן:

המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים. כלומר דמקבל מיניה בהמה לשעבד עליו שיעבוד קשה כברזל. כגון שקיבל ישראל עליו אם יפחתו דמיה או תמות שישלם לעובד כוכבים כמה ששמין אותה עכשיו ואם תעשה ולדות שיהו בין שניהן הולדות:

דף טז:

וולדות. של אותו צאן ברזל מה שהן יולדות פטורה מן הבכורה לפי שחצין של עובדי כוכבים. ועוד משום דאמרינן בגמ' דאי לא משכח לה לבהמה תפיס ולדות דילה:

ולדי ולדות. ולדי של ולדות חייב בבכורה חלק של ישראל דכולי האי ולדי ולדות לא תפיס עובד כוכבים בשבילה:

העמידו ולדות תחת אימותיהן שאם תמות הבהמה שיקח העובד כוכבים הולדות תחתיה אותן ולדות הרי הן כצאן [עצמו] שולדותיהן מה שהן יולדת פטורה מן הבכורה. ולדי ולדותיהן חייבין ר' שמעון כו':

למימרא. דברשותא דמרה דעובד כוכבים קיימא שמפני כך פטורה מן הבכורה:

אין מקבל צאן ברזל מישראל. באותו תנאי שפירשתי למעלה:

מפני שהוא רבית. דכיון דמקבל עליו כל האחריו' של בהמה מה שנותן לה חצי הולדות זהו רבית. ט"א דכיון דשם האמהות בדמים ונותן לו חצי הולדות הרי זה רבית דמשמע דמשום הכי נותנן לו שממתין לו מן הדמים:

אלמא דברשותא דמקבל קיימא. הבהמה דאי ברשותא דנותן קיימא הא ילדה ברשותו ולא הוי רבית:

לא קשיא. מתני' להכי קיימא ברשותיה דעובד כוכבים ופטורה מן הבכורה דקביל עליה עובד כוכבים [אונסא] וזולא דבהמה:

והכא גבי ישראל דקביל עליה המקבל אונסא וזולא הילכך הוי רבית:

ליפלוג בדידה. במקבל מישראל דפעמים מקבלין ופעמים אין מקבלין בד"א וכו'. ואמאי אצטריך למיתנא אבל מקבלין מן העובד כוכבים אפילו מישראל נמי:

אידי ואידי. בין מתניתין דבכורות בין מתני' דבבות דלא קביל עליה הנותן:

והכא. מ"ט פטורה מן הבכורה דאילו אתי עובד כוכבים כו':
רב הונא ורב יהודה ארישא דמתניתין פליגי המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים:
וולדי ולדות נמי פטורין דקא דייק בלישנא דמתניתין באותו ענין מה שנקדתי בדף כעין מחק בפירוש המשנה:
העמיד אין. כשהעמיד מוסיף דור אחר לפטור אבל לא העמיד אין מוסיף דור אחר:
א"ל הוא הדין דאף על גב דלא העמיד. ולדי ולדות פטור כדאמינא. והאי דקתני העמיד רבותא קמ"ל דאע"ג דהעמיד דיהב ליה אפותיקי אפילו הכי אי לא משכח ההיא דהעמיד תפיס ליה בנה דהיינו ולדי ולדות הילכך פטירי שאחריות לעובד כוכבים כלומר דתפיס אפילו דור עשירי תחותיה:
בשלמא לרב יהודה דאמר דנחית תנא קמא לדרי. ששני דורות פוטר ושלישי מחייב אמטו הכי נקט רשב"ג נמי לשון רוב דורות:

דף יז.

אלא לרב הונא דאמר. דלא פטר תנא קמא אלא חד דור ושני לאלתר חייב למה ליה למימר עד עשרה לימא שני נמי פטור:
אהעמיד ולדות קאי. דנחית לדרי ושני דורות פוטר הילכך אמר הוא עד עשרה דורות נמי פטור:
תיובתא דרב הונא. דהכא משמע כדרב יהודה:
אימא הן ולדות פטורות. כלומר הן ולדות ראשונות ולא יותר:
רחל שילדה מין עז פטורה דנדמה הוא:
עד שיהא שור ובכורו שור פרט לנדמה:
כבשים שצימרן קשה כגון רחל (כתנא) שצימרה דומה לצמר עז שהוא קשה וכל שכן עז בת רחל שפטור דלאו בר חימום הוא:
ניחזי אנן במאי הילכתא מחייב ר' מאיר:
ואביו תיישׁ. ושחטו עם אביו ביום אחד:
ר' מאיר מחייב דחייש לזרע האב וחשיב נמי אותו ואת בנו אע"ג דאין בנו כרוך אחריו הואיל ודומה לאביו:
ורבנן. פטרי דבתר אמו שדי ליה ולא דמי לאמו:
אי הכי. דבהכי פליגי בחוששין לזרע האב ליפלגו נמי בעלמא (נפיק) בפרק אותו ואת בנו היכא דפליגי חנניא ורבנן בהא מילתא:

ואיבעית אימא. לעולם לבכורה וברחל בת עז ואותה עז בת רחל. ר' מאיר מחייב סבר אע"ג דרחל בת עז נדמה היא כיון דזקינתה רחל הויא חזרו שיות למקומן ובטל האמצעי וחשיב כמו הוא כבש ובכורו כבש וחייב בבכורה. ורבנן סברי כיון דהוי נדמה לא אמרינן חזרו שיות למקומן:

כגון שיש בו מקצת סימנין. דומה לאמו ר' מאיר דמחייב כסתם מתניתין וחכמים דפטרו ר' שמעון היא דבעי ראשו ורובו:

שעיר בן שעירה לעולם דכתיב אחד כלומר המיוחד ובא ששת ימי בראשית שלא היה לו מעולם אם ממין אחר:

צריכי. תרוייהו דאי מהתם מאו עז פרט לנדמה הני מילי דפסול היכא דלא נחית לדרי למשפחתו שלא חזר מינו למקומו שהוא כשב בן עז בן עז לעולם משום הכי הוי נדמה:

אבל היכא דנחית לדרי. שהוא כשב בן עז בן כשב אימא לא ליהוי נדמה וליתכשר לשעיר ר"ח קמ"ל אחד המיוחד:

ואי. אשמעינן אחד הני מילי דפסול נדמה כגון בקרבן חובה דומיא דשעיר ר"ח דהוי חובה אבל בנדר ונדבה לא קמ"ל שור או כשב דמיירי בנדר או נדבה:

הכל מודים. אפילו לר' מאיר דמחייב דאין לוקה על צמרו משום כלאים אי לביש ליה בהדי פשתן:

אף נסכים שלא נשתנו והני יש להן ריח תאינה. אלא מעתה אי ע"י דלויי קא חשיב שינוי בפשתן נמי יכיל למיהוי שינוי ע"י הידלה ומפרכי כל הני שמעתתא דרב אחא ורב פפא ורב דהא אשכחן דפשתן נמי נשתנה אלא ש"מ דדילוי לא הוי שנוי:

לעולם דילוי הוי שינוי ודלמא דיין הוי שינוי שנשתנה ריחו ושינוי ריח פסול לנסכים אבל דלוי דפשתן לא הוי שינוי דלא איכפת לו בשינוי ריחו:

שניהם לכהן. דאפשר לצמצם דיצאו שניהם כאחת:

ר' טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה. כדמפרש בגמ' דההוא דבריא נפיק ברישא:

ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן. פי' איזה מהן שנוטל המוטב יפרע לחברו חצי מה ששוה יותר מחברו:

והשני. שביד ישראל ספק בכור הוי ירעה עד שיסתאב כלומר שאין נאכל לישראל תם אלא במומו וחייב במתנות כדמפרש בגמרא משום דכהן בא עליו משני צדדין:

בורר לו את היפה. כדאי' בגמ' דהך דילד חד שביח טפי:

ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן. כדמפרש בגמ' דשומן יהא ביניהן דישראל שקיל המוטב:

דף יז:

ר' יוסי פוטר. מן המתנות כדמפרש בגמ' שהרי חליפין ביד כהן ושויוה רבנן כמאן דזבניה ליה כהן במומיה:

מת אחד מהם. כלומר שלא הספיק ליתן לכהן עד שמת אחד יחלוקו החי:

ר' עקיבא אומר. לא יחלוקו אלא של ישראל הוא אם לא יביא הכהן ראיה שהיה בכור:

זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דאין ידוע איזה יצא ראשון וירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים:

שני זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר והאחרת ילדה זכר ונקבה אחד לכהן ממה נפשך ואחד לו שאין ידוע אם הזכר יצא ראשון או הנקבה:

רבי יוסי אומר כל שחלופיו ביד כהן. והאי נמי הוי כחליפין ביד כהן שאם נתערבו הוו תרווייהו ספק בכור דמכל אחד יש לומר שמא זה נולד אחר הנקבה הילכך כשנטל הכהן אחד הוי אידך חליפין דהאי ופטור מן המתנות ור' מאיר מחייב דבא עליו משני צדדין.

שתי נקבות וזכר שאחת ילדה נקבה ושניה זכר ונקבה או כל אחת זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום:

וכ"ש בידי אדם. שכשמתכוין אדם לצמצם לחלוק דבר שווה שיכול לצמצם:

זימנין דקא יהיב. דמים עליונים למטה ותחתונים למעלה משום דאותו חוט דק היה ואי אפשר לצמצם דלא עייל או בחמש אמות עליונות או בחמש אמות תחתונות כיון דאי אפשר לצמצם:

לא לעולם לא אפשר לצמצם מי סברת שהחוט היה דק מרווח היה והיה נכנס בקצת מחמש עליונות ובקצת מן התחתונות הילכך ליכא לאקשויי מידי:

ממדת כלים ממדת מזבח וכו'. דאית (בהו) [ב'] אמות וחצי אלמא דבעינן לצמצם כי ההוא שיעורא ש"מ דאפשר לצמצם בידי אדם:

מהכא ליכא למישמע דרחמנא אמר עביד כי היכי דיכלת כמו שאתה יכול לכוין ואף על גב דלא הוי צמצום גמור דלא יהב מידה אלא בציווי בעלמא כדכתיב הכל בכתב וגו':

חלקו לשנים. התנור של חרס והן שוין:

שניהן טמאים. החלקים דכל חד וחד אמרינן האי נפיש מאידך פלגא לפי שאי אפשר לצמצם בידי אדם לחלוק בצמצום גמור:

לא שאני תנור דהוי כלי חרס דהואיל ויש בו גומות במקום שבירה דנקיט מחלק זה לחלק זה ומזה לזה הילכך אי אפשר לצמצם בו ושניהם טמאים:

משום דקסבר אפשר לצמצם בידי אדם. דמדידה הויא בידי אדם דקרוב לשניהם בשוה. והאי דכתיב הקרובה אימא אפילו קרובות דשניהם מביאות:

דף יח.

סבר לה כר' יוסי. ואכתי לרבא לא ידעינן דתנא קמא סבר אי אפשר לצמצם והויין שתיהן רחוקות כדאמרן בתנור:

ותיסברא. לתנא קמא אי אי אפשר לצמצם אם כן לא סגיא דלא הווייא חדא קרובה: יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו. אם אני הקרובה תבא העגלה עלי ואם חברתי הקרובה תבא עליה:

מאי הוי עלה. לרבנן אפשר או אי אפשר:

אלא ש"מ אי אפשר לצמצם קסבר ומשום הכי יביאו אחת ויתנו כדאמרן:

אמר ר' חייא משמיה דר' יוחנן משמנין דאמר ר' עקיבא היינו שישמו איזה הוא הכחוש מן האחד ויטול הכהן הכחוש בלבד:

א"ל ר' חייא לר' יוחנן. בשעה שלמד זה הלכה ממנו:

והא אנן משמנין תנן. דמשמע שיחלקו העלוי בשוה:

כפנייתא. תמרים רעים:

מסיפא. מדוקיא דסיפא המוציא מחבירו ע"ה דאי ס"ד משמנין ביניהן לחלוק הכל בשוה בסיפא נמי ליפלגו בשוה:

אלא מאי משמנין. שמן יהא ביניהן. כלומר דסבירא ליה לר' עקיבא דיד כהן על התחתונה דשמין כחוש והשומן שחברו מוטב מזה הוא ביניהן ואמר לו ישראל אייתי ראיה דהאי בכור ושקול ואי לא לית לך תו מידי:

מ"ט דר' מאיר. דמחייב במתנות.[13] לר' עקיבא לא צריך למיבעי מ"ט מחייב משום דכיון דמצריך ליה רעייה ומסתאב ודאי דינו שיהא חייב במתנות הואיל ואסתאב ליה אלא לר' מאיר דלא מצריך ליה ליסתאב אמאי מחייב במתנות הא אכתי יש לו דין בכור עליו:

אמר ר' יוחנן הואיל וכהן בא עליו מב' צדדין כו'. ומשום הכי אפי' לא נסתאב חייב במתנות:

ואית ספרים דכתיב בהו מ"ט דר' עקיבא ומתרצי נמי לטעמיה הואיל ובא עליו כהן כו': עשו את שאינו זוכה בו כהן שהוא ביד ישראל שפטור מן המתנות כזוכה באותו שהוא ביד כהן שפטור ואע"ג דלא זכה ביה באידך שויוה רבנן כמאן דזכה ביה וחשוב כמו

[13] דברי רבינו אינו מובן דהלא לכאורה סתם מתני' דהוא ר"מ ור"י שניהם אלבא דר"ע ור"ט נחלקו ולד"ה השני ירעה עד שיסתאב וצ"ע.

שמכרו לישראל בכור במומו בשביל זה שזכה בו כהן לעצמו נמצא שחליפיו דאותו של ישראל הוא ביד כהן ומכר לו הכל הגוף והמתנות הילכך פוטר ר' יוסי:
הכל מודים בספק בכור שאין חליפיו ביד כהן. כגון ספק זכר ונקבה דאין כאן לכהן כלום אותו ודאי חייב במתנות:
מהו דתימא טעמא דר' יוסי. לאו משום חליפין אלא משום דאי מחייבת ליה במתנות סבר חולין הוא ואתי לידי גיזה. הילכך דאע"ג דאין חליפין ליפטר:
קמ"ל. ר' אלעזר דמשום חליפין הוא והיכא דאין חליפין חייב:
ומי מצית אמרת הכי. דנסיק אדעתין דר' יוסי משום דאי מחייבת ליה אמר:
והתני סיפא. בפירוש ר' יוסי אמר כל שחליפיו כו'. אלמא דטעמיה משום חליפין:

דף יח:

מהו דתימא ר' יוסי. לא בעי חליפין אלא לדבריו דר' מאיר קאמר וכו' להכי איצטריך ר' אלעזר למימר דחייב:
בספק מעשר. כגון קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין העשירי מעשר והתשיעי קרב במומו ואחד עשר קרב שלמים והיינו ספק מעשר שפטור מן המתנות דאין יכול לבוא עליו משני צדדין וכ"ש מעשר ודאי דפטורה דהוי קדשים קלים וישראל אכיל ליה כוליה חוץ מאימורין:
ור' מאיר מחייב. אלמא דאין מחייב ר' מאיר אלא מבכור דבא משני צדדין אבל במעשר לא מחייב ולא איצטריך דרב פפא:
אכתי איצטריך מהו דתימא ר' מאיר כו' קמ"ל רב פפא דפטר לדברי הכל:
ואמאי יחלוקו. הא אמר איהו דהכהן בורר לו את היפה דההוא דבריא נפק ברישא:
וניחזי. השתא אי שמן מית והיינו דבריא דכהן הוא כו':
חזר בו ר' טרפון. ממאי דאמר מעיקרא בורר אלא סבר דיחלוקו אפי' שניהם חיים:
ר' עקיבא אמר המוציא מחברו עליו הראיה כו'. כלומר דברשותא דבעה"ב קאי וכהן בעי איתויי ראיה:
לשנים שהפקידו אצל רועה שתי בהמות ומתה אחת מהן ואין יודע הרועה של מי המתה וזהו הדין שמניח החייה ביניהו ומסתלק והוי ממון מוטל בספק וחולקין. כך האחד שהוא חי מנח ביניהן בין כהן לישראל הילכך חולקין:
לאחד שהפקיד אצל בעל הבית בהמה אחת. וערבה בעדרו ומת אחד מהעדר ואין ידוע אם משל בעל הבית הוא או של מפקיד וזהו הדין המוציא מחברו עליו הראיה:

אלא במאי פליגי. הואיל ור' חייא אמר דנראין דברי זה ודברי זה ומביא ראיה לזה ולזה אלא במאי פליגי אמאי לא מודו אהדדי והלא שניהן שוים שהפקידו אצל רועה דהכי דינן ושוין נמי באחד שהפקיד אצל בעל הבית. (לאו) ר' עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה. אע"ג דאיכא למימר שרועה מניח ביניהם ומסתלק אפי' הכי קאמר ר' עקיבא שהמוציא מחברו עליו הראיה:

ור' טרפון פליג באחד שהפקיד. כלומר דלא פליגי אלא הכל מודים בשנים ובאחד כו': הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה. היינו אם מסר בעה"ב בהמתו שלא ביכרה לרועה דיש עליה נמי רשות כהן וילדה ב' זכרים ברשות הרועה ודאי יש דין שיחלוקו. ובאחד שהפקיד אצל בעה"ב כגון שברשות בעה"ב והבהמה מסרה בעה"ב לרועה כהן: ר' טרפון סבר אקנויי אקני ליה. בעה"ב לרועה כהן מקום בחצרו שיהיה בכורו שם דניחא ליה לבעה"ב דתיתעביד מצוה בחצרו שיגדל בכורו של כהן שם והוה ליה כשנים שהפקידו אצל רועה ב' הן הכהן ובעה"ב והחצר היא הרועה שיש לשניהם רשות בה: שמניח גזילה ביניהן. הילכך יחלוקו:

ור' עקיבא סבר כיון דאית ליה פסידא. לבעל הבית דזימנין דמית הבכור ואתי כהן ואמר לא בכור מית אלא חדא בהמה דידך מית ומשום הא חששא לא מקני ליה מקום והוה ליה כהן אצל חצר כאחד שהפקידו אצל בעה"ב והמוציא מחברו ע"ה. להכי נקט שנים שהפקידו אצל רועה ואחד שהפקידו אצל בעה"ב שכן דרך בני אדם ב' מפקידין בהמתן אצל רועה ואחד דרכו להפקיד אצל בעה"ב:

דהך דילדה חד שביח טפי שהיה בריוח שלא דחקו אחד והוא הבכור ודאי ולימא אפי' לר' עקיבא יטול השמן הכהן:

בהא ב' רחילות שלא ביכרו קאמר ר"ע דהכהן נוטל כחוש משום דתרוייהו לא ביכרו ומספקא לן איזו ילדה הכחוש אם זו שילדה זכר ונקבה אם זו שילדה זכר לבדו שצריך ראיה[14] דהא לא בכיר שביח טפי ויטול הכהן הבריא צריכא דבכולהו פליג ר"ע:

דף יט.

יוצא דופן שלא יצא דרך הרחם ממש אלא כגון שקרעוהו ויצא מן הצד או כדאמרינן בבהמה המקשה שנגממו כתלי בית הרחם והדר יצא:

והבא אחריו. דרך הרחם כגון שחזר והבריא הרחם והיה בקודם גמום ואחר יצא זה מרחם (גמום) שלם:

[14] נראה דצ"ל אבל אחת ביכרה ואחת לא ביכרה דהא דלא בכיר שביח טפי והו"א דיטול הכהן הבריא צריכא וכו'.

שניהם ירעו כו'. משום דיוצא דופן הוי בכור ללידה. והבא אחריו הוי בכור לרחמים.
רבי עקיבא אמר שניהם כו':
בכור לדבר אחד. או ללידה או לרחמים הוי בכור ואע"ג דלא הוי לכל מילי בכור. דלתלת מילי צריך למיהוי בכור ללידה ולרחמים ולזכרים רבי עקיבא פשיטא ליה דבכור לדבר אחד. כלומר דאי חסר אחד מהני תלת לא הוי בכור:
כל בכור. היינו כלל דמשמע כל בכור או זכר או נקבה ת"ל זכר דהיינו פרט למעוטי נקבה:
יכול אפילו יצתה. נקבה לפניו דרך רחם דאכתי הוי בכור לזכרים:
ת"ל פטר רחם. דבעינן נמי בכור לרחמים:
אי פטר רחם. היינו פרט וכלל דליכא למשמע מינה אלא לרחמים:
יכול אפי' יצא אחר יוצא דופן נקבה ת"ל בכור. דהיינו פרט [כלל] ולכל מילי בעינן בכור והאי לא הוי בכור ללידה:
רישא לא קא נסיב לה בכור. לכל מילי דהיינו רישא אי זכר וכו' ת"ל פטר רחם כלומר מדלא קאמר ת"ל בכור משמע דסבירא ליה דאע"ג דיצא אחר יוצא דופן נקבה הוי בכור הואיל והוי בכור לרחמים ולזכר אלמא דבכור לדבר אחד הוי בכור:
ואע"ג דלתרין מילי הוי בכור כיון דמחוסר אחד קרי ליה בכור לדבר אחד:
סיפא נסיב בכור. היינו סיפא אי פטר רחם אלמא דלכל מילי בעי בכור. וקשיא רישא לסיפא:
לעולם כו'. ורישא תריץ הכי אי זכר יכול אפילו יצא דרך דופן הוא עצמו הבכור ת"ל פטר רחם וזה אינו פטר רחם. ועכשיו כיון דלא תני יכול אפילו יצאה נקבה לפניו דרך רחם ת"ל פטר רחם דדייקינן מינה הא יצאה נקבה לפניו דרך דופן דאפילו הכי הוי בכור אלא תני יכול אפילו יצא דרך דופן דליכא למידק מינה הא יצאה נקבה לפניו דרך דופן דלא קא מיירי בנקבה כלל[15] ש"מ דבכור לכל מילי בעי כמו סיפא:
רבינא אמר לעולם בכור לדבר אחד. דמחוסר לדבר אחד בלבד הוי בכור כדדייקינן מעיקרא ברישא:
וסיפא. דמשמע לך דלכל מילי בעי בכור תריץ הכי והכי קאמר אי ס"ד יצא אחר יוצא דופן זכר קדוש בכור דכתיב רחמנא לי:

[15] אולי צ"ל ושפיר י"ל דבכור לכל מילי בעי כמו סיפא:

דף יט:

אי למעוטי יצתה נקבה לפניו דרך רחם מפטר רחם נפקא:
אלא ש"מ בכור למעוטי יצא אחר יוצא דופן. זכר דלא קדיש דבעינן בכור לרחמים ולזכרים. אבל אי יצתה נקבה לפניו דרך דופן אפי' הכי הוי בכור אע"ג דלא הוי בכור ללידה. אלמא דבכור לדבר אחד דמחוסר דבר אחד בלבד הוי בכור:
א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא תינח. כלומר בשלמא מאי דאמרת דהיכא דיצא זכר דרך דופן וזכר הבכור דרך רחם דלא קדיש דקא ממעטת לי' מבכור האי ניחא לי דאנן בעינן בכור לכל דבר:
אלא. מאי דאמרת דהיכא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר בכור דרך רחם[16] דליקדוש משום דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחמים אמאי ליקדוש (הא כתב רחמנא כל הבכור אשר יולד אלמא דבעי נמי בכור ללידה):
אלא מחוורתא כדאביי. כדתריץ לעולם בכור לדבר אחד לא הוי בכור ורישא הכי [קאמר כו'] וכלל הכי גמרינן:
(א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא תינח היכא דיצא זכר דרך דופן וזכר דרך רחם דלא קדוש דאימעוט ליה מבכור דבכור לרחמים איכא בכור לזכר ליכא אלא איכא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם בתמיהא ליקדוש דהא איכא בכור לזכר ובכור לרחמים אלא מחוורתא כדאביי):
סליק פירקא
אם עז בת שנתה לקח וילדה בסוף שנתה:
ודאי לכהן. דבכור הוא דבתוך שנתה לא ילדה קודם השתא:
מיכן ואילך. אם קנאה יתירה מבת שנה וילדה:
ספק. הוא אם ילדה קודם אי לא וספק הוי בכור וירעה ויאכל במומו:
וכן רחל בת שתים ודאי לכהן. דקודם אינה יולדת:
ופרה וחמור בני שלשה ודאי לכהן מיכן ואילך ספק. וספק דחמור במקום רעייה דבהמה טהורה יפריש טלה תחת זה ספק פטר חמור והוא לעצמו:
אילו בולד. ממש דבהמה נפטרה מן הבכורה היה כדבריך דעז בת שנתה ודאי לכהן וכו':
אלא אמרו סימן ולד בבהמה דקה טינוף. אם הפילה דם מרחמה אותו דם הוה ולד אלא שהפילה ולההיא דם קרי טינוף ובמקום ולד הוא ונפטר מן הבכורה:

[16] נראה דצ"ל דלא קדוש אמאי ליקדוש דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחמים אלא מחוורתא כדאביי וכו':

וכן בהמה גסה. אם בהמה הפילה שיליא בלבד היינו סימן ולד דאין שיליא (מן) בלא ולד ונפטרה מן הבכורה:
וסימן ולד באשה שפיר ושיליא. ושפיר היינו דם שבתוך השיליא ואיכא למיחש שמא טינפה בתוך שנתה ואח"כ ילדה לסוף ה' חדשים משום הכי הכל ספק אפי' בת שנתה:
כל שידוע שביכרה. או בטינוף או בלידה אין כאן לכהן:
ושידוע שלא ביכרה ודאי לא בטינוף ולא בלידה:
ואם ספק. היינו הלוקח ואפילו בתוך שנתה:
ששפעה חררת דם קשה דחררה היינו נמי סימן וולד ותיקבר כדין בכור ונפטר שוב מן הבכורה:
ואמאי ספק. כלומר דאינו נאכל אלא במומו:
לימא הלך אחר וכו' והא ודאי מילד אוליד. בתוך שנתה והאי דקא ילדה השתא אחר שנתה ליהוי חולין גמורין ויאכילנו בלא מום:
כרבי מאיר. דחייש למיעוט כדאמר לקמן איכא נמי מיעוט בהמה דלא ילדה בתוך שנתה הילכך הוי ספק:
אפי' תימא. ר' ישמעאל כרבנן ס"ל דאזלי בתר רובא:
וכי אזלי בתר רובא ברובא דאיתיה לקמן כגון תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה כו'. דכיון דאיכא ט' חנויות לקמן אמרי' כל דפריש מרובא פריש וסנהדרין דאזלי בתר רוב:
אבל רובא דליתיה לקמן. (לא ילוד לקמן) [כמו רובא דבהמה] אזלי נמי בתר מיעוט דלא ילדי הילכך ספק:
קטן וקטנה דרובא דליתיה לקמן. דלא חזינא רובא דעלמא אי הוי סריסים אי איילונית אי לא. ואפי' הכי אזלי בתר רובא:
דתנן כו' איש כתיב גבי חליצה ולא גבי יבום דכתיב אם לא יחפוץ האיש:
ונמצא פוגע בערוה ולא מיקיימא מצות יבום:
ורבנן. סברי מייבמין דזיל בתר רוב קטנים (כלל) ואף על גב דליתא קמן:

דף כ.

אלא מחוורתא כו'. ברובא דלא תלי במעשה. כגון סריס ואיילונית דמעצמן הוו הכי:
אבל רובא דתלי במעשה. באחר לא אזלי בתר רובא אלא חיישי למיעוט מאי מעשה בשמא אם עלה עליה זכר אי לא:
כפרה. דבת שלש ודאי לכהן:

עד כאן דברי ר' ישמעאל. היינו כמו דברי ר' ישמעאל:
עז שטינפה בת ששה. חדשים יולדת בתוך שנתה דטינוף הוי בחדש שביעי ומתעברת לסוף שביעי וטוענת [ה'] חדשים ויולדת לסוף שנתה וטינוף פוטר מבכורה:
אני לא באתי לידי מדה זו. דאיני יודע אם מטנפת בסוף ששה אם לא:
אלא כל שידוע כו' ואם ספק ר' עקיבא מחמיר שהוא נוהג ספק בכל אפילו בת שנתה:
ר' ישמעאל סבר טינוף אינו פוטר. ומשום ה"ק ודאי לכהן דלא ילדה עדיין ואפילו אם טינפה קודם לא נפטרה בכך:
ר' ישמעאל סבר [אין חוששין לטינוף]. כיון דלא חזינא אין חוששין לטינוף הואיל דבתוך שנתה ילדה דתרתי לא עבדה:
והאמר רבא מחוורתא [ר' ישמעאל] כר"מ סבירא ליה דחייש למיעוט. אפילו היכא דליתיה קמן דלא חזינא הכא נמי ניחוש לטינוף אע"ג דלא חזינא:
כי חייש לחומרא. לחייבה בבכורה דמיעוט בהמה אין יולדת בתוך שנתה והך נמי אימר לא ילדה ומיחייבה בבכורה. אבל הכא אם חייש למיעוט דטנפו היינו קולא ופטור מן הבכורה:
ואני אין אני אומר כן. מפרש הברייתא כגון אמר מר:
מאי איכא בין גמריה לסבריה. אלא אמרו היינו גמריה מה שלמד מרבו. סבריה היינו ואני איני אומר כן. ולדברי שניהם משמע דטנוף פוטר:
כגון שטינפה בסוף ששה. חדשים שנולדה כשמתחיל חדש השביעי:
ואיכא בינייהו דזעירי דאמר. דטינוף ל' יום הוי:
לגמריה. שלא נאמר בה יולדת בתוך שנתה משמע שיום ראשון בתחלת שנה שניה יולדת:
אית ליה דזעירי. דל' יום שלמים מטנפת ומתעברת ה' חדשים שלמים (שבו) שהוא עבור בהמה דקה נמצא יולדת יום אחד בשנה שניה:

דף כ:

לסבריה דאמר. יולדת בתוך שנתה ודאי לית ליה דזעירי. אבל סבר פחות מל' מטנפת ומתעברת קודם השלמת ל' ויולדת בתוך שנתה:
לסבריה. דאמר יולדת בתוך שנתה:
אמרינן יולדת למקוטעין קודם השלמת ה' חדשים מיום ליום:
לגמריה. דלא אמר בתוך שנתה:

לא אמרינן מקצת היום. של יום ל' דסוף טינוף ככולו כלומר דכבר שלמו ימי טינוף ובו ביום יכולה להתעבר ותלד ביום אחרון של שנתה אלא בעינן ל' של טינוף שלמים מעת לעת ואינה יולדת אלא בתחילת שנה שניה. ולסבריה אמרינן מקצת היום ככולו:

מאי איכא בין ר' עקיבא לרבי יהושע. לגמריה דלתרוייהו הוי ספק היכא דלא ידיע:

חלב פוטר איכא בינייהו. אם חולבת היא בתוך שנתה. ר' עקיבא אמר. כל שידוע שביכרה לדבריו כיון דחולבת פטורה דהיינו ידוע דאינה חולבת אלא א"כ ילדה:

ור' יהושע. דחייש לטינוף דהיינו מיעוט דמיעוט מטנפת חייש נמי למיעוט דחולבות אע"ג דלא יולדת וחייבת בבכורה:

היתה לה חמות. במדינת הים. לאשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים אינה חוששת שמא ילדה בן וזקוקה לו:

אבל יצאה מלאה. כלומר מעוברת חוששת ור' יהושע אומר אינו חוששת ותינשא:

אלא איפוך. ר' יהושע אמר חלב פוטר כי היכי דפטר טינוף:

רבי עקיבא אומר לא פטר. אלא כל שידוע שודאי ביכרה ולא קשיא הא דרבי יהושע אדרבי יהושע:

והתניא. סיועא:

גדייה שילדה ג' בנות. בבת אחת בסוף שנתה:

וכל בנות ילדה ג' ג'. בהשלמת שנתן:

כולן נכנסות לדיר. ביחד להתעשר חוץ מן הגדייה. להכי קתני כולן נכנסות לדיר משום דאמרינן לקמן דאין מעשרין משל אשתקד על של שנה זו:

אני ראיתי. גדייה שעישרה בנותיה:

בתוך שנתה. שבאחת משנותיה נולדו ולא משתכח דהויין הבנות וולדיהן בשנה אחת אלא בשנה מעוברת להעשר בנות. כגון שהיא ילדה בתחילת שנה ובנותיה בסוף שנתן:

ותיהדר איהי. הגדייה ותוליד בהדיהו והויין י' בין הבנות והאימהות:

דף כא.

לימא מדלא תנא הכי ותיהדר איהי אלא וכל בנותיה ילדו שלש ש"מ קסבר מטנפת אינה וכו' האם ודאי טינפה לסוף ו' חדשים שילדה ל' יום ולא יכלה לילד בתוך שנתה אלא בשנה שניה ובריתא משמע דמיירי בתוך שנתן:

אם תמצא לומר מטנפת חוזרת. כלומר דלא מיטנפה כל ל' שלימים יולדת ודאי בתחלת שנה אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה הילכך צריך שיאמר וכל בנות ילדו ג':

מאי איכא בין תנא קמא לר' שמעון. שניהן שוין שאין הזקנה מתעשרת עמהן:

תנא קמא אית ליה דזעירי והני ג' בנות טינפו בתחילת חדש שביעי ללידתן וטינפו ל' יום שלימין ולא מצי ילדי בתוך שנתן אלא בתחלת שנה שניה הילכך לא אמר תנא קמא בתוך שנה:

ור' שמעון. דאמר בתוך שנתן ודאי לית ליה דזעירי אלא טינפו פחות מל' וילדו בתוך שנתן ולתנא קמא אינה יולדת למקוטעי' להכי לא אמר בתוך שנה:

ואית דמפרש ר' שמעון דאמר אני ראיתי גדייה (בשעושה) [שעישרה] בתוך שנתה קסבר דהגדייה והבנות בנות שנה אחת הן ונכנסות עמהן להתעשר כגון שנולדה גדייה בר"ח אלול ולסוף ל' יום נתעברה ולסוף שבט ילדה ג' בנות ולסוף ל' יום בר"ח ניסן נתעברו אותן ג' בנות ולסוף אב ילדו כל אחת ב' בנות הוו להו שיתא וג' אמהות והזקנה הרי י' כולן בנות שנה אחת ומתעשרין בנות שנתן:

ולא מיסתבר הכי חדא דקשיא מאן דאמר מאי איכא בין תנא קמא לר' שמעון דהא קא חזינן דר' שמעון בעי זקנה בהדייהו ותנא קמא לא בעי. ועוד קשיא לי שמעתא דלעיל סברי דר' יהושע:

כולי עלמא אמרינן מקצת היום ככולו. ודאי יולדות בתוך שנתן:

דף כא:

ובמחוסר זמן פחות מח' יום אם נכנס לדיר להתעשר מיפלגי. לתנא קמא אין נכנסין לר' שמעון נכנסות:

והתניא. סיועא:

מה בכור קדוש לפני זמנו. בשעת יציאתו מרחם:

וקרב לאחר זמנו. לאחר ח' ימים:

אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו. במעשר וקרב לאחר זמנו:

לילף מקדשים. שאינן קדושין עד יום ח':

שכן גואל מום תמורת אכילה. בכור ומעשר אין נגאלין דכתיב אך בכור שור לא תפדה. ובמעשר כתיב לא יגאל אבל קדשים נפדין. בכור ומעשר קדשי אפילו בעלי מומין דכתיב במעשר טוב ברע. ובכור שנולד בעל מום קדוש. קדשים אין דינן להתקדש אלא תמימים[17] בכור ומעשר (ליכא) תמורה דבכור יליף העברה ממעשר ובמעשר כתיב לא ימיר ואין תמורתו קרבה. קדשים תמורתן קרבה:

[17] דברי רבינו צריכים באור דהא באמת גם בבכור ומעשר נוהג תמורה ורק דאינה קרובה ונאכל במומו לבעלים ואולי דטס"ה וצ"ל בכור ומעשר אין תמורתן קריבה ונפקא ליה מדכתיב גבי בכור קודש הם ודרשינן הם קריבין ואין תמורתן קריבה ומעשר נמי ילפינן העברה מבכור.

בכור ומעשר נאכלין לבעלים במומן בלא פדיון וקדשים אין נאכלין אלא בפדיון:
שכן פשוט זכר קדוש במתנות. מעשר וקדשים אין נוהגין אלא בפשוט ונוהגין בזכרים ובנקבות. ומעשר וקדשים צריך להקדישן מה שאין כן בבכור. ומעשר וקדשים קלים אינה מתנה לכהן כו'. [בכור] מתנה לכהן כדתניא בפ' [הזרוע (דף ק"ל) כ"ד] מתנות כהונה והני כי הני:
אלא ר' שמעון העברה העברה גמר. מה בכור קדוש מחוסר זמן אף מעשר נמי:
עצר חיותא כשחיה עוצרת רחמה ומוציאה טינוף:
בעבועי דמא. שפולטת דם:
להראותו לחכם. אי הוי טינוף גמור אי לא:
בבהמה כמה. כלומר כשהפילה לידע אם נפטרה מבכורה:
אין טינוף פחות מל' יום. ומשמע דהיינו יצירת הוולד:
ההיא דזעירי לקבל איתמר. דמאחר שמתחלת לטנף אין מקבלת זכר עד ל' יום. ומיהא לא ידעינן בכמה נוצרה ואית דאמר ההוא לקבל איתמר דקודם שמקבלת העיבור מטנפת ל' יום אבל יצירה לא ידענא. למ"ה:
מצינו לוקח מעובד כוכבים. כבר פסק דין לוקח בהמה מעובד כוכבים:
אשבוחי הוה מישתבח ליה. שהיה אומר לו הוי יודע שבת ולדות היא ועוד כבר נפטרת מן הבכורה:
בכור ספק. דסבר המוכר האי לוקח לשחיטה בעי ליה להכי לא משבח ליה בולדות ואיכא למיחש דילדה והוי בכור ספק:
כיון דאיכא איסורא. אי אכיל ישראל לבכור:
הוה מודע ליה. הוי יודע שעדיין לא ביכרה:
אם לא הודיעו. כדתנן בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט כו'. אם לא הודיעו שוחט ואינו נמנע דאם איתא דמכר אמה אודועי הוה מודע ליה משום אסור אותו ואת בנו:
לימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל. דמהכא שמעינן דודאי חולין:
אמרי לך רב ושמואל לא דמי. התם. אמאי שוחט ואינו נמנע משום דבמוכר תליא מלתא להודיעו:
הכא. בלוקח תליא מלתא למישייליה אי בכור אי לא וכיון דלא שייליה להכי ספק הוא:
אמאי תקבר. מדאינה מטמאה אלמא דלא חיישינן דאית בה לגמרי ולד. משום הכי תקבר כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה:

דף כב.

וכיון דפטורה מן הבכורה א"כ מחזקינן בולד אמאי אינה מטמאה:
משום בטול ברוב נגעו בה. ודאי יש בה צורת ולד ומה טעם אינה מטמאה לפי שמתבטלת ברוב בדם:
השליא בבית. שהפילה שליא בלבד בבית:
ולד נימוק עד שלא יצא. דבטל הוא ברוב דם וגנינים ומים שבשליא וטהור הבית:
אין לנפלים פתיחת קבר. כיון שנפתח[18] דולד שכלו לו חדשיו ומת במעי אמו כגון שיושבת האשה על המשבר היינו פתיחת קבר כיון שנפתח הקבר אימת דמאהיל על הבית בפותח טפח מאותה שעה הבית טמא ואע"פ שלא נולד כולו עד למחר אבל נפלים שלא כלו חדשיו אין להן פתיחת קבר לטמא את הבית עד שיהא ראשו עגול כפיקה כלומר שתהא גמורה צורתו ופרצוף פניו ושיהא ראשו גדול כפקעיות של צמר. ואית דמפרשי כפיקה כאבן שהנשים מתחילות לכרוך עליה את הסיסין:
של שתי קטן ושל ערב גדול:
פיקה מתוך פיקה. עגול מתוך עגול כנראה בנקבה:
פיקה גדולה. פקעית גדולה:
של סקאין. שחוטי השק הן עבין:
גוש הבא. מקרקע של בית הפרס:
ומארץ העמים. כבית הפרס דמי (כיון) שיעורו כפיקה גדולה [חיישינן] שמא יש (בו) [באותו] עפר עצם כשעורה:
וישנו. אותו שיעור:
בצד העליון של מגופת חבית. הקצר של מעלה הוא כפיקה גדולה:
הלחמית שעושין בבית לחם. מקום הוא:
כיון דעבדו להו השקה טהור ממה שנטמא בידי עם הארץ:
ציר לאו בר קבולי טומאה. דזיעה בעלמא הוא:
מאי איכא. למיחש:
אי משום הנך מיעוטא דמיא דאית ביה דבעי השקה ולא מועיל להו דמיעוטא הוא ועביד להו מיא לציר ואייתו ליה טומאה ליכא למימר דהנך מיא בטיל להו ברובא. ולא יכלי לאיתויי להו טומאה:
לא שנו. לבטלי להו ברובא אלא אם רוצה לטבל בהן באותו ציר פיתו:

[18] נראה דצ"ל כיון שנפתח הקבר והוולד כבר כלו לו חדשיו וכו'.

אבל לקדרה. שאם רוצה ליתן הציר בקדרה לא בטלי מיעוטא דמיא לגבי ציר:
דמצא מין את מינו ונעור. כלומר מיעוט המים שבציר מטמאין המים שבקדרה ונתחברו ונעשו רוב וניעור מתורת ביטול. האי ניעור הוא כמו נסתלק:
וקאמר להא שמעתא לא שנו אלא לטבל וכו':
וכי טומאה שבטלה קודם לכן ברוב חוזרה וניעורה. כלומר שמצטרפין לטמא:

דף כב:

תירום ותירקב. יטול סאה ממנה ותירקב כדין תרומה טמאה שאין לה תקנה:
משום הכי תירקב שאני אומר וכו':
וחכ"א תעלה. כלומר שיפריש ממנה סאה:
ותיאכל. אותה סאה עצמה:
ניקודים. כלומר יבשה חרבה נגובה בלא שום הכשר:
או קליות או תלוש במי פירות. שאין מקבלין טומאה:
או תתחלק לעיסות. שלא יהא כביצה מהן במקום אחד והשאר הוו חולין גמורין:

דף כג.

ואותה סאה עצמה תיאכל ניקודין. משום דהוא ספק תרומה טמאה ספק חולין. ואית דאמר ניקודין פירורין פירורין פחות מכביצה ואכיל לכולהו סאה שעלתה ולשאר ניקודין. למ"ה:
ואמר עולא מה טעם. דאותן חולין יאכלו ניקודין הואיל ופשי' ליה דהיא [סאה] שנפלה היא שעלתה:
גזרה שמא יביא ממקום אחר קב חולין טמאין וקב ועוד ממין זה מהני חולין וסבר איבטיל הני קב חולין טמאין ודאין ברובא בהני קב ועוד [וכיון] דאיכא בהו בהני קב ועוד האי משהו דאי אפשר דלא ליהוי בהו משהו מן סאה דתרומה טמאה שנפלה בהו אע"ג דאמרן היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה ומצא מין ההוא את מינו ההוא קב חולין טמא וניעור מתורת ביטול ברוב אלא מצטרפין יחד וטמאין:
א"ל. אביי לא דמי ציר להא (דאיכא) [דהתם] דין הוא דטומאה עוררת טומאה דהאי משהו טמא והאי קב חולין טמאין הלכך מצטרפין:
אבל טהרה מים טהורה שבקדרה מי עוררת טומאה. כלומר שיצטרפו טהורין המים שבקדרה עם מיעוט מים טמאין שבציר ודאי לא מצטרפי:
אפר כשר. היינו אפר פרה:

הולכין אחר הרוב לטמא. אם רוב הוא אפר פרה מטמא כדכתיב והנפש הנוגעת תטמא עד הערב:
ואי אמרת טומאה כמאן דאיתא ולא מתבטלת דלאחר שבטלה ברוב חזרה וניעורה נהי דבמגע לא מטמא כיון דנתערב לא ידעינן הי ניהו דפרה שמא שלא נגע בההוא דפרה:
במשא מיהא ליטמי. אם נשאו כולו הרי יש בו דפרה:
אין הכי נמי הא איתמר עלה וכו':
והאמר רב חסדא נבלה בטיל כו'. כדפרשינן בהקומץ במנחות:
אנן כר' חייא מתנינן לה דתני ר' חייא כו'. ואיתמר עלה כו' תיטמא במשא. כיון דאמרת טומאה כמאן דאיתיה דמיא:
אישתיק. רב דימי:
ומפרק תלמודא מיהא לא קשיא דשני הכא משום דהויא טומאה סרוחה חררת דם ומשום הכי אינה מטמא במשא:
הניחא לבר פדא דאמר טומאה חמורה. דנבלה מטמא במשא לעולם עד שנפסלה מלאכול לגר:
וטומאה קלה. טומאת אוכלין בכביצה לעולם מטמא עד שאינן ראוין לכלב. והאי חררת דם נמי משום הכי לא מטמא במשא דאינה ראויה לגר דסרוחה היא:
אלא לר' יוחנן וכו':

דף כג:

ואידך. ר' יוחנן ההוא לא תאכלו כל נבלה לגר למעוטי היכא דהסריח מעיקרא קודם שתהא נבלה דלא איתחזי לגר ההיא לא מיטמיא אבל איתחזי לגר לעולם מטמא עד שתיפסל לכלב:
האי נמי איתחזי לגר מעיקרא אגב אימיה. דאי לא שפעה ונשחטה ונמצאת חררת דם היתה ראויה לגר אגב הבשר וכיון דאיתחזי אגב אימא איתחזי נמי כששפעה ודין הוא שתטמא אי לאו משום דאמרינן דבטל ברוב:
ציר טהור שאין רובו מים שאין צריך השקה כיון שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא וצריך השקה:
לערב מחצה מים בצירן וכיון דנפל בתוכו משהו מים הוי רוב מים ומקבל טומאה:
ופלגא לא בטיל. דמיעוטא מים אמרן לעיל דבטלי ברוב אבל מחצה לא בטלי:
אימא עד למחצה. כלומר עד קרוב למחצה מערב בצירן וההיא משהו שנפל משלימן למחצה ולא בטיל:

וטומאת משקין דרבנן. דדרשינן הכי לקרא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מאי יטמא הכשר. ולא מטמו אלא מדרבנן ולא גזרו רבנן אלא ברובא:
אין חוששין שמא בנה של אחרת היה. זה שמניקה וזו לא ביכרה עדיין אלא ודאי בנה הוא ופטורה מן הבכורה. וראה את המבכירות מיניקות. ואת שאינן מבכירות נמי מיניקות.
אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו. והויין כולו ספק בכורות. אלא את שיונקות מן המבכירות הן הבכורות ודאין והשאר חולין וודאין:
הלכתא בכוליה פירקין במתניתין בין סתמא בין בחד תנא היכא דלית פלוגתא:
אהייא. אמר הלכתא:
אדר' אליעזר הא לא צריך למימר דקי"ל משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי דהלכתא כוותיה:
מיפלג פליגי בברייתא. כדאמר לקמן:
הא אמרה רב חדא זמנא. לקמן:
מהו דתימא כי אמר רב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא אדרבי יוסי קאמר ומאי בכוליה פירקין דקאמר משום דתרתי הלכות א"ר יוסי עושה מקום וכן התולש להכי נקט לישנא דכוליה פירקין. אבל לעולם אין הלכה כרשב"ג משום דפליגי בברייתא להכי קאמר הלכה כר' יוסי בן המשולם בפירוש למימרא דמאי דקאמר הלכה בכוליה פירקין אדרבן שמעון בן גמליאל קאמר משום דלא חשיב פלוגתא דברייתא:

דף כד.

מפני שמרחמת. מניקה וולד של בהמה אחרת אע"פ שאינו בנה ושמא עדיין לא ביכרה וכדאמרן ומיעוט חולבות אע"פ שאינן יולדות הלכך הבא אחריו בכור מספק:
הדבר בחזקתו. ודאי בנה הוא והבא אחריו פטור:
זכרים תלוים. יונקים בזקינות באותן שאינן מבכירות ונקבות יונקות תלויות במבכירות אינו חושש כו'. ופטורין כולם מן הבכורה דכל אחד יונק מאמו:
דאינה מרחמת אלא א"כ יולדת. הכי אמר רשב"ג אותה שמעולם לא ילדה ודאי אינה מרחמת:
הא ילדה. ודאי מרחמת ולד שאינו שלה:
או דלמא. אפי' ילדה אינה מרחמת את שאינו שלה:
והא בעיא לא צריכא אלא לענין אותו ואת בנו דאי אמרינן יולדת מרחמת ממה נפשך פטורה מן הבכורה דכבר ילדה אלא (לגבי) [לענין] אותו ואת בנו צריך לידע אי הוי בנה אי לא למילקי עליה אי שחיט ליה בהדה:

אין חוששין כו' אלמא דלא דידה לא מרחמא ולקי עליה משום אותו ואת בנו:
מי קתני הוא. שמא בנה של אחרת הוא אי הוה תני הוא הוה משמע כדקאמרת אלא כיון דתני היה הכי קאמר אין וכו':
במקום דידה. לא מרחמא דאחריני אבל שלא במקום דידה תיבעי:
דבר בחזקתו וכן היה וכו' מה סיפא ודאי דידה. משום דכולהו ילדו:
אף רישא. הדבר בחזקתו מיירי דודאי דידה ולא אמרינן דאי ילדה מרחמא דלאו דידה:
הא כדאיתא והא כדאיתא. סיפא ודאי דידה ורישא לאו ודאי דידה אלא מרחמא ולא לקי משום אותו ואת בנו:
מאי וכן. דקא מדמי רישא לסיפא:
אפטורה מן הבכורה. משום דכבר ילדה ולעולם רישא מרחמא לאו דידה ולא לקי:
שכרוך אחר רחל. ויורה צדק משיח:
פטור מן הבכורה כמאן כרבן שמעון. דאמר לא מרחמא אלא הדבר בחזקת שילדתו:
ואסור באכילה כרבנן. דאמרי מרחמת אף שלא ילדה דאי רבן שמעון מותר באכילה (דתימא מרחמת לא ילדתו דאי רבן שמעון מותר באכילה) דקי"ל היוצא מטהור טהור:
אי כרבנן מאי עד יבא ויורה. כיון דמרחמא ודאי מיפשט פשיטא ליה דאסור באכילה ולספק אכילה לא צריך הוראת משיח אלא הכי איבעי למימר אסור באכילה עד שיודע לך דבר אם הוא בנה:
או הלכתא כר' שמעון דאמר דלא דידה לא מרחמא:
אי כרבנן. דאמרי מרחמת להכי מסתפק עד יבא ויורה צדק:
לעולם פשיטא ליה דהלכה כרבן שמעון. אבל מספקא ליה אי סבר ר' שמעון דיולדת מרחמת אפי' דלאו דידה אי לא. פטור מן הבכורה הוא ממה נפשך דלמא בנה הוא ואי אינו בנה ודאי לא הות מרחמת אלא אם כן ילדה כבר. משום הכי אסור[19] באכילה דמספקא ליה להכי אמר עד יבא ויורה צדק:
ולמילקי עליה משום אותו ואת בנו. לבכורה לא מצי אמר כדאמרי' דפטורה מבכורה ממה נפשך:

דף כד:

אילימא לבכורה. אי הלכה כרבן שמעון דאמר הדבר בחזקתו ופטורה. ואי כרבנן תנא קמא וחייבת:

[19] נראה דצ"ל אבל לענין איסור אכילה מספקא ליה להכי אמר וכו'.

אמרי כי קא מיבעיא ליה. לר' אחי יולדת קא מיבעיא ליה כלומר אם מחזקינן לה להא דחזיר כרוך אחריה ביולדת כבר אי לא ולבכורה וה"ה לאכילה בעי אליבא דרבנן כלומר מה דאמור רבנן דמרחמת אע"ג דלא ילדה מעולם הני מילי אם היה מינה זה שיונק אבל האי כיון דחזיר הוא הוה אמינא אפי' רבנן מודו דודאי לא מרחמא אלא א"כ ילדתו ולאכילה גרידא קא בעי לרבן שמעון דמה שהוא אמר יולדת מרחמת ולד שאינו שלה היינו מינה טלה אבל חזיר ודאי לא מרחמא עליה אלא א"כ ילדתו:
או דלמא דלא דמינה. נמי מרחמא אע"ג דלא ילדתו הואיל וכבר ילדה. ולבכורה לא צריך למיבעיא לרבן שמעון דהוא אמר דאין מרחמא אלא א"כ ילדה כבר:
עושה מקום לקופיץ. ששוחט בו תולש וחותך מן הצמר מיכן ומיכן כדי לעשות מקום לשחיטה:
ובלבד שלא יזיזנו. לצמר ממקומו מן האחד ובהכי לא חשיב גוזז:
דבר שאין מתכוין. לגזיזה:

דף כה.

ומי אמר רב הכי. דדבר שאין מתכוין מותר:
מסוכריא דנזיתא. פקק של צמיד חבית:
אסור להדוקיה. לסותמו משום סחיטה:
אפילו לרבי שמעון. דאמר דבר שאין מתכוין מותר מודה דאסור:
אמר רב הלכה כרבי יהודה. דאמר דבר שאין מתכוין אסור:
כלאחר יד. כלומר שלא לשום עקירה אלא לצורך שחיטה דאין דרכו בעקירה אלא בגזיזה:
את הכנף. של עוף הנוצה:
וקוטמו. כמו קוטמו לשנים:
והמורטו. הנוצה מקנה שלה:
חייב משום גוזז דתולדתה דגוזז הוא:
דהיינו אורחיה דכנף בתלישה אבל תלישה דצמר לאו היינו אורחיה ולאו היינו כגוזז:
רבי יוסי סבר לה כרב. דאמר דבר שאין מתכוין אסור:
שתי שערות. שיש בפרה אדומה:
שעיקרן מאדים וראשן משחיר:
גוזז. השחור במספרים היינו כדי להכשירו:
ואינו חושש. משום גוזז בקדשים דדבר שאין מתכוין מותר:

שאני פרה דלאו בת גיזה. משום הכי אינו חושש אבל לעולם דבר שאין מתכוין אסור סבירא ליה:
ת"ל לא תעבוד ולא תגוז. ולא תגוז נדרש לפניו ולאחריו ויליף לא תעבוד מלא תגוז:
והא איכא איסורא דרבנן. ואמאי קאמר ואינו חושש:
דלא שכיחא דכולן לא הוו אלא ז'[20] ולא גזרו בה רבנן ולעולם דבר שאין מתכוין אסור.
ומשיב התלמוד ואמאי גוזזן כשהיא מקודשת הפרה וליחלה על גבי דמים ולפקה לחולין וליגזיה כשהיא חולין:
דמיה יקרין. ואין לו כ"כ דמים כדי לפדותה בשוייה:
[21] בגיזת זנבו ולא בשאר גופו:
בקופיץ. כלומר שבקופיץ תולשו דהיינו כלי:
תני לקופיץ. כלומר שביד תולשו כדי לעשות מקום לקופיץ:
לכתחלה או דיעבד. דהתולש משמע (דיעבד) [לכתחלה] דהאי וכן אתולש קתני ומשמע לכתחלה כלומר כמי שאמר דעושה מקום דהיינו לכתחלה קאמר וכן התולש. כלומר דלכתחלה תולש או דלמא האי וכן אלא יזיזנו קאי כלומר וכן התולש לא יזיזנו ממקומו נמי אבל אכתי לא ידעינן אי תולש לכתחלה או דיעבד:
תולשו ורואה היינו לכתחלה:
השתא התם דשחיטה מוכח עליו שאינו עושה בשביל צמר אמרת לא יזיזנו התולש לראות מקום מום דהכא לא מידי מוכיח עליו דאין ניכר המום לעלמא מיבעיא דלא יזיזנו אלא ש"מ האי וכן אתולש קאי דתולש לכתחלה כמו עושה מקום ש"מ:
שער בכור בעל מום. צמר שלו שנשר מקצתו:
והניחו בחלון. לפי שצמרו אסור לגמרי מחיים דפסולי המוקדשים אסורים בגיזה ועבודה:
ואח"כ שחטו במומו עקביא בן מהללאל מתיר. דכי היכי דשחיטה מתרת הכל בשר ועור וצמר שעליו הכי נמי מתרת זה שנשר:

דף כה:

וחכמים אוסרים. הואיל ונשר מחיים בפסולי המוקדשין אסורין בגיזה ובעבודה:
אמר לך ר' יוסי כו'. בזה עקביא בן מהללאל מתיר אע"ג דהצמר שעל גביו טעון קבורה האי דנשר מחיים מותר וחכמים אוסרים:

[20] כדתנן בריש פרה
[21] גי' רבינו בגמ' ואב"א כי איתרבי שור לגיזת זנבו ועי' בשיטה אות ה'

השתא במת אע"ג דטעון קבורה עם צמרו שרי ההוא דנשר מחיים שחטו דמותר צמרו בהנאה כ"ש דשרי ההוא דנשר מחיים:
אלא לא בזה התיר. כלומר דבנשר קודם שחיטה תרוייהו שרו ולא פליגי אלא במת שנשר קודם מיתה:
מחלוקת. לר' יהודה כדאית ליה בשחיטה דנחלקו ולר' יוסי כדאית ליה דבשחיטה לא נחלקו כשהתירו מומחה את הבכור בעל מום קודם שנשר שערו דר' יהודה סבר דרבנן סברי ודאי דינו להיות מותר לאחר שחיטה הואיל ונשר לאחר שהתירו מומחה. אבל אי שרית ליה שער הנושר אתי לשהוייה לבעל מום בחיים טפי משיעור שנתנו חכמים בפירקין דלקמן דסבר דכל יום נושר משערו ואקבצנו ויהיה לי צמר הרבה ואינו רוצה לשוחטן ושמא יבוא בו לידי תקלה לגוזזו או לעבוד בו בשוגג הלכך אסרי רבנן צמר שנשר קודם שחיטה ורבי יוסי סבר לא גזרי שמא ישהא אלא כיון שהתירו מומחה ואח"כ נשר ושחטו אפילו רבנן שרי אבל לא התירו מומחה קודם שנשר אפילו ר' יוסי מודה דרבנן אסרי ההוא שער שנשר אע"ג דשחטו דכיון שנשר קודם שהתירו מומחה חשוב כמו שנשר מעליו ואסור:
בעלי מומין אוסרין בכל שהן משמע שאם יתערב בעל מום במאה קדשים תמימים כולן אסורין:
ור' (אסי) [יוסי] אמר יבוקר. איזה הוא בעל מום והשאר מותרין:
הכא האי בעל מום אוסר בכל שהוא דקאמר לא בעל מום ממש אלא בגיזת בכור בעל מום עסקינן שנתערבה בגיזי חולין ושחטו לבעל מום:
ומאן תנא קמא. דאמר אסור בכל שהן ר' יהודה ור' יוסי דאמר יבוקר היינו האי ר' יוסי דמתני' דסבר דנשחטו שרו רבנן:
לא יבוקר. השתא אם מום קבוע הוא ושחטו מותר ואם מום עובר הוא אסור גיזתו ואע"ג דלא התירו מומחה קודם השרת שער מותר אי מום קבוע וקשיא לריש לקיש דאמר אבל לא התירו מומחה קודם שנשר דברי הכל אסור:
לא יבוקר. הדבר אי התירו מומחה קודם שנשר אין אי לא לא:
אמרה לשמעתא הא דתריץ רב נחמן בגיזה:
מחלוקת. דתנא קמא ור' יוסי בשבדק ולא מצא בעל מום ולא בגזה פליגי אלא בבעל מום גופיה וליכא לאקשויי:
ובפלוגתא דר"מ ורבנן. עד שמגיע לסלע. ושוב טהור הכא נמי א"ר יוסי כיון שביקר ולא מצא כולן מותרין ות"ק סבר כר"מ:

מחלוקת בשבדק. לאותו בעל מום ומצאו וחייש ת"ק שמא זה שמצא לאו היינו הוא שנתערב ביניהן אלא אחר הוא ואותו שנתערב עדיין לא נמצא הלכך כולן אסורין היינו כר' שמעון בן גמליאל דאמר שתבדק כל השדה כולה דשמא זה קבר אחר וזה שאבד עדיין לא נמצא:

ור' יוסי דאמר יבוקר סבר לה כרבי דכיון שמצאו היינו הוא שנתערב:

אמר לך. ר' אסי גבי טומאה אפילו ת"ק מודי דכיון שהגיע לסלע טהור דאימא עורב או עכבר נטלה אלא בבעל מום שבדק ולא מצא אפילו רבי יוסי מודי דאסירי דבעל מום להיכא אזל:

ואידך רבי חייא אמר לך שמא מום עובר הוה ואיתסי:

כיון דבדיקי וקיימי. ואיערב בעל מום בהדייהו ואישכח מי מחזקינן הנך דבדיקי דדרכיהו למיפל בהו מומא הלכך לא דמי לתיבדק כל השדה:

שכיח בהו מומא. אף על גב דבדיקי מעיקרא:

דף כו.

הא בעל מום שרי. תולש לכ"ש נושר:

ואע"פ שלא התירו מומחה. קודם אלא לאחר שנשר:

א"ל ריש לקיש האי תנא דהתולש צמר כל היכא דלא התירו מומחה קודם שתלש תם קרי ליה שכתולש מתם דמי וליכא למימר הא בעל מום שרי (על שנטמא היינו שהומם):

מודה אבא חלפתא בזה ששחטו שהוא מותר אפילו לחכמים:

אבל ביחוד אמרו. האי אבל כמו באמת כדכתיב אבל אשמים אנחנו. בייחוד בבירור:

ונותנו בחלון שיש לו תקנה שאם שחטו יהא מותר:

על מה נחלקו כו'. ר' יוסי דאמר במת נחלקו היינו ת"ק דאמר דבמת חולקין:

ת"ק סבר. מה שעקביא מתיר במת כשהתירו מומחה קודם תלישת שער ואתא ר' יוסי למימר דכל תנא בתרא מטפי אע"ג דלא התירו מומחה קודם אלא שוב [אחר תלישה] מתיר עקביא והיינו כתנאי:

לא דכולי עלמא אי התירו מומחה. קודם תלישה אין אי לא לא ולאו בהכי פליגי אלא ג' מחלוקת בדבר:

דת"ק סבר פליגי במת וה"ה לשחטו. ומשום דלא איירי מידי בשחטו אית לן למימר דסבר דבתרווייהו פליגי:

הל' כר' יהודה. דלא שרי עקביא אלא בשחטו:

בבחירתא. מסכת עדיות:

צמר המדובלל. המדולדל:
שנראה עם הגיזה. שנראה במחובר לגיזה מותר:
אידי ואידי. בין נראה ובין שאינו נראה כדאמרינן דבשחטו דברי הכל מותר:
אי רבנן אידי ואידי מיסר אסירי. אפילו אותן שנתלש קודם וכ"ש ששוב נתלש שמיתה אוסרת:
ואי עקביא איפכא מיבעי ליה. שמה שהוא מותר במת אין מתיר אלא מה שנושר קודם אבל [מה שנושר] שוב [אחר] שמת [לדברי] הכל אסור והכי איבעי ליה למיתנא את שאינו נראה מותר ואת שנראה אסור:
אלא לאו רבנן. דבשחטו אוסרין מה שקודם נשר אבל שוב שנשחט מותר העור והמחובר לו והיינו דקאמר הנראה עם הגיזה הצמר המחובר לעור קרי גיזה מותר ואת שאינו נראה אסור:
מעולה תמימה. מבעל מום דשאר קדשים לא קא מיבעי ליה כיון דבר פדייה הוא לא משהי ליה אלא פריק ליה ושחיט ליה מיד הלכך שרי. וא"ד (ה"מ) [כיון דבעי] מומחה ודאי איכא למיחש דמשהי להו ולא קא מיבעי ליה. אלא תמימה קא מיבעי ליה:
צמר שנתלש. מעצמו דחטאת ואשם וכו' דבכור ומעשר נמי לא תיבעי לך לד"ה אסור דלאו לכפרה אתי ומשהי ליה משום חימוד צמר הנושר ואתי לידי תקלה:
כי תיבעי לך דעולה. כיון דלאו לכפרה אתיא דדורון בעלמא היא משהי לה:

דף כו:

או דלמא. כיון דמכפרא אעשה דאמרינן דבאה על עשה ועל לא תעשה שניתק (על) לעשה:
דבבעל מום אפילו תולש שרי. ולא בתם:
והאנן נשר תנן. בבעל מום ולא תולש:
תנא נשר להודיעך כחן דרבנן. דאפילו נשר דממילא אסרי אבל לעולם ה"ה לעקביא דתולש נמי מתיר:
תנא תולש להודיעך כחן דעקביא. דמתיר בשחיטה:
כל שעיקרו של שער. תולש והפוך העיקר כלפי ראשו וראשו אצל העור נראה שמחיים נתלש:
שאינו מתמעך עם הגיזה כלומר שאינו מחובר שוכב בשוה עם שאר הגיזה אלא נתלש ויוצא כמעט חוץ משאר הגיזה:

קסבר. האי נמי שעיקרו הפוך כלפי ראשו ואינו יוצא חוץ משאר הגיזה היינו נראה עם הגיזה. קסבר ריש לקיש שעיקרו הפוך הוי ודאי אינו נראה עם הגיזה יותר ממה שאינו מתמעך דהכי אורחא דגיזה לפי שאי אפשר לגיזה בלא נימין המדולדלות:

הדרן עלך הלוקח

ישראל חייבין ליטפל בבכור. כלומר עד כמה ישראל חייב לגדל את הבכור קודם שיתנהו לכהן:

בדקה ל' יום ובגסה נ' יום. כדמפרש בגמ':

אמר לו הכהן בתוך זה הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן. דנראה ככהן המסייע בבית הגרנות דאין נותנין לו תרומה דנראה כאלו נתנה לו בשכירותו אף כאן נמי נראה כאילו נותנו לו בשביל אותה הנאה שנכנס במקומו בטיפולו:

ואם אמר לו בתוך הזמן כשנפל בו מום תן לי שאוכלנו מיד מותר הואיל ואין (רוצה) [צריך] הכהן לקיימו לא נראה כמסייע אבל בסתם הוא לא יתננו לו שאינו יכול לאוכלו מיד עד שיפול בו מום שלא בזמן בהמ"ק:

מנא הני מילי. דל' יום חייב ליטפל בו:

דאמר קרא בכור בניך תתן לי וכתיב בבניך מבן חדש תפדה וכן תעשה לצאנך נמי. מלאתך ודמעך לא תאחר וגרסי' במכילתא מלאתך אלו הבכורים שנוטלין מן המלא. ודמעך זו תרומה[22] ומטמת גדוליה. למ"ה. ובכורים ואנן דמביא וקורא היינו מפסח ועד עצרת דאיכא נ' יום וכן תעשה לשורך היטפל בו נ' יום:

איפוך אנא. דאימא בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך:

מסתברא דמקדים לדמקדים. מלאתך דמוקדם לפסוק הקיש לשורך שמוקדם לצאנך. ובכור בניך דמאחר אחר מלאתך תן לצאנך דמאוחר (אחר) לשורך:

דסמיך לדסמיך. בכור בניך סמיך לשורך:

אמר קרא תעשה לשורך. דההוא תעשה לא צריך כלל אלא להוסיף עשייה בשורך יותר מצאנך:

ואימא שיתין. הואיל דהוסיף לימא פי שנים מצאנך דהיינו שיתין:

לא מסרך הכתוב אלא לחכמים. כלומר דלא אמר שיתין כפלים שבצאן אלא חכמים הוא דמפרשי נ' יום וסמכו אמלאתך ודמעך לא תאחר:

מפני ששיניה דקות. ולא יכולה (ליכל) [למיכל] יפה עד ג' חדשים:

[22] נראה דצ"ל זו תרומה שמדמעת התבואה. לשון מורי הגאון. ובביכורים קיי"ל דמביא וקורא וכו'.

הכהנים המסייעים בבית הרועים. לשמור או להאכיל כדי שיתנו להם הבכורות ולויים ועניים [המסייעים] בבית הגרנות מפני מעשר ראשון ומעשר עני והכהנים המסייעים בבית המטבחיים בשביל המתנות:
ואם עשו כן. שנתנו להן בשכרן:
חיללו. הוציאו התרומה והמעשר לחולין שאין בהן דין קדושה ולא יפה עשו ולא יצאו חובתן ויש בדבר עון מיתה:
תרומה ומעשרות פעם שניה משלם:
אלא משום דדלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב דאי מחייבינן ליה לאפרושי תרומה אחריתי סבר הך גברא כולי הך תבואה טבל ודאי כאילו לא נתרמה כלל ואי אית ליה טבל אחריתי דודאי טבל אתו לאפרושי עליה מהך תבואה שכבר נתן ממנה והיא כבר נפטרה (דסבר דלאו משום קנסא הוא דקנסינן ליה לאפרושי תרומה אחריתי אלא משום חיוב גמור) ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ולהכי לא קנסינן ליה:

דף כז.

טובת הנאה. שיכול ליתנה לכהן שירצה ולקבל בה דבר מועט כדקאמר כיצד ישראל וכו':
אם כהן לכהן. כלומר אם היה כהן אותו שנותן לו הסלע כדי לזכות בה[23] הכהן אסור דנראה כמו לאותו כהן מוכרה באותו הסלע והוי ככהן המסייע בבית הגרנות:
ותנא קמא דקאמר אין נותן להן תרומה ומעשר בשכרן ואם עשו כן חיללו מאי טעמא לא אמר במתנות נמי. להכי קאמר ות"ק משום דהאי דקאמר ובקשו חכמים לקונסו כו' הוי תנא אחריתי:
אמר לך. דכיון דלא מיתחלא שלעולם אין פדיון לתרומה להוציאה לחולין לא אתי למטעא בה דאע"ג דאמרינן הכא חיללו לא אתי כהן לזלזולי בהו למיכל בטומאה. אבל הני מתנות כיון דקדושת דמים נינהו דנפדין אי אמינא חיללו אתי למיטעא בהו ואתי למינהג בהו מנהג זלזול דחולין ושמא יאכילו לכלבים והוי בזיון. אין בה משום כהן כו'. דלא חמירא כ"כ:
יהיב ליה לשמעיה. כהן בשכרו ולא חייש לנראה כמסייע:
מבטלה ברוב. אחד בשנים ולא צריך אחד במאה כמו תרומת הארץ:
ואכיל ליה. אפילו ישראל ביומי טומאה כמו חולין. ורבה כהן הוה:

[23] נראה דצ"ל כדי לזכות בה לכהן אחר אסור דנראה כמו דמוכרה לאותו הכהן באותו הסלע וכו'.

ורב הונא נמי[24]. וחדא דתרומה ושקיל חדא ואכיל [ושתי] לה ומיכן ואילך ראמי חדא דתרומה באותן תרי נטלי ושקיל חדא וכן היה עושה עד שכלה כל התרומה ומבטלה כן: ואח"כ מפריש. אפילו לבסוף:

כהן שטומאה יוצא מגופו. כגון זב ובעל קרי:

אבל בנגיעה לית לן בה. אפילו אותו שטומאה יוצא מגופו יכול ליגע בה:

הילכך נדה קוצה לה חלה. בחוצה לארץ דנדה נמי טומאה יוצאה מגופה:

ואכיל לה כהן קטן. שאין טומאה יוצאה מגופו. והך (תרומה) [חלה] דתנינן הכא דאכיל כהן קטן כלומר שאסורה למי שהטומאה יוצאה עליו מגופו כולה בשל אור קתני דשתי חלות (דהיינו תרומות) יהבינן בזמן הזה אחת לאור ואחת לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור ואותה של אור היא תרומה מן התורה ובהכי שדינן לה לאור דלא מצינא למיתבא לכהן לפי שחוצה לארץ בחזקת טמא וכבית הפרס דמיא ולהכי יהבינן לה לאור וההיא דיהבינן לכהן כי היכי דלא תישתכח תורת חלה מישראל והכי מסתבר דהך תרומה בתרומה של אור עסקינן דאי תרומה של כהן למאי אצטריך ליה למיתבה לכהן קטן אפילו כהן טמא מצי אכיל לה דהכי גרסינן במסכת חלה בפרק האחרון בשתי נשים שעשו שני קבין. רבן גמליאל אומר שלש ארצות לחלה כו' וטבול יום אוכלה. רבי יוסי אומר אינו צריך טבילה. למ"ה:

ברישא מסא. ראשית העיסה:

דף כז:

וכי הזאה יש לנו. בזמן הזה שיהא צריך להמתין שלישי ושביעי. ולית הלכתא כוותיה. דלעולם טמא מת אינו אוכל בתרומה דאורייתא וכל הני באותה של אור קתני וכן בטמא שרץ בתרומת האור קתני:

נאכל שנה בשנה לכהן כל שנתו של בכור כדמפרש בגמרא בין תם בין בעל מום בזמן בהמ"ק שנאמר לפני ה' וגו':

נולד בו מום בתוך שנתו. ואין שם כהן שיתנו לו:

רשאי לקיימו כל י"ב חדש. עד שישלים שנתו שמא יבא כהן ויטלנו:

האי רשאי דקאמר חייב הוא:

לאחר שנתו. אם נולד בו מום אינו רשאי. אינו חייב לקיימו אלא ל' יום שהם חשובין שנה כדאמרינן בגמ':

[24] נראה דצ"ל ורב הונא נמי היה עושה כן: רמי תרי נטלא דחולין וחדא וכו'.

אלמא דנאכל נמי בשנה אחרת דכתיב שנה בשנה. ואם לא בא כהן עד ל' יום שוחטו ישראל ומולחו ותוליהו עד שיבא כהן ויקחנו[25] ואם יסריח יקברנו:
אי זו היא שנה שנכנסת בחברתה הויא זו של בכור. שאם נולד בניסן או באייר אין אומרין לכשיבא תשרי שהוא ראש השנה כבר עיברה שנתו אלא נותנין לו י"ב חדש מיום שנולד והיינו נכנסת בחברתה אע"ג דשנתו נכנסת בשנה שניה למנין עולם אזלינן בתר שנתו דכל י"ב חדש הוי כאן שנה:
להכי כתיב שנה בשנה דנקיט יום משנה זו ויום משנה זו היינו ב' ימים מיכן שנאכל לשני ימים:
ורב. הדר כתיב בסיפיה דקרא לך יהיה הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור. כלומר יום אחד יותר מתודה:

דף כח.

איכא למימר בחזה ושוק של תודה. והיינו נמי שלמים ואינו נאכל אלא ליום ולילה:
שלא מצינו בכל התורה דבכור בעל מום לכהן אלא מהכא:
ובשרם. דהני בכורות קאמר[26] אך בכור כשב או בכור עז וגו' מתמימים ולא מבעלי מומין:
עד שלא נראה להראותו לחכם. כלומר קודם שיפול בו מום רשאי לקיימו ב' או ג' שנים אם אין שם כהן:
ומשנראה להראותו. כלומר כשנפל בו מום אבל מפני השב אבדה לבעלים אמרו רשאי לקיימו ל' יום דבין כך ובין כך שמא יבא כהן שאם ישחטנו קודם שמא יסריח קודם שיבא כהן:
ועדיין תבעי לך ל' יום. הנולד לו מום בתוך שנתו או לאחר שנתו דודאי היכא דנולד לו לאחר שנתו יכול לקיימו עוד ל' אבל אם נולד לו מום קודם אם יוכל לקיימו כל שנתו ושוב ל' משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו אלמא דנותנין לו ל' אחר מומו ולא ל' אחר שנתו כשנפל בו מום בתוך שנתו:
אבל אם נולד בו מום לאחר שנתו נותנין לו ל' אחר שנתו. ואם נולד בו מום בתחלת שנתו נותנין לו כל שנתו ולא יותר:
משעה שנולד בו מום. אם נולד בו מום בסוף שנתו:
השלמה אין מיתבא לא. כלומר דלא יהבינן ליה לאחר שנתו כלום:
השוחט את הבכור ומראה את מומו. (למימרא) [כלומר] לאחר ששחטו:

[25] דברי רבינו אלו צריך ביאור דלמה לא יאכלו הבעלים בעצמם קודם שיסריח דהא בכור בע"מ מותר לזרים וצ"ע.
[26] גי' רבינו כאן כמו בזבחים דף נז. ובשרם דהני בכורות קאמר ועי' תוס' כאן ד"ה ואידך.

ר' יהודה מתיר. הואיל ומראו לחכם:
ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה. כלומר הואיל ולא הראהו קודם שחיטה אע"פ שמראה לו לאחר שחיטה והוי מום קבוע אפילו הכי קניס רבי מאיר דאסור:
בדוקין שבעין. אם מראה אותם לאחר שחיטה דברי הכל אסור. מפני שהן משתנין לאחר מיתה:
אלא אימא מפני המשתנין. דוקין שבעין דקניס מומין שבגוף דלא מישתני אטו שבעין:

דף כח:

מתניתין נמי דיקא דקניס ר' מאיר. דקאמר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור אע"ג דהשתא הוי מום קבוע:
לאכחושי סהדי. כגון דהשתא לאחר מיתה מיתחזי מום קבוע. ואתו סהדי ואמרי דודאי כי האי גוונא חזיניה קודם שנשחט:
דאי אמרת דכולהו משתני הוו סהדי שקרי ואסור הבכור:
בא ואראך. אלמדך:
לימא תנן סתמא כר' מאיר. כלומר דאע"ג דמתחזי השתא אחר שחיטה מום גמור אפילו הכי יקבר היינו כר' מאיר דקניס:
לא בדוקין שבעין ודברי הכל. משום הכי יקבר דמשתנין:
משלם רביע לדקה. ואית דאמרי משום הכי משלם מחצה ולא יותר דהוי ממון מוטל בספק הואיל ואיכא דוקין דלא משתני. למ"ה[27] ומחצה לגבוה משום דאמרינן דמשלם דמי בשר בזול:
מ"ט. להאי מחצה:
דזה בהמה גסה מפסידו הרבה הילכך משלם הרבה מחצה:
וזה. בהמה דקה דהפסדה מועט דאינה גדולה כ"כ משלם רביע:
אי הפסדה מועט לשלם לפום פסידה. כלומר מחצה מההוא מועט ומאי שנא רביע:
לא משום קנס מגדלי בהמה דקה. דאסור לגדל בהמה דקה בא"י:
ועסקינן דהאי בכור של בהמת כהן הוא והוא גידל הבהמה דקה:
ואם היה מומחה. לרבים דלא טעה אלא בשקול הדעת פטור מלשלם:
דדאין דינא דגרמי. בב"ק בפרק הגוזל עצים. והאי גורם בדבורו לאבד ממון:
שנשא ונתן ביד. שנטל בידים מזה ונתן לזה. ולא גורם הוא אלא גוזל:

[27] נראה דצ"ל ואית דאמרי דמשו"ה משלם מחצה לגסה משום דאמרינן וכו' ועי' בב"ב דף קמו ע"ב ובדברי רבינו שם ובדברי הרשב"ם בד"ה ושמין וצ"ע.

כגון שהיה לנתבע משכון בידו של תובע ונטלו הימנו ונתנו לזה:
דאגע בהו שרץ. בידים:
טיהר את הטמא. כגון שנטל פירות טמאין ואמר טהורין הן ועירבן בפירות חברו דקא עבד בידים דהפסיד פירותיו:
האם. בית ולד שלה:
והאכילה לכלבים. דאמר דטרפה היא:
הלכה חמורך טרפון. כלומר הפסדת חמורך. כלומר שתפרע לו חמורך תחת פרתו שהפסדתו:
ותיפוק ליה. דפטור מלשלם משום דטועה בדבר משנה חוזר דתנן ניטלה האם שלה כשרה:
אין שוחטין על פיו. דאיכא למימר בשביל שכר שנוטל מתירו:

דף כט.

כאילא. שהתירו לו מפני טרחו:
מ"ט. ד' לדקה וששה לגסה:
האי. גסה נפיש טרחא למיבדקה:
דאם כן. דאילא שקיל נמי אתם:
אתי למיחשדיה. כי היכי דלשקול ביה אגרא זימנא אחרינא כשחוזר ויפול בו מום אחר:
תרי זימני. למשקל אגרא בחדא בהמה לא תקינו ליה ולא אתו למיחשדיה:
ולקדש. ליתן מים באפר חטאת:
אם היה כהן. הדיין או העד:
ומטמאהו מתרומתו. שמוליכו לעירו ובדרך יש טומאה ומעבירו שם ומטמאהו ומפסידו מלאכול בתרומה ויש לו הפסד בדבר שאם היה טהור היה אוכל תרומה שדמיה קלין ועכשיו צריך לקנות חולין שהן ביוקר בשביל שמפסידו בכך יש להאכילו ולהשקותו ולסוכו ושכר זה מותר:
המקדש. את האשה במי חטאת ואפר חטאת אלמא דמצי למתהני מינייהו:
בשכר הבאת מים ומילוי. מצי לקדושי:
בשכר הזאה וקידוש. לא:
איהו גופיה. הכהן היכי מצי אזיל במקום טומאה הא קאי בלאו:
מנפח אדם בית הפרס והולך. הני מילי לעושי פסח דלא העמידו דבריהם במקום כרת אבל לענין תרומה העמידו דבריהם ומטמאו:

דף כט:

שנידש טהור. לגבי [עושי] פסח:
אי נמי בשאר טומאות. כגון נבילות ושרצים דאין מוזהרין אלא על טומאת מת בלבד:
כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה. דיש בדבר להקל ולהחמיר כיצד פועל חייט או סופר שאין במלאכתו טורח כ"כ ומרויח ביום ג' פשיטא אם שוכרו אדם על מנת שיהא בטל ממלאכתו וישמור ביתו ומבקש שיניח לו קצת משכרו הואיל והוא בטל שאינו טורח ודאי כיון שאומנותו היא בלא טורח אינו רוצה להניח משכרו אלא דבר מועט כגון פשיטי' אחת אבל פועל שמלאכתו קשה כגון כתף ודאי ברצון יניח חצי שכירותו או יותר ע"מ שיהא בטל אף כאן לפי האומנות שמבטלו לדיין או העד יתן לו שכרו:
ולא עורות שאינן עבודין. דשמא של בכור הן:
אבל לוקחין ממנו עורות של נקבה. דנקבה לא קדשא בבכורה:
דמיחלף בדעגל. שאדום בשרו:
סבר. אם אעבדנו ואח"כ נודע שהוא של בכור ואסרוהו עלי ונמצאתי מאבד טורח (אבל) [ולכן] כשהוא עבוד בידוע שאינו של בכור ואם אינו עבוד חיישינן:
מידע ידיע. דכיון דלית בהו מקום זכרות ודאי הוו דנקבה:
וצואי. שאינו מלובן:
השתא מלובן לא זבנינן דאע"ג דאיכא למימר דלא היה טורח ללבנו אלא אם כן חולין אפילו הכי אין לוקחין:
צמר מלובן מצואתו. אבל לא מלובן כל צרכו:
אבל לוקחין טוי ובגדים. דודאי לא היה עושה מלאכה יתירה כ"כ אם היה של בכור:
מאי בגדים לא ממש ארוגים אלא נמטי. פלטרס דקל הוא לעשות:
אפילו סרוק. דהכא ליכא למימר לא טרח למיסרקיה דדבר קל הוא:
תיכי בנקילי. בנדל י"ש בלעז לעשותו כטוויה:
דמערבי בהו שמן זית. דשמן חייב בתרומה:

דף ל.

דהוי מזבין תרבא במדכנתא.[28] והיה אחד שהוא טהור של הדורא דכנתא דכנתא טהור כמו דכי ואמר לן רבי דאמר משמיה דרבי יצחק האורליני ז"ל דהוא אמר דאקשתא ואייתרא דקאמר בשחיטת חולין בחלב של קיבה הוו אבל הדורא דכנתא כוליה טהור:

[28] היה מוכר חלב של ירך והיה אומר שהוא טהור כצ"ל וכ"ה בערוך ערך מרכנתא ע"ש.

כמאן כר' יהודה. דקניס הכל:
אי הכי אפילו מים ומלח נמי. ליקנסיה מ"ט לא קנסיה אלא אמגוזי:
לעולם כרבי שמעון. דאמר כל שיש בו זיקה והאי נמי אמגוזי זיקה דאיסורא נינהו:
גרו. מימשכי:
החשוד על השביעית. למכרו דאסור למכור שביעית:
כיון דמיתסרא ליה לסחורה ולית ליה פדיון כדאמרי' האחרון נתפס בשביעית ופירי עצמו אסור:
כיון דחשיד אדאורייתא. היינו שביעית ומעשר כ"ש אדרבנן:
דטהרות אוכלי חולין בטהרה אינו אלא מדרבנן:
הא. חשוד על הטהרות חשוד נמי אשביעית וקשיא למתני' דתני ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ועל זה:
כשראינוהו שנוהג. חומרא דשביעית ומעשר בתוך ביתו:
ר' ינאי אמר. לעולם כדאמר מתני' ומ"ט דברייתא דדייקא הא חשוד חשוד:
כגון דהוה חשוד אתרווייהו. אטהרות ואשביעית ואמעשר ואתא לקמי רבנן וקיבל אתרווייהו ושוב איחשד אחדא ומש"ה כיון דתחלה היה חשוד אכולן ועכשיו חוזר להיות חשוד אחדא אמרינן נמי חשוד אכולן:
זו דברי ר"ע סתימתאה הא סתמא דמתני' דתני חשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות ר"ע היא:
ובאתריה דר' יהודה שביעית חמירא. ומדחשיד על החמור חשיד נמי אקל:

דף ל:

דיורא בת דיורתא. גר בת גיורת:
קדושיו קדושין. ובעיא גט:
חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו. דאמרינן הואיל ואין יכול לעמוד באותו דבר [ודאי לא יעמוד נמי באחרים]:
אפילו דקדוק אחד. אגר שבא לקבל עליו כל דברי תורה קאי ברייתא (ודאי לא יעמוד נמי באחרים):
אם ראינוהו שנוהג בצנעא בתוך ביתו קודם לכך מקבלין אותו מיד ואח"כ מלמדין אותו:
מקבלין לכנפים לנטילת ידים אם קיבל עליו להזהר שלא לאכול בלא נטילת ידים ובכל דבר שצריך לנטילת ידים:
אח"כ מקבלין אותו לטהרות. ליכל חולין בטהרה:

אף לטהרות לא קיבל. כלומר שאין סומכין עליו אף לכמה שקיבל דאמרינן מדלא יכול לעמוד במה שצריך נטילת ידים כ"ש בשאר טהרות:
עד כמה מקבלין אותו. כלומר כמה חזינן ליה דאיזדהר בטהרה דמקבלין ליה בנאמן על הטהרות:
למשקין. לטהרת משקין ל' יום:
לכסות לטהרת בגדים כדאמרינן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים כו':
לפי שאינו דומה חבר שקיבל[29] ט"א אינו דומה חבר שקיבל וכן שקיבל הכי משמע כיון דאמרת דחבר עצמו צריך לקבל בפני ג' כ"ש בן חבר שצריך לקבל בפני ג' מש"ה הת"ק קאי דאמרינן בניו ובני ביתו אינו צריך לקבל אע"ג דאיהו גופיה צריך לקבל בפני ג' אינו דומה חבר בן עם הארץ לבן חבר. דחבר בן עם הארץ לא למד בבית אביו וצריך לו לקבל בפני ג' אבל בן חבר דסריך בטהרות שנוהג בבית אביו אין צריך לקבל בפני ג':
בימי בנו של ר' חנינא נשנית משנה זו. דת"ח צריך לקבל בפני ג' דאיהו הוה חשיד אפי' ת"ח בטהרותיו אא"כ קבלו בפני ג':
אותיב רבנן מדידיה. מתלמידיו לשמור טהרותיו עד שהלך לעיין בדבר:
אמרו ליה. לר' יהודה היאך נהג בהם שלא רצה להאמין להם טהרותיו. א"ל ר' יוסי לר' יהודה כבוד זקן יהא מונח במקומו כלומר אל תחשדיה במבזה ת"ח:
אלא מיום שחרב בהמ"ק נהגו חכמים סילסול חומרא:

דף לא.

וכולן שחזרו בהן. אשת חבר שניסת לעם הארץ ובתו של חבר ועבדו של חבר ועכשיו רוצין להיות שוב חבירים אין מקבלי':
חזרו במטמוניו'. ולא בפרהסיא אין מקבלין אותן:
איכא דאמרי אם עשו דברים במטמוניות. כלומר אם במטמוניות לא הקפידו בטהרות מקבלין דלא נתפרסם לרבים שלא שמרו טהרות הילכך מקבלין דדומה שהן בחזקתן שהיו תחילה:
ונעשה גבאי. מוכס:
פירש. מגבאותו:
איצטריכא ליה שעתא. לישאל ממנו דבר הלכה לפי שהיה חכם גדול. ואיכא דאמרי חלש היה והיו צריכין לבקרו. למ"ה:

[29] נראה דצ"ל חבר שקיבל לבן חבר שקיבל הכי משמע וכו' שצריך לקבל בפני ג'. ט"א אינו דומה וכו' את"ק קאי דמשו"ה אמר בניו ובני ביתו וכו'.

קטר להו ת' תכתקי. עיטר להם. (עיטר להם) ד' מאות כיסאות:
זיל לחשיבותיה זיל לקדמותיה. כלומר הואיל והיה כבר גבאי ילך לו לחשבותו ולאומנותו הראשון ואנו לא נלך אצלו:
מי חשידי. אפי' בשל עצמן:
וכדאמר רב חסדא ביחיד מומחה. רואה בכורות הכא נמי ביחיד עסיקי' דאינו רואה של עצמו משום חשד:
ורואה את קדשיו. ונאמן לומר מום קבוע הוא ויכול לפדותן אפי' כדשמואל:
הואיל דאיבעי מיתשיל עלייהו. לפני חכם ויכול לומר לא זה הקדשתי אלא אחר ולא היה מוקדש הם הכי נאמן להתירו:
ומעשרות להתירן במומן שלא יצרכו לאוכלן לפנים מן החומה הואיל דאי בעי שדי מומא בכוליה עדריה והוי המעשר בעל מום מעצמו:
ונשאל על טהרותיו. דבני ביתו יכולין לשאל לו אם נולד ספק טומאה בטהרותיו ונאמן להתיר הואיל והא חזו ליה כשהן טמאין לאוכלן בימי טומאתו אמרינן מה לו לשקר ונאמן הוא:
הדרן עלך עד כמה
אטליז. בשוק של קצבין. הואיל והנאתן להקדש. דמיהן רשאי בהן לזלזל ולמוכרן באטליז ולשוקלן. שבשוק נמכרין ביוקר ויהא ריוח להקדש. אבל בכור הואיל והנאת דמיו לבעלים אין רשאי לזלזל בהן ואע"פ שאין שוקלין כנגד ליטרא עצמה אבל יכול לשקול בשר בכור כנגד ליטרא בשר חולין. והיינו מנה כנגד מנה:

דף לא:

הניחא למאן דאמר קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה. קתני נשחטין אפי' לפני פדיונן ולבתר הכי יכול לפדותן ולא בעו העמדה:
אלא למאן דאמר היו מאי איכא למימר. היכי יכול לפדותן לאחר שחיטה:
אדמעיקרא. דבשעת פדיונן הוי הנאה להקדש דמוסיף על פדיונן בשכר שיהא רשאי למוכרן באיטליז:
במעשר נמי לא יגאל ואינו נמכר דיליף מחרמים דכתיב בהו לא ימכר ולא יגאל מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו:
ושנייה באקדמותא. בשחרית מברייתא. דלקמן. הכא במתני' דמשמע דמעשר באיטליז הוא דלא מזדבן הא בביתיה מזדבן לאחר פדיונן ולאחר שחיטה:

במעשר בהמה של יתומים עסיקי' ומשום השב אבידה. דמטעמ' שלא יפסידו התירו אבל לגדול לא:
סרסיה. שמעיה ואית דאמרי מתורגמניה:
שמעה מיניה. הא במעשר של יתומים עסיקינן:
מאן עקץ. כלומר שעקצני שלא רצה לומר הלכה משמי:
דובבות מנענעות:
לדור בשני עולמים ביחד. אלא זה [שאמרו] דובבות כלומר שאמר הלכה משמו דובבות בעולם הזה ושפתיו דובבות בעולם הבא:
ככומר של ענבים. כשמתחילין לבסוס כיון שנוגע בו דובב. השמרים משמיע קול:
מאי ברייתא. דאמרן ופרקה מברייתא:
מבליעו בעורו. שמוכר לו העור כ"כ ביוקר כדי שיהו דמי בשר מובלעין לתוכו וכן בחלבו וגידו ובקרניו דמותרין למכור דלאו בני אכילה נינהו. מכלל דמעשר של גדול:
לולב בשביעית. מותר למכור. לפי שאינו פירי:
אתרוג במתנה. שאינו רשאי למכור פירי:
התם בהבלעה באתרוג לא מוכחא מילתא דמוכר לו אתרוג משום דדמי אתרוג אינו אלא פשוט ואינו מגוף הלולב ולא מינכרא מילתא דהבלעה כלל אבל הכא כי זבין ליה עור בהמה בדמי בשר ובדמי עור מוכחא מילתא דזבין ליה בשר בהבלעה להכי דגדול אפי' בהבלעה לא:
אמר רבא א"כ. כדתריץ אביי דמעשר בהמה של יתומים[30] ביוצא המוכר אותו מבליעו כו' מעשר בהמה מעשר בהמה דקאמר ברייתא תרי זמני למה לי אלא אמר רבא כו':
אימתי אינו נגאל. אינו נמכר:
דבר הנישום מחיים. היינו בשר דאדם שם מחיים כמה שוה הבכור גזרו רבנן לאחר שחיטה דאינו נמכר אטו קודם שחיטה דאסור:

דף לב.

דבר שאינו נישום מחיים. היינו עור דאינו נישום אלא לאחר מיתה לא גזרו רבנן לאחר שחיטה דאינו נמכר בהבלעה אטו קודם שחיטה אלא נמכר בהבלעה:
וביתמי אוקמוה רבנן אדאוריי' דלא גזרו בהו משום תקנת יתומים אלא אוקמוה אדאורייתא דמחיים אינו נמכר הא לאחר שחיטה נמכר אפילו שלא בהבלעה:

[30] נראה דצ"ל מיירי כגוונא דסיפא דהמוכר אותו מבליעו וכו' מעשר וכו'.

איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים. כלומר דמחיים אסור למוכרו וליהנות ממנו אלא לאחר שחיטה מותר הוי אומר מעשר בהמה[31] של יתומים דאי דגדול רבנן גזרי ביה לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה. ואי שאר פסולי המוקדשין אפי' מחיים נמכרין לאחר פדיונן: בעצמותיו. הבשר בדמי העצמות:

הא בגסה. עצמותיה חשובין למלאכה ויכול להבליעו בהן:

מר כי אתריה. מאן דאמר מבליעו באתריה חשיבי עצמות דעבדי מינייהו חלילין. ובאתריה דמר דאמר אין מבליעו לא עבדי מיניה חלילין:

שכן חלין על הכל. בין על קדשי קדשים בין על קדשים קלים בין על חולין. מעשר בהמה אינו חל אלא על חולין:

אף חרמים קדושים. דכתיב כל חרם קדש קדשים הוא:

לאפנויי ולמילף למעשר מה לא יגאל דחרמים לא ימכר נמי אף לא יגאל דמעשר לא ימכר נמי:

שכן מקדש לפניו ולאחריו. כדתנן קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין. מה שאין כן בחרמים:

איכא למיפרך כדפרכינן מה לבכור שכן קדושתו מרחם:

והעברת יתירא הוא. כלומר דלא צריך הכתוב לומר והעברת שהיה יכול לומר ונתת כל פטר רחם. אלא למה נכתב בלשון והעברת להיקישא ואין משיבין על ההיקישא ומייתר ליה לא יגאל במעשר למילף מלא יגאל דחרמים מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו. לעבור דמעשר ליכא למימר יתירא דמעשר ילפינן מבכור:

בכור נמי נילף גאולה. מחרמים ולא יהא נמכר דמעשר מופנה כו'. ונילף בכור שלא יהא נמכר העברה העברה ממעשר דהא אשכחן מעשר שאסור במכירה דגמר גאולה גאולה מחרמים וליגמר בכור ממעשר. הוא דכתיב קדש קדשים הוא דכתיב כל חרם קודש קדשים הוא:

לא יגאל דחרמים לא צריך ולא צריכת למילף מג"ש. דאיתנהו היכא החרמים אי בבעלים הקדש נינהו ואסור לפדות קדשים תמימים:

נתנן לכהן הרי הן כחולין. ונמכרין כדרכן:

דף לב:

תנהו ענין למעשר האי לא יגאל יתירא ולמכירה:

[31] נראה משיגרת לשון רבינו דגריס בגמ' זה מעשר בהמה של יתומים ואינו מובן דהא בגדולים נמי מותר מה"ת למכור לאחר שחיטה והך אמורא אקרא קאי וצ"ע

והאי בעי העמדה והערכה. קודם שיגאל ואי אפשר להעמידן שכבר נשחט אלא ש"מ לא ימכר הוא:
הניחא למ"ד קדשי מזבח היו בכלל. מצות העמדה והערכה אמרת דלא מתריץ בלא יגאל ממש:
אלא למ"ד וכו'. אמר לך רב אשי אנן הכי קא אמרינן כלומר מהא דייקינן דלא ימכר הוא דמי איכא מידי דמחיים כי אלים למיתפס פדיונו לא מיפריק ולאחר שחיטה דלא אלים מיפריק אלא ש"מ דהאי לא יגאל לא ימכר הוא:
לא ימנה ישראל עם הכהן. על הבכור בעל מום לאוכלו עמו:

דף לג.

אוכל בבכור. דכתיב הטמא והטהור יאכלנו:
איכא למיפרך מה לכהן טמא דין הוא שאוכל בכור שכן הותר מכללו בעבודת ציבור כדכתיב במועדו ואפי' בטומאה:
באכילה קא אמרינן. ואכילת זר בקדשים קלים זר עדיף למיכלינהו טפי מכהן טמא והלכך ב"ה מתירין. מה צבי ואיל מותר להאכיל העובד כוכבים עמו אף בכור נמי:
ואידך. ת"ק סבר תלתא צבי ואיל כתיבי. רק בכל אות וגו' אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל בשעריך תאכלנו חד לכדר' יצחק אמר רבי אושעיא והא דר' יצחק אמ"ר אושעיא לא משתכחנא בכולה גמרא דידן. וחד לכדר' אלעזר הקפר כדאמר בשחיטת חולין רבי אלעזר הקפר אומר מת"ל אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וגו' מקיש צבי ואיל לבהמה מה בהמה בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה:
לנדות. לנשי כהנים נדות ונדה טומאה יוצאה עליה מגופה. התם דגלי רחמנא טמא נפש למעוטי טומאה יוצאה מגופו:
אין מרגילין אין מפשיטין עור בהמה שלם דרך רגל לצורך מפוח:
טירחא דלא חזי. לצורך י"ט ולא בבכור ובפסולי המוקדשין משום בזיון:
ב"ש דאמר אין מאכילין אותו לנדות כלומר כי היכי דמחמרי ביה בהא מחמיר נמי באחרינא דאין מרגילין:
אחת תמימה ואחת בעלת מום. כגון שהפריש ב' חטאות לאחריות שאם תאבד אחת או (תפיל) [תפול] בה מום שתהא שניה תחתיה:
אם משנזרק דמה של תמימה. נשחטה הבעלת מום אסורה דהויא חטאת שכיפרו בעליה דלמיתה אזלא:

רבי אלעזר בן שמעון אומר אפי' בשר בעלת מום בקדירה. כלומר אע"ג דנשחטה קודם שנזרק דמה ואע"ג דבשר בקדירה דהוי כמבושל כיון שלא נאכל אלא לאחר זריקה אסור. וכי היכי דמחמיר הכא בהך בעלת מום דהויא פסולי המוקדשין הם הכי מחמיר דאין מרגילין בפסולי המוקדשין:

דף לג:

דאילימי למיתפס פדיונן דבני פדייה נינהו אבל בכור אין קדושתו חמורה כ"כ שיהא תופס פדיונו ה"נ (כשהיא) כשמרגילין בפסולי המוקדשים דאיכא רווחא להקדש שהעור נמכר ביוקר לצורך מפוח לישרי ליה:

ל"א לא הוי רווחא להקדש דמה שמשביח בעור פוגם בבשר שמחתכו ומנוולו כעובד עבודה בקדשים[32] מפוח:

גזירה אי שרית להרגיל. שמא אין שם נפחים מי שצריכין להן והוא משהן בחיים עד שיזדמנו שם והוא מגדל מהן עדרים עדרים קודם שיבאו הנפחים ואתי בהו לידי תקלה לגיזה ועבודה:

אפי' מת אין מקיזין לו את הדם. דאי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום. שמא יקיז אפי' במקום שעושה מום:

אם עשה בו מום הרי זה לא ישחט עליו. דקנסינן ליה:

ר' שמעון אומר יקיז אפי' שעושה בו מום דדבר שאין מתכוין מותר:

שנולד להם ספק. שנמצא שרץ בצידה. וספק נגע ספק לא נגע:

תורפה. מקום מגולה:

יניחנה במקום המוצנע. שלא יגע בה טומאה דשמא יבא אליהו ויטהרנה:

ור' יהושע סבר כיון דספק היא מותר לגרום לה טומאה. להסיקה תחת תבשילו:

לא יחדש בה דבר. לא יזיזנה ממקומו:

ע"כ לא קאמר רבי מאיר הכא דאין מקיזין לו במקום שעושה בו מום משום דקא עביד בידים:

במחמץ אחר מחמץ. היינו אופה אחר מחמץ שבאפייה מיגמרא מילתא דחמץ:

ובמסרס אחר מסרס. מי שנותק אחר כורת:

אם על כורת חייב. מי שכורת הכיס ומניח הביצים תלוין. על נותק הביצים לא כ"ש:

[32] נראה דצ"ל שמכין העור לצורך מפוח כשהוא עדיין על הקדשים.

דר' מאיר סבר כל מום לא יהיה בו. בין בתם בין בבעל מום אסור לעשות בו מום ורבנן סברי תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו כלומר דבתם אסור להטיל מום ולא בבעל מום. והאי שאחזו דם כבעל מום דמי:
ואידך. ורבי מאיר ההוא תמים יהיה כל מום לא יהיה בו למעוטי בעל מום מעיקרו ממעי אמו דמותר להטיל מום ולא באחוז דם. במומין נמי ליתסרו להטיל בהן מום קמ"ל תמים יהיה לרצון:
ורבנן. הא כתיב כל מום לא יהיה בו דמשמע דאפי' בבעל מום לא:
ההוא לגרמא כתיב שלא יהיה בו:

דף לד.

אמר מום דבידים ואמר כל מום שלא יגרום:
ור"י סבר תרומתי כתיב כלומר דתרומה טהורה בעיא שימור ולא תלויה:
דר' אליעזר סבר יש אם למקרא. כדקרינן ליה תרומותי:
ורמינהו בבגדו בה.[33] כיון שפרש טליתו עליה לשום יעוד שוב אינו רשאי למוכרה אלמא דאזיל אחר מסורת דפשטיה דקרא הוי לשון בגידה כלומר כיון שבגד בה שמכרה פעם אחת שוב אינו רשאי למכרה:
ור' אליעזר דריש בתר מסורת לשון בגד טלית דאי כפשטיה מיסתייה למימר בבגד בה מדכתיב בבגדו היינו בגד והא מילתא קשיא להיא דגמרינן במסכת קדושין דהתם קאמר במאי קא מיפלגי ר' אליעזר סבר יש אם למקרא ס"א משמיה דר' יצחק האור' ז"ל כיון שבגד בה שוב אין לאביה רשות בה דברי ר' אליעזר אלמא קסבר יש אם למסורת למאי דכתיב בבגדו ולא כדקרינן בבגדו. וקשיא נמי להאי דקידושין דהתם אמר ר' אליעזר דכיון שפירש טליתו וקאמר יש אם למקרא אלא בלך פליגי ואני הנה נתתי לך:
הראויה לך שהיא טהורה שמור:
הלכה כר' שמעון. דברייתא דאמר אף נשחט על אותו המום. טעמא דרבן גמליאל דאמר לא יחדש בה דבר היינו כר' אליעזר שמא יבא אליהו ויטהרם:
הצורם. הפוגם במתכוין הרי זה לא ישחוט עולמית דקנסינן ליה:
וחכ"א. לא ישחוט על זה אבל כשנולד בו מום אחר ישחט עליו:

דף לד:

ונקצצה. מעצמה:

[33] גירסת רבינו כגירסת התוספות בד"ה אילימא.

וחכ"א. לעולם לא יטהר עד שתפרח בכולו בכל גופו הנגע השני דהשתא הוי טהור מדאורייתא דכתיב וכסתה הצרעת מראשו ועד רגליו וגו':
או עד שתמעט בהרתו מכגריס. כלומר דההוא נגע ראשון דקציץ במתכוין אי לא הוה ביה כגריס דהיינו שיעור דאורייתא טהור מיד ואי הוה ביה כגריס לא יטהר עד שיולד בו נגע אחר ויפרח בכולו ור' אליעזר סבר אע"ג דהוא דקציץ הוה כגריס כיון שנולד בו מום אחר וטהר ממני טהר נמי מן הראשון. ולא בעי עד שתפרח בכולו אלמא דלא קניס ר' אליעזר הכא ורבנן קנסי:
בממונו. בבכור קניס דאיכא למימר דאתי למעבד ביה מום ממה נפשך דסבר אי שרו ליה בההיא מומא שפיר ואי לא שרו ליה סבר השתא לא גריע כקודם לכן. דקודם לכן הוה אסורי למיכל והשתא נמי אסור גופו מי איכא למימר דאתי למעבד לקוץ לכתחלה ממה נפשך דמאי ממה נפשך איכא הכא אי קציץ ליה שמא יולד לו נגע אחר וכשיטהר ממנו יטהר גם מזה מוטב לו שלא יקוץ זה וימתין עד שיטהר מזה ויהיה טהור משיקצצנו וימתין עד שיולד לו אחר הלכך לא קניס ר' אליעזר הכא דלא אתי למעבד איניש אחרינא לקוץ לכתחלה אבל בממונו בבכור קניס:
דרבנן אדרבנן לא קשיא. דהכא במאי דעבד קנסוה דנתכוון למשרייה בהאי מומא קנסוה רבנן דחשבינן להההוא מום כמאן דליתיה אבל כשיולד בו מום אחר ישחט עליו. והכא במאי דעבד קנסוה דנתכוון לקצוץ ליטהר עצמו קנסוה רבנן דהוי כמאן דלא איקציץ דאפילו כשטהר מנגע שני חשבינן ליה לראשון דאכתי קאי ומשום הכי לא טהר עד שתפרח בכולו:
יטהר תנן. לכשיולד לו נגע אחר יטהר או ויטהר תנן יטהר משמע דכשנולד לו נגע אחר וירפא יטהר למפרע מן הראשון משעת קציצה או ויטהר תנן דמשמע דהשתא כשנרפא מן הנגע השני הוא דטהר ליה מן הראשון ולא למפרע משעת קציצה:
למאי נפקא מינה. מ"מ בין כך ובין כך לא יטהר עד שירפא מן השני נפקא מינה לחתן שנולד לו נגע אחר ביום חתונתו כלומר שכשנולד לו הנגע האחר היה חתן ולחתן שנולד לו נגע נותנין לו ז' ימי משתה ולא מטמינן ליה בין שנולד בו נגע ובין שנולד באיצטליתו או בכסותו דלא מצערינן ליה כל ימי חתונתו ולא כל ימי הרגל:
אי אמרת יטהר תנן. דלמפרע טהור משעת קציצה כלומר תעשה כמי שנטהר קודם שנולד בו נגע שני מן הראשון והיינו נותנין לו ז' ימי המשתה דחשבינן כמו השתא אתייליד לו נגע ולא קודם חתונתו דאי נולד לו קודם חתונתו לא היו נותנין לו והיינו דקאמר טומאה קמייתא טהר ליה טומאה דבתרייתא נטרינן ליה ז' ימי משתה:

ואי אמרת ויטהר תנן. כלומר דלא נטהר מן הראשונה אלא עכשיו כשנרפא הנגע השני סוף סוף כי לא מטמית ליה בבתריתא באותו שנולד בין חתונתו דיהבת ליה ז' ימי משתה מה מועיל ליה הא מטמי וקאי מקמייתא מנגע הראשון דהאי טומאה שייכא עד טהרה דנגע השני והוי טמא אפילו בימי המשתה:

מאי יטהר תנן או ויטהר תנן תיקו:

הצורם. עסקינן בין בכהן בין בישראל כהן בבכור ודאי וישראל בספק בכור דנאכל לו במומו מהו שיקנסו בנו אחריו שיהא אסור לו (לוכל) [לאכול] קנסו בנו אחריו. לפדותו משום דכל יומא מפקע ליה ממצות אבל בבכור ליכא מפקע ולא קנסו:

או אם תמצא לומר כיון מלאכתו במועד לא קנסו בנו כו' משום דמלאכת חולו של מועד מדרבנן אסור ולא מדאורייתא אסור:

או דלמא קנסוה לממוניה לבכור ולא יאכל אפילו לבנו:

שנתקווצה. שעקר הקוצים ממנה:

תזרע למוצאי שביעית. דקוויץ לא חשיבה מלאכה:

מטייבה. שניזדבלה בשביעית או מדיירה. שהביא שם בהמות לזבלה בשביעית הוה חשיבה מלאכה דהיינו תולדה דחרישה לא תזרע למוצאי שביעית:

הטיבה בשביעית ומת בנו זורעה למוצאי שביעית:

דף לה.

טימא טהרותיו לא קנסו בנו לעולם:

[34] זקן. שלא היה בו מום ושערו מדולדל לפי שהיה אסור בגיזה:

פיגום. רומח:

(זכר של רחלים. היינו בכור):

כל שהוא לדעתו. לדעת הבעלים אסור ושלא לדעתו דלא ציוו בפירוש הבעלים לא לקסדור ולא לתינוקות משום הכי התירו. אבל כשצרם באזני בכורות אחרים והתינוקות נמי ולא מיחו בידם הבעלים היינו לדעתם משום הכי אסרו:

וצריכא. דקתני והתירו והתירו תרי זמני דאי אשמעינן עובד כוכבים קסדור משום הכי התירו. דלא קא אתי למסרך דלית ביה למיגזר משום מסרך מילתא דעובד כוכבים הוא ולא איכפת (ליה) [לן] באיסור משום הכי התירו:

אבל קטן דאתי למיסרך. דאי שרית השתא דילמא אתי למעבד כשהוא גדול אימא לא:

ואי אשמעינן קטן. מעשה דתינוקות משום הכי התירו דלא אתי לאיחלופי בגדול:

[34] צ"ל זכר של רחלים זקן. היינו בכור שלא היה בו מום: ושערו מדולדל וכו'.

אבל עובד כוכבים קסדור דאתי לאיחלופי בגדול ישראל דמאן דחזא לעובד כוכבים גדול דהטיל מום וקסבר דישראל הוא ואתי לאיחלופי בגדול ישראל שמא יטיל מום אימא לא לישרו צריכא:

לא שנו דהתירו אלא דאמרי ליה לקסדור אינו נשחט אלא א"כ היה בו מום אבל אמר כו':

לאיתויי גרמא. שמניח בצק או דבילה באזנו:

לאיתויי מסיח לפי תומו דאפי' דאמר אא"כ נעשה בו מום קרי מסיח לפי תומו:

היה בכור. איל רודפו לנגחו ובעטו הנרדף כדי להבריחו ממנו ועשה בו מום הרי זה ישחט עליו דלא נתכוון לעשות בו מום:

צעריה הוא דמדכר. מה שנגחו ומחמת כן הוא בועטו ואינו מתכוין למום ולישרי קמ"ל דלא:

מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא כולו לאויר העולם. כי היכי דלא ליתו ביה לידי תקלה. אבל אחר שיצא כולו אסור. דהא קידשוהו כותלי רחם:

באודניה. לפי שהגדי אזניו גדולות ומוציאן חוץ לרחם קודם שאר אבריו ויכול להטיל בהן מום וכן אימרא מוציא שפתיו קודם:

אימר דרך צדעיו נפק. והוציא צדעיו ואזניו קודם שאר אבריו:

אי צרם שפתיו וכשהוא אכיל לא מיתחזא במומא וכשהוא פעי מיתחזי:

החוטין. השינים החיצונות שעומדות לפני הפה:

וכשנגממו. שנחתכו והעיקרין קיימין:

והפנימיות. שינים שנעקרו לגמרי הוי מום:

רועים ישראל נאמנין. לומר מעצמו נעשה מום זה ומום זה התירו חכם:

רועים כהנים אין נאמנין דחשודין הן להטיל מומין:

ר"י ור"א מפרשי מתנית' רועי ישראל בי כהנים רועי בהמות כהנים נאמנין לומר מום זה מעצמו היה והתירו חכם:

ללגימא לא חיישינן. כלומר דלא אמרינן דמשום הכי משתרי עילויה דבעו למיכל מיניה בי רביה כהן:

וה"ה כהן לכהן. כהן לכהן דאין נאמנין דחיישינן לגומלין דשמא זה מתכוין להתיר בכורו כדי שיחזור זה למחר ויעיד על בכורו של זה ויתירו:

ואתא רבן [שמעון בן] גמליאל למימר נאמן הוא על של חברו דלא חייש לגומלין:

וחד אמר רועי ישראל והן כהנים. כלומר רועין של ישראל ואותן רועין הוויין כהנים נאמנין:

דף לה:

דמימר אמר. רועה לא שביק צורבא מדרבנן בהו ויהיב ליה לבכור לדידי:
בשלמא למ"ד רועה ישראל והן כהנים נאמנין היינו דקא פליג ר' מאיר עליה:
אלא למ"ד רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין ואתא ר' מאיר נמי למימר דאין נאמנין ר' מאיר היינו ת"ק:
איכא בינייהו. בין ת"ק ור' מאיר דר' יהושע בן קפוסאי דאמר בכור בי כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו שאותו מום הטיל חכם ואפי' הן כהנים אותן שנים ובלבד שלא יהו מבני ביתו. ת"ק דאמר רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין משום דמימר אמר כיון דטרחנא ביה וכו' אבל ב' כהנים מן השוק נאמנין להעיד דהא לא טרחו ביה. ואתא ר' מאיר למימר החשוד על הדבר. כלומר כהנים כיון דחשידי אמומין אפי' ב' מן השוק אי כהנים נינהו אין נאמנין:
ט"א איכא בינייהו דר' יהושע בן קפוסאי. דת"ק לית ליה דר' יהושע אלא ואפילו רועי ישראל בי כהנים נאמן דללגימא לא חיישינן. ואתא ר' מאיר למימר החשוד בדבר כלומר דחשידי אלגימא ואין נאמנין אלא שנים מן השוק:
ספק בכור בי ישראל. דלאחר שנולד בו מום מצי אכיל ליה ישראל וצריך ב' מן השוק להעיד עליו שהתירו חכם שמותר במומו:
מעשר בהמה לר' מאיר דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו נהי דבספק בכור כיון דמילתא דלא שכיחא הוא לא חשידי עליה (כו') ישראל ונאמנין עליו ב' מן השוק אלא מעשר בהמה דשכיח והוא של ישראל שהוא אוכלו כיון דשלו הוא הוי חשוד עליו וכל ישראל חשודין עליו שיש לכל אחד בהמות ויש להן מעשרות:
לא דמי דבמעשר ודאי מהימן אפי' בעליו כיון דאיבעי שדי מומא בכוליה עדריה ומגו דלא עבד הכי מהימן:
אלא ספק בכור לר' מאיר. אם בעליו אין מעיד עליו מי מעיד עליו א"ת שנים מן השוק הוי חשידי אספק בכור שלהן והאיך מעידין על זה:
וכי תימא הכי נמי דלית ליה תקנתא. דלא מצי הוי חולין דליכא דמהימן לאסהודי עליה:
והתנן. ור' מאיר מחייב במתנות כשהוא נאכל לישראל במומם מכלל דחולין ודאין הן אלא ש"מ דאית ליה תקנתא:
בעליו מעידין עליו משום דישראל לא חשידי אמומי:
הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. דאמר אפי' בנו אפי' בתו:

בעליו של בכור עמנו עומד ונכנס הבכור שלם בתוך ביתו ויצא חבול מעידין עליו בני ביתו שמעצמו היה ונאמנים לומר חכם התירו. אלמא דבני ביתו נאמנין:
אימא כל בעליו עמנו דאפי' ב"ב עמנו דקים לן דאינהו לא הטילו מעידין עליו ב"ב ונאמנין לומר מום זה התיר חכם:
אי הכי. כיון דכל בעליו עמנו והוי צריכא למימר דמעידין:
מהו דתימא ניחוש לחשדא. דדילמא הנהו בני ביתיה עבדו להו גרמא מעיקרא ע"י בצק או דבילה או הטילו לו מאכל בין קוצים ולא ליהמנינהו קמ"ל כיון דעמנו היה כל בעליו מעידין עליו ב"ב:

דף לו.

אימור דאמר ר' מאיר החשוד על הדבר לחששא בעלמא בשמא חשיד לא חזוקינהו נמי דודאי חשידי לא אמרינן הלכך לא חשידי לכל התורה וכשירין למידן:
לעדות שהאשה כשרה לה. ואשה כשרה לעדות בכור מדאמרי' אפילו בנו אפי' בתו:
מהו דתימא התם הוא. גבי אשה דאמרינן הפה שאסר הוא שהתיר דאי בעיא לא אמרה מידי ולא מחזקינן לה באשת איש דליכא דידע:
אבל הכא. גבי בכור לא סגי דלא אמרה דלא מסהיד דכיון דידע דבכור הוא דקדשים בחוץ נמי לא אכיל אלא א"כ יעיד עליו שהוא מום לא נימא הפה שאסר הוא שהתיר קמ"ל דאמרינן דכיון דיכול למישדי ביה מומא דמינכר ודאי דמום קבוע ולא שדא אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר:
מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. דאנן סהדי דאורחא דנהר פקוד לעולם איכא מיא והכא נמי כיון דידעינן דכהני חשידי אמומי לא נימא הפה שאסר הוא שהתיר: הכא גבי האי כהן דבא ואמר בכור הוא ומומו עמו מי ידעינן ודאי דאיהו שדא ביה מומא חששא בעלמא הוא ובמקום חששא אמרינן הפה שאסר הוא שהתיר:
נצרין הוצין. נצרין של ערבה קלופה שהן דקין וחדין:
חלקנו בין חבר לע"ה. דאע"ג דע"ה חשיד למיגרם מום לבכור כדאמר בעליו עמנו מעידין אי לא לא [כהן] חבר לא חשיד ושלא מדעתו היה מצינא לאסהודי עליה אי לא א"ל ר' יהושע הין:
בעלי תריסין. חכמים:
עמד השואל. ר' צדוק:
א"ל ר' יהושע לא. דלא רצה להורות הלכה לפני ר"ג:
עמוד. שתוק:

והיינו דאמר בברכות (אתא) בבכורות צעריה:
דעבידא לאיגלויי. דמצי למישייליה לחכם אם התירו לו אם לא:
התם הוא. דכיון דשחט הוא ואמר הראיתיו לחכם הוא ובעל מום הוא דמהימן דכיון דקאכיל ליה מידע ידע דקדשים בחוץ לא מצי אכיל ובודאי הראהו:
אבל הכא. בכהן שאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו כיון דחי הוא דלא שחטיה לא מהימן ולא שרינן למישחטיה דחשידי דילמא איהו שדא ביה מומא וליתא לדרב יהודה דעבידא לאיגלויי דמצי למישייליה אי זבין ליה:

דף לו:

שאני התם דמצי לאישתמוטי שליח דמצי ואמר לאו מהאי זבניה אלא מאחרינא אפילו מעם הארץ דמצי אמר אפילו עם הארץ נאמן הוא עלי ליקח ממנו. הלכך אינו נאמן השליח:
סיפא מסייעא ליה לרב יהודה. היכא דאמר ליה קח לי מאיש פלוני נאמן הרי זה נאמן השליח לומר שלקח ממנו דהשתא לא מצי לאשתמוטי:
ולא היא. מהא לא מסייעי ליה התם מאיש פלוני נאמן (אמאי) [ודאי] השליח דכיון דאית ליה תובע דמשלח קא משייל לאותו פלוני נאמן אי זבן שלוחיה מיניה מירתת השליח ולא זבין אלא מההוא:
אבל כהן שאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו לית ליה תובע ליכא דחייש למישיילי לישראל אי יהבי ניהליה במומיה להכי לא מסייעא ליה:
האי אנא קבעתה לגידול. כלומר אני למדתיה לגידול וגידול למדה לרב יהודה:
ישראל פשיטא. דהא לא חשידי אמומי:
לא צריכא בקטן שהגדיל. כלומר קטן היה אותו ישראל כשנתן לו זה הבכור לכהן במומו ועכשיו כשהו' גדול מעיד עליו דהוא המום עצמו שהיה בו כשנתתיו לו:
מהו דתימא לא קים ליה ביה[35] בהאי מום דהיינו הוא משום דקטן הוה ולא מדכר קמ"ל דנאמן:
[לישנא אחרינא קטן הוה הכבש] והלכתא כלישנא קמא דכל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי:
יומא חד. חש רפרם בעייניה:
אייתיה לקמיה. ההוא בכור עצמו דיהב ליה דסבר השתא דחש בעייניה לא מבשקר ליה:

[35] נראה דצ"ל לא קים ליה ביה אם הוא המום עצמו שהיה בו כשנתן לו.

ארפסיניהו לעיניה. כלומר פקח רפרם לעיניו ביותר:
ואפי' הכי לא חש למילתא. למיגזר דלא ליהמנוה לשום כהן דאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו אלא נאמן. דסבר האי הוא דחציף דעבד הכי:
מאי ניחוש ליה האי מום ודאי בידי שמים הוא אי כהן הוא אי ישראל הוא דאתייה הרי ודאי מומו עמו ומותר:
ודלמא ישראל הוא. דאתי ואין רואין בכור לישראל אא"כ כהן עמו דמחשדינן ליה שמא בתר דקא שרינן ליה לא יהיב ליה לכהן אלא הוא גופיה אכיל ליה להכי בעינן כהן עמו דלאלתר ליהביה ניהליה ואמאי קא שרית ליה אי דישראל הוא:
הכי השתא התם. בספק מום משום הכי אין רואין אלא א"כ כהן עמו נהי דבבכור תם קא מחמיר ישראל דקדשים בחוץ לא אכיל אבל אממוניה דכהן אבעל מום דלית ליה קדושה חשיד למיכליה להכי אין רואין אא"כ כהן עמו אבל הכא בהאי שרוע מכדי מידע ידע ישראל דמום מובהק הוא וכיון דלא עבר על כבודו של חכם בודאי איסורא לא עביד דניחוש להכי:
מאי קמ"ל תנינא בכור כו' ומתני' בחוצה לארץ ובזמן הזה עסקינן מדקתני זקן ושערו מדולדל דאי ס"ד בזמן ביהמ"ק ליקרבוה שריה:
שלשה בני כנסת דלא בעינן מומחין גמורין:
ובמומין מובהקין הניכרים כגון נסמת עינו נקטעה:
להודיעך כחו דר' יוסי. דאפי' במובהקין קאמר דאינו נשחט אלא ע"פ מומחה:

דף לז.

לאפוקי מדר' יהודה דלא בעינן אחד מהם חכם:
דמסברי להו וסברי דלא ליהוו עמי הארץ גמורין:
תיפשוט מהא דמדהא איתמר משמיה דרב ש"מ דהך קמייתא דאמרינן ספק משמיה דרב ספק משמי' דשמואל דודאי דשמואל היא דאי ההיא נמי משמיה דרב והכא נמי אמר רב הלכה כר' יוסי אלא דאפי' ג' בני כנסת מתירין היינו קמייתא תרי זימני למה לי למימר. לא ודאי לא איתמר אלא חדא משמיה דרב ואידך מכללא. מדוקיא דההיא איתמר ואליבא דרב:
ויחזיר להם את הדמים. דקנסוהו רבנן:
הן יחזירו לו את הבשר שמותר בהנאתו שרשאי למוכרו לעובד כוכבים:

מכרוהו הלוקחין את הבשר לעובד כוכבים ביוקר או הטילוהו לכלבים ועדיין לא נתנו הדמים ישלמו לו דמי טרפה שהיא בזול ולא ישלמו לו כל הדמים שנטלו ממנה לפי שהוא מכר טרפה מדעתו:

ינכה להם מן הדמים כנגד מה שאכלו והשאר יחזיר:

בכור אמאי ינכה לו מן הדמים לימא ליה הלוקח מאי אפסידתך דאכלתיה והא אי אהדרתיה ניהלך לא הוי תקנה אלא יקבר. כגון דזבין ההוא אבר דהוה ביה מומא ואכליה ומשום הכי ינכה ליה מן הדמים:

דאמר ליה אי לאו דאכלתיה הוה מחזינא ליה לחכם ושרי לי ניהליה:

כר' יהודה. דמתיר לראות מום לאחר שחיטה כדאמרינן בפרקין דלעילא:

טבלים. מצי א"ל אי לאו דאכלת מתקנינא להו הלכך ינכה. ויין נסך שאינו נסך גרידא אלא ע"י תערובת נתנסך וזבני ניהליה ואי הוה מהדר ליה הוה מותר בהנאתו כדרשב"ג דתנן וכו' הלכך ינכה:

סליק פירקא

על אלו מומין. הסחוס שלועזים טנדרוס:

מלא כרשינה. כמלא הכנסת גרגר של כרשינין:

אמאי נשחטו על אלו מומין:

פסח ועור. בלבד כתיבי:

כתיב נמי כי יהיה בו מום סתם ריבה את אלו:

ובטל ממלאכתו פסח ועור שאינו ראוי למלאכה:

אלמה תנן נפגם אזנו דמשום הכי אינו בטל וקא הוי מום:

כל מום רע ריבויא הוא ומרבי הני:

חוטין. חניכים החיצוניות הוי מום כי נגממו משום דלא הוי בסתר דמיתחזי כדאכיל:

דף לז:

בעינא. דמיתחזי מום רע וליכא כלומר היינו מיגוואי אי לא נעקרו ממש לא הוי מום רע דלא מיתחזי:

אי הכי מום עובר. דמיתחזי ליהוי מום רע ולשחוט עליה אלמה תנן ולא מן העור כו':

מום עובר סברא הוא. דלא לשחוט עליה דהשתא מיפרק לא פרקינן על מום עובר מישחט כו'. ואי בעית אימא א"כ הוא דנשחט על מום עובר פסח ועור מה אהני למכתב אלא ש"מ דאינו נשחט אלא על מום קבוע דומיא דפסח ועור:

אלא דת"ק ורבי יוסי בן (המשולם) [יהודה] בין כרשינה ועדשה איכא פורתא:

הסול. בלע"ז ברוקא:
אלא במילת. בבשר שתחת האוזן הא אין רוצעין אלא בגובה של האוזן בסחוס ושם נעשה בעל מום הכהן וקא מרבי ר' יוסי אפי' מחט לרציעה ובהכי הוי בעל מום (עבר עבדי) [עבד עברי] כהן אלמא דבנקב בציר מכעדשה הוי מומא:
לא קשיא כאן לשחוט. עליו הבכור אינו נשחט אלא על נקב כעדשה:
כאן לפסול. להקרבה אפי' בנקב במחט הוי פסול:
הינדא. במקומו קורין לכרשינה הינדא:
כרשינה העומדת בדוחק בנקב או נכנסת ויוצאה בריוח:
כמה חסרון בשדרה שלא תטמא באהל:
וכן בגלגלת. שמעתא כלומר מימרא הא דשמואל:
וסימניך לגירסא דרב יהודה אמר מתניתא דמשכחת טובא דתני רב שמואל בר יהודה ומתניתא הוי עיקר:
א"ל. רב חסדא א"כ כדקאמרת בסלע עשית דברי ב"ש וב"ה אחד כדתנן מאור שלא נעשה בידי אדם כגון כותל שבין ב' בתים ובבית אחד טומאה ובאותו כותל יש נקב כמין חלון שנעשה מאיליו כגון אבן שנקובה מאיליה שיעורו של אותו נקב אם הוא כמו אגרוף גדול מביא את הטומאה מבית לבית ומיטמאין אדם וכלים שבבית אחר. ואם המאור הוא פחות מיכן חוצץ בפני הטומאה:
אגרופו של בן בטיח. בן אחותו של רבן יוחנן בן זכאי שהיה איש גדול ביותר:
וישנו. שיעור של אותו אגרוף כראש גדול:
ומאור שנעשה בידי אדם שנקב שיעורו אם הוא כמלא מקדח גדול של לשכה כמקדח גדול שבלשכה מביא את הטומאה וכיון שעשוי בידי אדם במתכוין סגי בבציר שיעורא אלמא דמקדח נמי הוי כסלע א"כ מה בין ב"ש וב"ה בגלגלת:

דף לח.

אישתיק. רב תחליפא:
בתר הכי אמר שמא האי כמלא מקדח גדול דקתני הכא דהוי סלע במקדח וחיסומו שנינו. באותו מקדח שנוקבין בו את החביות שהוא דק מלמטה ועב מלמעלה שאותו עב סותם את הנקב והיינו וחיסומו והיינו כמלא מקדח נכנס ויוצא ותפשוט מיהא דבעיא דרבי אושעיא ואותו כמלא מקדח דב"ש דגלגלת דזוטר הוי מכסלע. וב"ה אמרי כדי שינטל מן החי היינו כסלע והכי איכא בינייהו:

אמר לו רב תחליפא. יפה תירצתה וצריך אתה להיתלות עליה על תירוץ זה כמו שאנו סומכין על עדותו של חזקיה אבי עקש. כלומר שמה שאמרת הוא עיקר כאותו עדות של חזקיה:

כל שאין לו תוך בכלי חרס. שאין לו בית קיבול אין לו אחורים לחליקה. כלומר שאין חלוק עליונו מתחתונו:

אלא כשנטמא תוכו נטמא גבו. כלומר כשנטמא צד אחד נטמא צד השני:

כלי חרס כי אין לו תוך אמאי מטמא כלל בתוכו תלה רחמנא טומאה כדכתיב וכלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו וגו' לית ליה תוך לא איטמי כלל:

כנגדו בכלי שטף. בשאין לו תוך אין לו אחוריים לחליקה:

כלי שטף היינו כלי מתכות או של עץ שיש לו טהרה כדכתיב ומורק ושוטף במים:

והיכי מצית אמרת דהא קמ"ל דיש לו תוך הרי הוא ככלי חרס וכו':

בשלמא כלי חרס גלי ביה תוכו דבתוכו תלה רחמנא דאי איטמי תוכו נטמא כולו ואי לא נטמא תוכו אלא גבו לא נטמא תוכו אלא כלי שטף דלא גלי ביה תוכו לית ליה חלוקה:

אי בטומאה דאורייתא. כגון זב ומת הכי נמי דלית ליה חלוקה:

הכא במאי עסקינן בטומאת משקין דרבנן וכדתנן כלי שטף שניטמו אחוריו. שוליו:

ורבנן הוא דגזור. דמשקין הבאין מחמת שרץ דמטמי גזירה משום משקה זב דהוי מדאורייתא הלכך כיון דאיטמו במשקין דרבנן האי כלי שטף שוויוה רבנן כטומאה דכלי חרס דיש לו חלוקה ולא שוויוה כטומאה דאורייתא כלומר דאין לו חלוקה לכלי שטף מן התורה בין יש לו תוך בין אין לו תוך ולהכי שוויוה רבנן ככלי חרס דנטמא גבו לא ניטמא תוכו משום היכירא כי היכי דלא לשרוף עליה תרומה וקדשים:

אי הכי אין לו תוך. לכלי שטף ליעביד ביה היכירא שום חלוק כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים. לא צריך דכיון דעבדו היכירא חלוקה ביש לו תוך בטומאה דרבנן מידע ידעי דכי אין לו תוך ונטמא במשקין דרבנן דאין שורפין עליו תרומה וקדשים דהשתא כי יש לו תוך אין שורפין כ"ש בשאין לו תוך:

ואי אין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קיבולי טומאה הוא בתמיהא כדקאמר בטומאה דאורייתא הכי נמי:

והא דומיא דשק בעינן. והא כיון דאין לו תוך אינו מטלטל מלא וריקן. בהנך כלי שטף דחזו למדרסות לישיבה מקבל טומאה דאורייתא דאע"ג דלית בהו תוך כדאמרינן במסכת שבת בפ' אמר ר' עקיבא כגון דיחדינהו לאשתו נדה:

אי הכי כלי חרש נמי. כי אין לו תוך אמאי אינו מטמא לדעתיה דר' יצחק בר אבין וקאמר משום דאין מדרס בכלי חרש מפרש נמי התם:

רב פפא אמר. לא צריך לתרוצי להא מקדח וחיסומו שנינו אלא מקדח גדול שנינו כאן דהוי בסלע מכלל דמקדח סתם ההוא דב"ש בן גדול מכלל דזוטר מבסלע וב"ה אמר כסלע ואין שיעורן אחד:

הניחא לר' מאיר. דמוקים לה להההוא מקדח דגלגלת כמקדח קטן של רופאים דהוי בציר מבסלע וב"ה אמרי בסלע היינו דאיכא בינייהו:

אלא לרבנן. דאמרינן בגדול של לשכה דהיינו כסלע מאי איכא למימר:

ולר' מאיר. דמוקים במקדח קטן א"כ הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. דב"ש מקילינן דכי חסר פורתא במקדח קטן טהור מלטמא באהל וב"ה מחמירי דלעולם לא טהר מלטמא עד שתחסר כסלע ואנן דתנן תנן כלומר אותן ששה דברים שהן מקולי ב"ש מנו ולא יותר:

אלא רב נחמן מתרץ לטעמיה דר' מאיר דסלע נרונית שנינו הכא במאור שנעשה דהויא במקדח גדול סלע סתם דב"ה הוי זוטר אפי' ממקדח סתם דב"ש והוו להו ב"ה לקולא:

ריס של עין. זהו עפעפיו:

הרי בעינו. כמו או שהיה בעינו דק. בלע"ז טיילא:

חלזון נחש עינב. מפרש בגמרא:

הפוסק בסירא ונכנס בשחור מן הלבן סירה הוא כמו חוט שסובב השחור:

אבל אם השחור פוסק הסירה ונכנס בלבן אינו מום שאין מומין בלבן שהלבן אין קרוי עין אלא השחור:

דף לח:

תורא ברא דעינא. שורה שחוץ מן העין שמכסה העין וזהו בת עין:

אלא הא בדק שחור הא בדק לבן דאמר רבה בר בר חנה כו'. מתרץ הא דת"ר ודתניא איפכא:

וסימניך ברקא. כלומר באותו דק לבן שקורין ברקא הוי מום והיינו דק לבן[36]:

בולט. צף. ברק כמו לברוקתי:

חלזון קורין בלעז לימץ:

עינב. שיש בעינו כענבה שמנומר עינו כנחש:

חלזון זה. היה לו בכור.[37] שהיה בעינו חלזון והיה מראהו ואמר חלזון זה מום קבוע הוא:

[36] נראה שצ"ל והיינו דק לבן צף כלומר בולט ברקא כמו לברוקתי בשבת ע"ח.
[37] אולי דצ"ל שהיה בעינו דק והיה מראהו כחלזון ואמר חלזון זה וכו'.

ואע"פ שאמרו אין אדם רואה מום לעצמו. שהבכור שלו היה אבל מורה הוא לתלמידים כו'. ובשביל כך קראהו להורות לו כדי שיתירנו לך וזה לאחר שאירע לו מעשה בבכורו הורה שמום קבוע הוא:

האי נמי מורה ובא מעיקרא הוה פעם אחרת קודם שאירע לו מעשה הורה שמום קבוע הוא. (האי נמי מורה) ור' מאיר דבר המבלבל את העין לא שנא לבן בשחור ולא שנא שחור בלבן:

תרבא דעינא. היינו הלבן שבעין:

חורור. אם יש בשחור לבן ואית דאמרי קרום:

והמים הקבועים. שעיניו דולפין תדיר הרי זה מום:

כל ששהה פ' יום. ולא נתמעט ממה שהיה:

ואלו הן המים הקבועין. והיאך בודקין אותו אם אכל עשב לח ויבש של גשמים ושל שדה בית הבעל ששותה מאליה. או אכל לח ויבש של שדה בית השלחין שמשקין אותה. או שאכל יבש של שדה של גשמים ואח"כ אכל הלח ועדיין לא נתרפא אפי' כן אינו מום עד שיאכל היבש של גשמים אחר הלח. שהלח של שדה גשמים. אכל קודם היבש אם בכך לא נתרפא הוי מום קבוע. וישנו ג' חדשים. כלומר בג' חדשים יאכלהו בכל חדש לח ואח"כ יבש:

והיכי מצי מוקים מתני' כר' יהודה והאנן תרויהו תנינהו. אבל לח ויבש של גשמים לח ויבש של שלחין כו':

חסורי מחסרא מתניתא והכי קתני:

והכי תרצה אכל לח ויבש של גשמים הרי זה מום כו'. ואתיא כמתניתין:

ואיכא דאמרי ויש לו ג' חדשים. כלומר דישנה לבדיקה זו ג' חדשים:

איני דג' חדשים ותו לא. אימא אדר וחצי ניסן לח אלול וחצי אדר יבש דהיינו ג' חדשים ותו לא וקמ"ל אע"ג דאין רצופין:

אלול ותשרי יבש. דבההוא זמן הוי יבש תבן וחציר:

מיהא ליכא למישמע דדלמא ההיא דקאמר אלול ותשרי יבש כלומר דפירות יבשין דאלול ותשרי מאכילין ליה באדר וניסן:

וכמה מאכילין אותו. מן הלח ומן היבש אפי' בגרוגרת מכל אחד דיי לבדיקה:

דף לט.

מעלי כסמא. שכן דרך כל סם וכל משקה מועיל יותר קודם אכילה מלאחר אכילה:

מעלי ליה כשעורים. שהשעורין יפין לבהמה יותר לאכול קודם שתיה מלאחר שתיה:

לאחר שתיה מאי. מי מעלי ליה האי לח ויבש מידי לאחר שתיה אי לא:
קשור או מותר. כלומר כשמאכילו לח ויבש צריך שיתירנו הבכור לפי שיותר הוא אוכל בשמחה כשהוא מותר:
גינה הסמוכה לעיר. ומאכילו שם מי מהנה לו אויר הגינה כאויר השדה:
ובלבד שיהו משולשין. כלומר לסוף כ"ז וכ"ז וכ"ז:
אכל. לח ויבש בג' חדשים ולא איתסי למפרע הוי מומא משעה שהתחיל לו:
למימעל בפדיונו. אם פדהו בתוך הזמן קודם השלמת ג' חדשים:
אי אמרת למפרע הוי מומא. הוי פדוי והנהנה מן הפדיון מעל:
ואי אמרת מיכן ולהבא הוי מומא ולא קודם לא תפיס פדיון דאכתי הוי כתם והנהנה מן הפדיון לא מעל:
קרי (עליה) שמואל עליה. דרב פינחס:
פסחים בזזו בז. כלומר אע"ג דלא הייתה חכמתו שקולה כלום כנגד חכמת שמואל שאלו דבר שלא ידע להשיבו:
[38] אין בודקין מן המתאימות ולפנים. היינו שיניים הגדולים שעומדין לסוף הלחיים ששם אינו נראה המום אפי' נעקרו לא ע"י אכילה ולא ע"י פעייה ולהכי קרי להו מתאימות שיש לכל אחד ב' עיקרין. אף לא מן המתאימות עצמן שנעקרו לא הוי מום מבחוץ:
בסוף החוטם הרי זה מום ששם נראה מבפנים בעומק החוטם אינו מום שאינו נראה:
תורא ברא דשיפתיה. עור החיצון:
מאי קאמר. ר' חנניה אין משגיחין כו':
אפסולי מיפסל. להקרבה:
יש מחוסר אבר מבפנים למיהוי מום כגון אם הוא חסר כוליא או טחול ע"י כריתה או ע"י סם:
פסח או עור כתיב דבר שבגלוי ולא שבסתר. וכן נמי עורת או שבור בגלוי. לאישחוטי או לאיפרוקי לא מיבעיא לן דלא עבדינן אלא על מום שבגלוי:
מה מומא מאבראי. כדכתיב עורת או שבור היינו מום והוי מאבראי:
ולא בעל כוליא אחת שנברא באחת:
סברוה דכולי עלמא אין בריה באחת. אין דרכה להיבראות באחת [והא] דממעט ולא בעל כוליא אחת שהיו לו שתים וניטלה אחת:

[38] לפני רבינו היה כתוב הת"ר ניקבו חוטמין אחר המשנה דחוטין החיצונות ולפיכך מפרש בתחלה להא דאין בודקין מן המתאימות.

קסבר חסרון מבפנים שמיה חסרון אמר רב חייא כו'. ולא קשיא. הא דקתני ולא בעל כוליא אחת כגון שנבראת בשתים וחסרה אחת:
מה שלש מעיקרא שכך נבראת אף אחת מעיקרא שכך נבראת באחת והיכי אמרת דהא דתני ולא בעל כוליא כגון שנבראת בשתים וחסרה:
חסרה קודם שחיטה אסירה לאחר שחיטה שריא:

דף לט:

הצורם אזן הפר. לאחר שחיטה קודם קבלה:
והזייה[39] דמשקוף ושתי מזוזות תרגומא אבן שנה. כלומר דלכל הוויותיו בעינן שיהא בן שנה אבל תמים לא בעינן דליהוי אלא עד שעת קבלה:
הכי נמי מסתברא. דלא בעינן תם בשעת זריקה:
זאת אומרת שעות פוסל בקדש. כלומר אם בשעת שחיטה היה בן שנה מעת לעת ובין שחיטתו לזריקתו שהה שעה או שתים בשנה האחרת הוי פסול:
ר' יהודה אומר בביצים ולא בגיד. הא בגיד טפי מתחזי אימא כולן אף בביצים:
דמר סבר. ר' יהודה דקאמר בביצים סבר חסרון בפנים שמיה חסרון ור' אליעזר סבר לא שמיה חסרון:
ותיסברא. דבהכי פליגי ר' יוסי מאי קסבר כו':
אלא הכא במומא שבגלוי פליגי דר' יהודה סבר מעוך וכתות אפי' בביצים הוי מומא שבגלוי דהא כווצן בתר הכי:
ונתוק וכרות. אף בביצים הוי מומא שבגלוי דהא תליין הביצים בכיס למטה יותר מבתחילה:
ור' אליעזר בן יעקב סבר. הני בביצים לא הוי מום שבגלוי דהא מעיקרא כשהיא תמימה זימנין דכווצן הכיס שהביצים עולים למעלה בבטן וכוויץ הכיס וזימנין דנחתין ותליין והוי הכיס ארוך הלכך לא הוי בביצים מומין שבגלוי אלא בגיד:
ור' יוסי סבר מעוך וכתות אף בביצים הוי מומים שבגלוי דהא ליתנהו שהרי נמוחו:
ונתוק וכרות. בביצים לא הוי מומין שבגלוי דהא איתנהו לביצים ומעיקרא נמי זימנין דתליין אבל בגיד הוי מום שבגלוי. והיכי הוי כרות בביצים כגון שקרע הכיס מעט וכרת הביצים והדר תפרו לכיס ונשארו הביצים כרותים בכיס:
נפגם הזובן. היינו אותו הכיס שהגיד מונח בו:

[39] לפי גירסא דהכא והזייה מוכרח רבינו לפרש דמיירי בפסח מצרים דביה מיירי קרא התם דבפסח דורות לא מצינו רק זריקה או שפיכה ואמנם בזבחים (דף כה) הגירסא בזריקה ושפיר י"ל דקאי אפסח דורות.

והעריה של נקבה במוקדשין שנפגם סביב הנקב. ולהכי נקט נקבה במוקדשין משום דנקבה בבכור ליכא:
מן העצם הוי מום דלא הדר בריא אבל לא מן הפרק שבין עצם לעצם דהדר ובריא:
מפציל. את העצם הוי מום דלא הדר בריא:
וכן מלא אצבע בין פרק לפרק הוי מום:
נפגם הזובן הוי מום ולא ניטל דחוזר וגדל. וכן נפגם הכיס דהיינו זובן הוי מום דהוי בגלוי ולא נפגם הזכרות הגיד עצמו משום דהוי בסתר והדר בריא:
שנטלו זאב לזובן ואח"כ חזר לאיתנו לכמות שהיה:
אחד מארבע בטפח של כל אדם. כדאמרי ארבע בגודל:
וכמה תהא משולשת. כלומר כמה ארך יהא הגדיל:

דף מ.

בש"א ד' אצבעות ולהכי קאמר כמה תהא משולשת דגדיל הוא שליש מן הענף והוי הענף ח' אצבעות וכולו ג' טפחים שהן זרת ומהכא ילפינן משך הציצית זרת דבמנחות לא ילפינן כמה ארכו. ואנן בציצית עבדינן כב"ש ד' חוטין וד' אצבעות גדיל:
ורב הונא אמר אצבע שאמרו לענין אצבע דיתירה על של משה דהוי ד' בטפח של כל אדם:
ורב נחמן אמר לאצבע דמתניתין דבין חוליא לחוליא:
רבי עקיבא אומר. אע"ג דיש לו ב' כיסין בידוע שיש לו ב' ביצים והאחת טמונה בבטן אלא כך בודקו מושיבו לבכור על עכוזו ועל זנבו ועל עגבותיו וממעך בכיס ואם יש שם ביצה אחרת סופה לצאת:
והתיר ר' עקיבא. דכיון דנתמעך ולא יצא הוי מום ומותר לאוכלו:
ר' יוחנן בן נורי אסר הואיל ונמצאת:
אין לו אלא כיס אחד אע"ג דיש לו ב' ביצים כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי ואתא ר' עקיבא וכו':
מעשה בפרה של בית מנחם. אתה מכלה ממונו של ישראל. דכיון שאתה אוסרן לאכול בחוץ אין לו תקנה אלא קבורה:
קדשים בחוץ. דתם הוי ואינו נאכל אלא בירושלם[40]:
טרפה נמי הוי. דכל יתיר כנטול דמי ותנן בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טרפה דשם ישנו לצומת הגידים:

[40] ר"ל דנאכל בירושלים בזמן הבית והיה נקרב על המזבח כדין בכור תם.

שרגלו אחת נכנסת בתוך הכסלים ורגלו אחת על גבי הכסל לסוף הכסל כדרכו:
שנשתרבבה ירכו. שארוכה מחברתה:
ושניטל רוב המדבר של לשונו. רוב מן הלשון שנפרד מן החיך התחתון אותו שיכול לכפוף למעלה:
אינו ניכר לחוץ מי הוי מומא מומין שבגלוי בעינן:
אבל ניכר מחמת מלאכה. שכשהולך נראה והליכה קרי מלאכה:
למימרא דלא היינו אורחיה. למיהוי עינו עגול כשל אדם:
תשב לזכר ולנקבה. דמ' זכר ומיגווייהו נטרה י"ד ימי טומאה לנקבה:
הא באוכמא והא בציריא. כלומר אוכמא דעיניה אורחיה למיהוי עגול כשל אדם:
ציריא. כלומר כוליה חריץ של עין לאו אורחיה:
דשפיד. חד כשל חזיר:
ופריס. ששפתו עקומה למעלה כחזיר:
ופליגי רבנן עליה. דאמרי לא שמענו את אלו:
והתנן בפירקין דלקמן. שפתו העליונה עודפת כו':

דף מ:

אבל בבהמה לא הוי מומא:
לא קשיא הא. דאית ביה עצם בשפתו התחתונה הוי מומא:
שהיתה כפולה. בשנים:
בזמן שהיא עצם אחד. שהסחוס שלה אחד ולמעלה נכפלת הוי מום:
פיו בלום. דחוק הרבה:
ורגליו מבולמות. חדות ודחוקו' הרבה הטלפיים:
אם מחמת הריוח. כלומר אם הוא בלום מחמת שאינו מרויחו אינו מום:
אם בלום מחמת העצם. שהעצם דחוק הרבה ומחמת כן אינו יכול לפתחו הוי מום:
בחססית. היינו סחוס:
דכריכא. עגולה:
וקטינא. רכה:
שלש אינו מום. שכן דרכה:
סיפא. או שאין בה ג' חוליות בטלה קא מיירי:
ושנפגם עצמו שבפיו. לחיו:
שאין שוחטין עלייהו. הבכור במקדש להקריבו דשמא מום הוא:

ולא במדינה. דשמא לא הוי מומא ואסור לשוחטו במדינה אלא על מום גמור:
ובעל יבלת. אלמא דלא הוי מום גמור:
לא קשיא הא. דקתני אין שוחטין על יבלת היינו כי הויא בגופו ומתניתין וקרא דחשיב ליה מום כי הויא בעינו דקרא אית ביה עצם ביבלת שבגופו הוי מום. ומתניתין דאין שוחטין דלית ביה עצם הא בעינו אע"ג דלית בה עצם הוי מומא. בגופו לא הוי מום. כי לית בה עצם הא פסול הוי להקרבה. אמאי תלתול בעלמא. תלתול כעין שומא של בשר שתולה בעור:
לבן. אין מומין בלבן אמאי אין שוחטין במקדש:
אלא אידי ואידי בלבן. (לישׁ' בכלה כך דרשו בשבתא דריגלא):
הא דאית ביה שיער. ביבלת שהלבן הוי מומא והא קמ"ל אע"ג דשאר מום לא פסול בלבן אי אית ביה שיער פסיל ואי ליכא שיער בו לא פסיל:
במראה אבל לא במדה. כלומר דלא יהיב שיעורא לאוזן גדולה כי היכי דיהיב לעין גדולה ולביצה גדולה:
ורבנן. דלא הודו לו עד כמה תהא האחת קטנה מחברתה דהוי מומא עד פחות מכפול:
ערקוב. מקום כף הירך:

דף מא.

והיינו קפץ העליון פרק העליון:
וכנגדו בגמל ניכר. ערקוב שלו לפי שהוא עב הרבה:
קא סתים לן בכולה. דאהני נמי דיחידאי מתני להו שוחטין את הבכור:
והמזוהם. שזיעתו סרוחה:
שמלפפתו. שאוחזתו:
חזזית בעלמא אין שוחטין. דקרא דלא מיתסי היינו יבש בין מבפנים ובין מבחוץ. ודמצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים והאי נמי לא מיתסי. ודמתני' לח בין מבפנים בין מבחוץ ומיתסי:
פרט לזקן הרבה. אפילו בלא מום דפסולה להקרבה:
מוקצה. לצורך ע"ז:
בני קטלא נינהו. רובע ונרבע ונוגח:
דלית בה אלא עד אחד או בעלים דלא קטלינן אפומייהו:
ר' ישמעאל אומר אין מום גדול מזה. כטומטום ואנדרוגינוס ונשחט במדינה וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד דטומטום ואנדרוגינוס לא קדשי בבכורה:

נקבות שלו חרוץ. וחרוץ מום דאורייתא הוי:
אף חרוץ במקום עצם. וחרוץ דנקבות במקום בשר הוי:
כמראה חמה. שנראת עמוקה מן הצל אף גרב נמי[41] חרוץ דחרס משמע חרוץ. להכי כתב רחמנא גרב למימרא דגרב לא משום חרוץ פסול דגרב הוי במקום בשר. וחרוץ במקום בשר לא הוי מומא אלא במקום עצם:
אין מום גדול מזה דאי זכר הוא הוי נקבות שלו חרוץ:
דלא סבר ליה כאביי דאמר חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן אלא דאפילו במקום בשר הוי חרוץ. וכרבא לא אמר דהכא חרוץ דנקבות אף על גב דבמקום בשר הוי כיון דמינכר הוי מומא:

דף מא:

מיפשט פשיטא ליה. דאנדרוגינוס לא הוי בריה בפ"ע אלא זכר הוא ובכור ומומו עמו הוא חרוץ דנקבות:
או דילמא ספוקי מספקא ליה. דדילמא בריה הוי ולא קדוש:
או אם תמצא לומר בכור הוא. הוי מומו עמו:
למילקא עליה משום גיזה ועבודה אי נמי למיתביה לכהן אי פשיטא ליה דבכור הוא ומומו עמו לקי עליה משום גיזה ועבודה ומיחייב למיתביה לכהן:
כשהוא אומר למטה זכר. דכתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים זכר תמים שאין תלמוד לומר שהרי כבר נאמר זכר למעלה דכתיב אם עולה קרבנו מן הבקר וכבר הקיש בקר לצאן:
אילימא תנא קמא. דרבי ישמעאל ספיקא הוא דהא אמר וטומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה אין שוחטין דספק הוא שמא נקבה הוא ולא הוי בכור:
ואתי קרא למעוטי ספיקא. והא קמי שמיא ליכא ספיקא:
אלא לאו לרבנן בתראי איצטריך קרא דלדידהו לא הוי ספיקא אלא חולין גמורין דהא אמרינן וחכ"א אינו בכור ונגזז ונעבד:
אי לרבנן מ"ט איצטריך זכר אחרינא תיפוק ליה מחד זכר וקא מימעטי כולהו מיניה בין נקבה ובין טומטום ואנדרוגינוס:
אלא פשיטא לר' ישמעאל איצטריך אידך זכר דלדידיה קדוש בבכור והיינו דאיצטריך למעוטי דאע"ג דקדיש בבכור לא קדיש לענין קדשים:

[41] אולי צ"ל אף גרב דהיינו חרס נמי הוי חרוץ להכי וכו'.

אלא לעולם רבנן בתראי ואי אמרת לדידהו כיון דלא קדיש בבכור תיפוק להו מחד זכר אין הכי נמי אלא גבי בכור הא כתיב תרי קראי הזכר והזכרים הכא נמי כתיב תרי זכר: מחלוקת באנדרוגינוס. דלרבנן בתראי הוי בריה ולת"ק ורבי ישמעאל הוי ספק בכור: אבל טומטום. אפילו לרבנן בתראי הוי ספיקא דשמא יקרע וימצא זכר וקדוש מספיקא:

דף מב.

יכול לא יהא בערך איש. דאין מחמירין עליו מספיקא:
אבל יהא בערך אשה דערכה פחות משל איש:
סמי מיכן טומטום. דטומטום נערך מספיקא:
אם זכר אם נקבה. דכתיב גבי שלמים:
סמי מיכן טומטום דהא קדיש מספיקא:
הנעבד בע"ז. והמוקצה לע"ז והאתנן והמחיר. הני כולהו בתורים ובני יונה מיירי דאי מלקן לא חל עלייהו קדושת מזבח אלא נבילה הווין ומטמא בגדים אבית הבליעה. אלמא דטומטום לא קדיש למזבח:
סמי מכאן טומטום:
לא קדושים בתמורה. שאם רצה לעשותם תמורת קדשים אינן קדישין במקומן ואם הקדישן ורצה להמירן בבהמ' חולין לא מקדישין לא אלימי למיתפס תמורתן:
אפיק טומטום ועייל יתום. כי ההוא יתום דכי ילדתו אמו היא פירשה למיתה והוא פורש לחיים ומשום הכי לא קדיש כדגמרינן בהשוחט תחת אמו פרט ליתום:
לימא כתנאי. הא מילתא דרב חסדא דאיכא למ"ד דטומטום קדוש מספיקא ואיכא למ"ד שמא בריה הוי ולא קדיש:

דף מב:

בזכר או נקבה הוא דמספקא דלא ידעינן אי נקרע שמא הוי זכר ודאי או נקבה ודאית: ואי מטיל מים במקום זכרות דכ"ע לא פליגי דזכר הוא. (דאי) דמקום זכרות דבהמה מרוחק הוא ממקום נקבות:
כי פליגי במטיל מים ממקום נקבות. מר סבר (רבנן) תנא קמא דטומטום ספיקא הוא וקדוש מספיקא סברי חיישינן שמא נהפכה זכרותו והויא במקום נקבותו וזכר הוא ומומו עמו:
ור' שמעון [בן יהודה] סבר כל מקום שנאמר זכר להוציא טומטום ואנדרוגינוס דכי מטיל מים במקום נקבות ודאי נקבה הוא:

כי הא דהורה ר' אלעזר (ר' אילעאי) לא חיישינן שמא נהפך זכרותו לנקבותו אלא ודאי נקבה הוא:

תהי בה ר' יוחנן. מאן האי דהכי הורה ולא חש לא לת"ק ולא לר' ישמעאל דמתניתין. כדאמרינן לת"ק בשלמא טומטום במדינה לא דילמא זכר הוא ולית בה מומא ור' ישמעאל סבר זכר ומומו עמו הוא:

לא סבירא ליה הא דרב חסדא[42] א"כ הא דאמר דהורה כרבנן הורה דאמרי אינו בכור ויוצא לחולין ליגזז:

הכי נמי קאמר ר' יוחנן דתהי עליה מאן שביק תרי ת"ק ור' ישמעאל והורי כחד כרבנן:

ור' אילעאי דאורי כר"ל נמי סברה דאמר ריש לקיש כו'. במקום א' קרוב זה אצל זה:

מתקיף לה ר' אושעיה. בין לר' אילעאי בין לריש לקיש וליחוש כו':

א"ל אביי כמאן כלומר את דאמרת וליחוש כר' מאיר סבירא לך דיחידאה הוא דחייש למיעוט גבי קטן וקטנה לא חולצת כו'. כלומר דמיעוט הוו דנהפך זכרות לנקבות:

אפי' תימא רבנן. דפליגי עליה בהא מודו דכיון דאישתני דטומטום הוא אישתני נמי דניחוש דילמא נהפך זכרותו לנקבות:

ואית דאמר. אע"ג דאישתני דטומטום הוא לא אישתני נמי זכרותו לנקבות:

טומטום שקידש קדושיו קידושין.[43] דאסור בקרובותיה וכן אם נתקדש נאסר אותו שקידשו בקרובותיו. וחולץ דשמא זכר הוא:

ואינו מייבם. משום דתנן בהערל בעלה פסלה מפני שהיא בעילת זנות:

וחולצין לאשתו ומייבמין לאשתו. ממה נפשך אי אשתו הויא קיים מצות יבום ואי לאו לא נאסרה עליו:

לא אמרינן הואיל ואישתני דהוה טומטום אישתני נמי דהוה סריס חמה אלא לא הוי סריס חמה וצריכה אשתו חליצה או יבום:

ומ"ד חולצת ולא מתייבמת סבר דאמרינן הואיל ואישתני אישתני. דהוי סריס חמה ואהכי חולצת מספק ולא מתייבם משום דכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו ודילמא הא לאו בית אחיו הואי:

והאי דקתני חולצת ומייבמת את אשתו ר' אליעזר [היא] דאמר בפרק הערל (ור' אליעזר אמר) לא כי אלא סריס חולץ וחולצי' לאשתו שיש לו רפואה:

והא דקתני חולצת ולא מתייבמת ר' עקיבא היא דאמר סריס חמה לא היתה לו שעת הכושר:

[42] נראה דצ"ל אי לא ס"ל דרב חסדא א"כ לימא הוא דאמר דהורה וכו'.

[43] נראה דצ"ל דהיא אסורה בקרוביו של הטומטום ועוד נ"מ דצריכה גט וכמו שפירש"י:

ומאן תנא אליבא דר' עקיבא. כלומר כמאן מתלמידי ר' עקיבא אתייא הא דחולצת ולא מתייבמת דכר' עקיבא גופיה לא מיתוקמא דהא איהו אמר סריס חמה לא חולץ ולא חולצין אילימא כר' יהודה תלמידו דר' עקיבא איהו ודאי סריס חמה משוי ליה ואמאי חולצת דתנן ר' יהודה אמר כו':

אלא ר' יוסי בר' יהודה. תלמידיה הוא דתניא וכו'. וכיון דשמא ימצא סריס חמה ולא ודאי משום הכי חולצת:

מאי בינייהו. בין לר' יהודה דאמר ודאי סריס חמה הוי ובין לר' יוסי דאמר ספק מיכדי בין מר ובין מר לא חולץ קאמר אמר רבא לפסול במקום אחין וליחלוץ שלא במקום אחים איכא בינייהו. לר' יהודה דאמר שמא ימצא סריס חמה פוסל במקום אחים שאם עשה בה מאמר אמרינן דילמא לאו סריס הוא ופסלה על האחין וכן נמי אי ליכא אחין אלא הוא חולץ. ולר' יהודה דאמר שהוא כסריס לא פסל במקום אחין ולא חולץ שלא במקום אחין. והאי דקאמר ר' יוסי טומטום לא חולץ היינו במקום אחין אבל שלא במקום אחין חולץ:

סליק פירקא

דף מג.

מומין אלו. דחשבינן בבהמה:

בין קבועין ובין עוברין פסולין באדם. בכהנים:

ויתר עליהן. דפסולי[ם] באדם ולא בבהמה הכילון כו':

ואמאי. פוסלין באדם והא איכא יבלת דלא כתיבא באדם וכתיב בבהמה ודק תבלול דלא כתיבי באורייתא גבי מומי בהמה ואמאי קא חשיב להו הכא בבהמה:

מילף ילפי מהדדי. מומי בהמה ממומי אדם הלכך חשיב להו לכולהו בבהמה:

גרב ילפת כתיב בין במומי אדם בין במומי בהמה לגזרה שוה:

ומה ילפת דלא מאיסא דהוי יבש:

גרב דמאיס. דהוי לח:

וליכתב רחמנא לכולהו. מומי בין יבלת בין דק תבלול בחד ולא באידך אלא גרב וילפת לחוד באידך למילף או גבי אדם או גבי בהמה:

קלוט וחוטין דליתנהו באדם. דחוטין דאדם לא הוי בגלוי כשל בהמה ולא פסלי באדם ולא קלוט דלא בעינן באדם פרסות סדוקות:

גבן וחרום דליתנהו בבהמה דגיבן זה שגביניו שוכבין וליכא לבהמה גבינין:

וחרום. זה הכוחל שתי עיניו כאחת שחוטמו שקוע ואין לו חוטם בין עין לעין ויכול לכחול זה מזה שאין עיכוב חוטם בין עין לעין. וחוטם ליכא בבהמה ואינו כוחל:
וליכתבינהו לכולהו מומי דשייכי בחד אי באדם ליכתוב ביה גיבן וחרום ולכולהו מומי: והנך דליתנהו. ביה כגון קלוט וחוטין ליכתבינהו באידך בבהמה ולא ליכתוב בה תו מכל מומי אלא גרב וילפת. ולילפי מהדדי כל הני מומי דשייכי לכל חד וחד:
אלא. משום הכי איכתבו תרי זמני משום דבר שנתחדש בהן אגב דאיכא בהאי דליכא בהאי משום הכי כתבינהו תרי זימני:
אדם כהן שכן נתרבה במצות הרבה מה שאין כן לא בבכור ולא בקדשים:
שכן קדושתן מרובה שקדשים נוהגין בין בזכרים בין בנקבות ועוד שיש להן קדושת הרבה חטאת ואשם עולה ושלמים:
לא ליכתוב באדם ותיתי מהנך מבכור ומקדשים ואי אמרת מה לבכור שכן קדושתו מרחם תאמר באדם קדשים יוכיחו שאין קדוש מרחם ואפי' כן פוסל מום בהם. מה לקדשים שכן קדושתו מרובה בכור יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שפוסל בהן מום אף באדם נמי. מה להנך שכן קריבין על גבי מזבח מה שאין כן באדם:
מה להנך בקדשים ואדם קדושתו מרובה אדם נתרבה במצות קדשים שכן קדושתן מרובה ונוהג קדושת אדם כהן וקדשים בין בפשוטים בין בבכורים ראוין לעבודה:
קדושתן מאליהן שאין צריך להקדישן:
יתר עליהן באדם הכילון כו'. לא פסילי מדאורייתא אלא משום דבעינן איש ששוה בזרעו של אהרן:

דף מג:

מאי איכא בין שאין שוה לזרעו ומשום מראית העין. דמשום מראית העין הוי קיל מכולהו:
איכא בינייהו עשה. דכתיב מזרע אהרן הכהן מי ששוה בזרעו של אהרן ראוי לעבודה ושאינו שוה אין ראוי לעבודה והיינו לאו הבא מכלל עשה עשה. למראית העין אפילו איסור עשה ליכא:
הכילון. לאכלא דדנא שהוא משופע וחד למעלה:
לפתם. שדומה ראשו ללפת שרחב למעלה מכל צדדין:
ותנא. כגון שצוארו עומד באמצע ראשו שהראש בולט מכל סביביו. מקבא. דדמי ראשיה למקבא שבולט הפדחת הרבה לחוץ וכן העורף מאחריו ולצדעיו שוה ראשו ודומה לפטיש שיוצא מלפניו ומלאחריו והיינו מקבא כגון ותשם את המקבת בידה:

שקוט מלפניו. שראשו בולט הרבה לפניו:
ושקיפה מאחריו. שדומה כמי שנחתך ממנו חתיכה מאחריו והיינו שקיל פיסיא:
דחביס מיחבס. שצוארו משוקע בין כתיפיו ושמוט דאריך צוארו ודק ובולט פרצופו הרבה לחוץ:
בעלי חטרות. שלועזין חלדרובא:
קורקורא דבשרא. היינו תלתול בעלמא:
והזבלגנין. איכא דאמרי שיש לפלוף בעינו. וא"ד שיוצא רירו:
קרחנין וננסין תנינא במתניתא ומאי קמ"ל ולשמעינן זבלגנין גרידא:
כולהו איצטריך ליה דמהו דתימא משום מראית העין נינהו קמ"ל משום דשאינו שוה בזרעו של אהרן:
ואמאי מספקא לן דמשום מראית העין:
מהו דתימא תנא חדא. משום מראית העין וה"ה לכולהו להכי קמ"ל ר' יוחנן דמשום דאינו שוה הוא:
והיכי מצי למימר תני חדא וה"ה לכולהו והא כל היכא דאיכא למיהדר ומיתנא משום מראית העין קא הדר ותני מלמד דלא אמרינן תנא חדא וה"ה לכולהו. ומאי קמ"ל ר' יוחנן:
אלא הא קמ"ל לאפוקי מהאי תנא כו':
הכהנים. והקריבו בני אהרן ואמאי כתיב הכהנים לרבות את הקרחנין:
אין לו גבינין. גבות עינים:
כל שגביניו שוכבין. שהן גדולות ותלויות על עיניו:
רבא אמר זהו גיבן האמור בתורה דקאמר זהו מדרש או גבן האמור בתורה כלומר דמאו מרבי אין לו אלא גבין אחד:
באשה אינו ולד. דלא חיי:
בששדרתו עקומה דמיתחזיא כשתי שדרות. והיינו דקאמר ר' חנניה כל שיש בו ב' גבין וב' שדרות הוי מום אבל ב' שדרות ממש לא:
חוטמו שקוע. בין עיניו:
סולד. שנכוץ ראש חוטמו למעלה:
בולם. שסתומין נקבי חוטמיו:
אמרו לו הפלגתה. כלומר חלקתה על דברי חכמים כלומר דרבנן סברי אע"ג שאינו שוקע כ"כ שיכול לכחול ב' עיניו כאחת אלא פחות שוקע הוי מום. וקיימן כסידרייהו דחזי משתיהן במקום אחד:

דף מד.

בעינו. דכתיב או תבלול בעינו:
דליתנהו כלל. לעיניה:
אבל מחסורייתא. שנפחת קצת ממראות עיניו כתב רחמנא דק והיינו מחסוריתא אבל מבלבליתא לא. שמבולבל לבן בשחור:
אבל בשניותא. שמשונה מראה עיניו:
כהיותא. שאינו רואה כלל:
סכי שמש. תני רב יוסף היינו סני שמש שאינו יכול להסתכל בשמשו:
זגדים מחוי רב הונא חדא מדידן וחדא מדידהו. היינו שעינו אחת בריאה דומה לשלנו והאחרת דומה לאותן שעיניהם משונות:
ואיקפד רב יהודה. מפני שהוא היה כן. וגרם שכביא הצירי:
טרוטות. עגולות:
צירניות. שעגול אותו מקום שהעין מונח בו:
דולפות. יותר מדומעות:
טורדות. שדולפות בלא הפסק. ואיכא דאמרי טורדות שאין יכול לעצום עיניו אלא בטורח גדול למ"ה. זיוור דמזוורן עיניה. מטמרין עיניו:
לופין. דנפיש זיפי שריסי עיניו גדולות:
והתימין שתמו זיפין. דלית ביה ריסי עינים כלל:
לא קשיא. הני דמוסיף תנא ברא הא דאישתייר גרדומי כלומר אע"ג דנשתייר עיקרו פוסל:
והא. דמתניתין דלא אישתיור מגרדומי כלל:
שימי באמה של קודש קאמינא. דהוה משה רבנו י' אמות באמותיו שלו לא היה אלא ג' אמות שלו כדרך כל אדם שגבוה ג' אמות שלו:
תנא עד כעובי אצבע קטנה. הא קטן או גדול הוי מום:
דומות לספוג מקובצות ביחד:
גדיא חזיזא. שאזניו תלויות לו למטה:
וזכרותו עמהם. העצם שבפנים פסולה להקרבה:
הא דאיגום איגומי. דנשתייר מקצת מזכרותן אין נפדית עליהן:
פרה אדומה שקרניה שחורות בראשו יגור במגרה אותו שחור ותהיה כשרה קסבר אף על גב דחתך מזכרותן:
לא תרגמא זעירי מעילוי דכרותיהו חתך ולא איפסלה:

דף מד:

נכפה אפילו לימים. כלומר אפילו לזמן קבוע פסול לעבודה אפילו בשאר הימים בשאינו נכפה:

משתינין מים בפני רבים. דסכנה היא להעמיד עצמו ואין שותין מים בפני רבים דלא דרך ארץ הוא:

ונמצא כרסו צבה נפוח:

איצטריך ליה. לקטנים:

נגדו ליה גלימא. להפסיק בינו לבין העם משום צניעותא:

אתא א"ל לאבוהא היאך נגד גלימא:

א"ל אתן לך ת' זוזי וזיל אהדר עובדא למריה. כלומר שתעמיד הדבר על הילכתו. שתשתין לפניהם בגלוי כדי שלא ילמדו ממך שלא יסתכנו להעמיד על עצמם:

דאת. דאית לך גלימא אפשר לך למפשט ודלא אפשר ליה דלית ליה גלימא למפשט יעמיד עצמו ומסתכן:

באודנא. כלומר אפילו באודנא הוינא משתין מקמי דאיסתכן:

ותיפוק ליה משום עלקה. כלומר דהאי דכרסו צבה לאו מחמת שתן הוא אלא משום דשתה עלקה:

בשותת. מים דאי שתה עלקה לא הוה שותת:

בשעה שאדם נצרך. ומעמיד עצמו ניקבו:

בזמן שבבהמתך כשאתה משים עצמך כבהמה שמשתנת בפני רבים לא יהיה בך עקר ועקרה:

אימתי. אין תפלתך עקורה כשאתה מתפלל על עסקי בנים בזמן שאתה משים עצמך כבהמה שלא העמדת עצמך:

בי מדרי דבבל. מדרונות של בבל אם משתין עליהם מהדרי המי רגלים לעין עיטם לנהר שמושך לארץ ישראל ויהיו שותין ממנו לפיכך לא ישתין אלא על מקום נמוך שיבלעו שם העין:

לא תקים להדיא באנפי ינוקא. כשמשתין משום צניעותא. אגיסא דמהדרא אפה לית לן בה:

הדרקון. היינו כריסו צבה:

ירקון. חולי ירקון:

דם רבה. שמעמיד שאינו מקיז דם:

שחין רבה. כלומר לוקה בשחין:
רוח קצרות באה עליו. דתנן דהוי מום מאי ניהו נאלא רוח שטות:
בן נפלים. רוח שידה שגעון:
המשוכן ובעל גרב. משוכן בביצים שביציו גדולים ביותר:
בעל גרב [גבר] בגיד שארוך ביותר:
מחוי. רב יהודה שארוך הגיד עד הארכובה:
נמרחו אשכיו. נימוחו ביציו:
שרוח באשכיו. שנפוחין ביציו:
שמראיו (משוכין) [חשוכין]. שהוא שחור ככושי:
קשיא ליה לר' ישמעאל. אם כדברי ת"ק חסר אשך מיבעי ליה אלא תני שנמרחו. וכן קשיא ליה לרבי עקיבא מאי דאמר ר' ישמעאל וכל חד וחד בעי לתרוצי טעמיה:
קסבר. ר' חנניה גורעין ומוספין ודורשין. גורעין [א'] מאשך. ומוסיפין אותו במרוח והוה ליה מראה וגורעין ח' ממרוח ומוסיפין במקום א' שבאשך והוה ליה חשך והיינו מראו חשך שמראיו חשוכין:
המקיש בקרסוליו ובארכובותיו. שכשהוא הולך קרסוליו או ארכבותיו נוקשות זו בזו והיינו הקישן דאמרינן בגמרא:

דף מה.

כל שהוא מקיף פרסותיו. שפרסות רגליו רחבות ועגולות שכשהוא מקרב רגליו זו אצל זו אין יכולות ארכובותיו להקיש זו בזו:
פיקה יוצאת מגודליו. כעין אצבע יתירה:
עקיבו יוצא לאחוריו. שבולט הרבה לאחריו כדמפרש בגמרא כגון שנראה (כגון) שוקו יוצא באמצע רגלו:
והקילבן. לא איתפרש לן [יש מפרשים קילבן שזורק רגלו לאחוריו כשהוא הולך]:
הפיקין והשופנר. כסתות הרבה כעין קרסוליו הרבה:
לא תימא דטרפה. שדקה הרבה ולא סדיקה בין האצבעות אלא שעגולה כשל אווז אלא כיון דטריפה אע"ג דסדיקה פסול:
קלוטות עד הפרק. אם דבוקות הן האצבעות מפיסת יד ועד הפרק האמצעי של אצבעות כשר ואם דבוקה למטה מן הפרק וחתך הדבק כשר:
למעלה מן הפרק דאמר בגמרא היינו למטה מן הפרק דאמרינן במתני'. או דמרבי כולהי הני מאו:

[ובנספרת] על גב היד שעומ' בשורת האצבעו':
ועולה למנין קכ"ה. אברים דהיינו רוב מנינו דרמ"ח אברים יש באדם:
רבינו הגדול. רבי:
עשו דבריהם כדברי נביאות. שאין אדם יודע לפרש מה טעם מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל:
משום עצם כשעורה נגעו בה. דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל אף האי נמי:
רב פפא אמר הואיל ואינה נספרת בדין הוא דאפילו במגע ובמשא נמי לא תטמא אלא גזירה שאינה נספרת דתטמא אטו נספרת:
אי הכי. ליגזור כשאינה נספרת דתטמא באהל אטו נספרת:
עבדו. בה היכירא דלא תטמא באהל כי היכי דלא לישרפו על טומאתו תרומה וקדשים:
אע"פ שאין בהן רובע. הקב של עצמות טמאין באהל:
ב' שוקין וירך אחד. הואיל ויש רוב בנינו בגובהו של אדם:
חסר. אדם חסר שאין בו אלא מאתים אברים כגון שחסר מכל יד ומכל רגל ב' אצבעות ובכל אצבע יש בו שש עצמות עד הזרוע דהיינו חסר מ"ח אברים:
ויתיר שיש בו מאתים ושמונים ואחד. שזה יש לו ל"ג אברים יותר ואלו הן שיש לו ד' אצבעות יתירות בידיו וברגליו שיש בהן כ"ד אברים ולכל השש עצמות שבכל אצבע יש כנגדו בזרוע עצם אחד היינו כ"ח יתירות:
ושני צירים וב' דלתות ומפתח. והיינו רפ"א אברים:
כולן עולין למנין קכ"ה. אפילו הנך יתירות עולין בחשבון קכ"ה דבין ליתיר ובין לחסר לא אזלינן בתר רוב אברים דידהו אלא בתר רוב אברים דאינשי דעלמא דהוי קכ"ה:
לר' עקיבא קשיא דתלמידי דרבי ישמעאל דאינהו לא אשכחו אלא ד' אברים טפי באדם ורבי עקיבא דמוסיף מפתח איכא ה' אברים טפי:
דלמא איידי דזוטר. ההוא עצם דמפתח איתמוח איתמח בששלקוה:
וכולן. הני חמשה יתירי אינן מטמאין באהל כו':
צירי בשר. וליכא בהו עצמות:
הכי נמי מסתברא. דלית בהו עצמות בצירי דאי לא תימא הכי כו':

דף מה:

הוה אמינא שית דידיה. חדא ושית דכרעיה חדא:

משם ראיה דלא אמר ליה כמותך ירבו משום שבחא. אלא כך אמר ליה כמותך ירבו אצבעות יתירות בממזירי ונתיני שבישראל כדי שיהו ניכרין ויתמעטו שיפרשו ישראל מהן מלהתחתן בם:

מר סבר. ר' דפוסל כחישותא אתחלא ליה בימין שהרי אין כוחה יתר משמאל והוי מום: סומקא גיהיא. אדום ביותר:

באריכא שמוטא סניא. ארוך ודק ופרצופו בולט הרבה לחוץ וסנוי הוא לראות הוי מום: בוהק. לבן הוא יותר מדאי דהוי נגע:

טפיח כלי חרש שחור. בהדי מומי בעי למיחשביה משום דכולהו דמתני' לאו מומין נינהו אלא משום דאין שוה בזרע של אהרן הוא דאסור. שיכור מחיל עבודה מפורש במסכת זבחים:

בשאר המשכרין דלר' יהודה במיתה[44] ולרבנן באזהרה ופלוגתייהו בסיפרא. דלדולין תלתול:

אותו ואת בנו. כהנים כשרים לעבודה ביחד וכן כהן טרפה ויוצא דופן כשר לעבודה:

הנושא נשים בעבירה. כגון אלמנה לכהן גדול וחלוצה לכהן הדיוט פסול עד שידור מהן הנאה שיגרשן:

נודר הנאה ועובד עבודתו על גבי המזבח ולכשירד מעבודתו מגרש דלא צריך לגרש קודם שיעבוד:

וניחוש. דלא לישרייה לעבוד קודם שיגרש דלמא בתר דעבד עבודה אזיל לגבי חכם ושייל על נדריה ושרי ליה חכם ואישתכח דלא מגרש:

קסבר. האי דאמר נודר ועובד קסבר דצריך לפרוט מה נדר וכיון דמפרש לחכם שנדר לגרש אשתו הפסולה לו לא קא שרי ליה חכם ההוא נדר:

דמדרינן. ליה לפני רבים דמגרשה ולא מצי מיפר חכם:

דף מו.

דאדריה רב אחא. אדעתא דרבים:

התם בנושא נשים בעבירה אימר יצרו תוקפו דנשאה ואי לא מדיר ודאי לא מגרש:

סליק פירקא

הבא אחר הנפלים בני ח':

[44] וכ"ה ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל דשיכור בשאר משכרין שעבד היה לוקה ואמנם בכריתות דף יג משמע דלרבנן ור"א שם אפילו אזהרה ליכא ועיין בכ"מ בפ"א מהלכות מקדש וצ"ע.

ואע"פ שיצא ראשו חי. כיון דלאו בר קיימא הוי הבא אחריו בכור לנחלה הוי ולא בכור לכהן דלא הוי פטר רחם:
וחכ"א. לעולם הוי נמי לכהן עד שיהא בו כנפל צורת אדם:
סנדל. מפורש במסכת נדה:
או ילדה עודה שפחה או ילדה עודה עובדת כוכבים ואח"כ נישאת לישראל שלא היו לו בנים בכור לנחלה. דהוי ראשית אונו:
עד שיפטרו רחם מישראל. כלומר דלעולם הוי נמי בכור לכהן הבא אחריו עד שיפטרו רחם מישראל של יהודית כלומר דהני דילדה בגיותה לא חשיבי למיפטריה מכהן לבא אחריו:
או נתגיירה והיא מעוברת או נשתחררה והיא מעוברת. האי ולד הוי בכור לכהן כיון שנולד ביהדות וחייב לפדות עצמו:
והך אשה שלא ילדה ואע"ג דילדה היא וכהנת ביחד ונתערבו ולדיהן או היא ולויה או היא ואשה שכבר ילדה ולא ידיע איזה הוא בכור שחייב לפדות ואפי' הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שהתה כו':

דף מו:

אין הראש פוטר בנפלים. דנפל שלא כלו חדשיו אע"ג דיצא ראשו חי אינו פוטר את הבא אחריו מכהן:
כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו. דבר קיימא הוא חשיב רישיה ליפטר לבא אחריו מכהן:
ומאי קמ"ל. סיפא דתנא ראשו דכיון דמפיק רישיה כו':
תנינא. בבהמה המקשה הוציא ראשו אע"פ שהחזיר הרי זה כילוד ואין שחיטת אמו מטהרתו:
דבהמה כיון דלית לה פרוזדור לאלתר כי הוציא ראשו הוי כילוד אבל (אדם) אשה כיון דאית לה פרוזדור דמעכב אימא דלא ליהוי כילוד קמ"ל סיפא דמתניתין דהוי [כילוד] ואכתי אמאי איצטריך לסיפא דהכא למיתנא ראשו הא נמי תנינא דרוב ראשו הוי כילוד:
יצא כדרכו. ראשו קודם:
משתצא פדחתו. אלמא דסיפא גופה לא איצטריך ליה למיתני לאשמועינן דראשו חשוב לידה ורישא אמאי תני ראשו אלא ודאי לאו משום סיפא קתני ולא רובו הוי אלא ראשו ממש וקתני פוטר אלמא הראש פוטר בנפלים ותיובתא דשמואל:
מ"ט. משום דכתיב יכיר לו לתת לו פי שנים ובפדחת בלא פנים לא הוי היכר:

ואח"כ נתגיירה. קודם שיצאו הפנים ושאר הגוף אין נותנין לה ימי טומאה משום דהוצאת פדחת בגיותה הוי לידה ועובדת כוכבים לא מטמיא בלידה:
עם החוטם. וקשיא לר' יוחנן דאמר פדחת בלא חוטם פוטר אף לנחלה:
עד החוטם דהיינו פדחת לחודיה:
כי אקיל בסופה היכא דידעי דודאי מותרת דקא חזו דמת:
בתחלה היכא דלא חזו דמת ולאסהודי עליה (דהוציא) הוא כדי להתירה לא סגיא אלא בפרצוף פנים עם החוטם:

דף מז.

ואיבעית אימא יכיר לחוד. דכיון דלא כתיב ביה [פנים] בהכרת פדחת לחוד סגי לנחלה והכא דבעי פרצוף פנים משום דכתיב ביה הכרת פניהם:
בגיותן לאו בני נחלה נינהו דאין אב לעובד כוכבים. לישנא אחרינא כדאמר במס' קידושין נכרי את הגר וגר את הגר אינו לא מד"ת ולא מד"ס דתניא לוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו כו' משום הכי יש לו בכור לנחלה:
והא עבד ליה שבת בנים:
ילדה ממאן. כלומר הא דתני משבאת לישראל ילדה ממאן ילדה:
מאי אריא גיורת ושפחה. דהוי בכור לנחלה אפי' בת ישראל נמי בכור לנחלה הוי:
וקתני בכור לנחלה. אע"ג דכבר הוליד בנים בגיותו ותיובתא דרבי יוחנן דאמר היו לו בנים בגיותו אין לו בכור לנחלה:
קמ"ל. (רבי יוחנן) [מתניתין] דלא הוי בכור לכהן אלא בכור לנחלה:
ויליף איהו. הגר מינה דידה דגיורת מה היא[45] לטעמיה דר' יוסי אע"ג דהיו לו בנים בגיותה דיש לו בכור לנחלה:
למשפחותם לבית אבותם כתיב. דמשפחת אב קרויה משפחה ואמאי פטורה:
ולא תימא. רב אדא דתני פטור היינו אליבא דמאן דאמר במס' יבמות אין מזהמין את הולד דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אין הולד ממזר דלא שדינן ליה בתר אביו אלא בתר אימיה והאי נמי בתר אימיה לויה שדינן ליה דפטור מחמש סלעים אלא אפי' למ"ד מזהמין הולד מ"מ בתר אימיה שדינן ליה ולוי פסול מיקרי ופטור:
בפטר רחם תלה רחמנא. באמו ואמו אתיא משבט פטור:
מדקתני ילדה היא וכהנת היא ולויה מכלל דכהנת ולויה שילדו פטורין:

[45] נראה דצ"ל מה היא לטעמיה דר' יוסי אע"ג דהוה לה בנים הוי בכור לכהן ה"נ הוא אע"ג דהיה לו בנים יש לו בכור לנחלה:

ולאו היינו דרב אדא דאמר לויה שילדה כו' ואוקימנא בדאיעבר מעובד כוכבים וכהנת נמי דאיעברא מעובד כוכבים פטורה:
אלא רב פפא דאוקים לה לעיל לויה בדאיעבר מעובד כוכבים והכא לא מצי לאוקומי בעובד כוכבים משום דקתני כהנת במאי מוקים לה:
לעולם. כהנת דקתני בת ישראל היא ודאיעבר מכהן ואמאי קרי לה כהנת הואיל ובנה כהן:

דף מז:

הבן חייב לפדות את עצמו. דהוי כזר וצריך לפדות עצמו:
רבה בר רב הונא אמר אין הבן חייב לפדות עצמו. שאביו זכה בפדיונו והוא יורש נכסי אביו והנכסים פטורין:
קא אתינא מכח גברא דלא מצית משתעי דינא בהדיה. דאילו הוה אבא קיים לא מצית למיתבעיה דאי בתוך שלשים אכתי לא איחייב ואי לאחר שלשים איהו זכה בפדיונו שהרי הוא כהן הלכך אנא דאתינא מכחיה פטירנא:
לימא ליה קא אתינא מכח גברא. מכח עובד כוכבים דלא איחייב:
שאני הכא מש"ה הוי בכור לכהן דעובד כוכבים לית ליה חייס דאין אב לעובד כוכבים:
ליזיל לגבי האי לידחייה. דבנים של ראשון מצו מדחו ליה ולמימר ליה דשל אחרון הוית ובניו של אחרון מצי אמרו ליה בן של ראשון הוית:
א"ר ירמיה. אין ודאי האי מצי למידחייה אלא לא נצרכה למיתני אלא לבא אחריו וה"ק איהו ספק בן תשעה לראשון ספק בן ז' לאחרון ודאי בכור לכהן הוא דפטר רחם הוא. (והוא) והבא אחריו אינו בכור לא לנחלה דמצי אחי למידחייה ולא לכהן [דאינו פטר רחם]:
ואמאי אינו בכור לנחלה לא זה ולא זה וליכתבו הרשאה להדדי האי ספק להאי הבא אחריו והאי להאי וליתבעוה לאחיה ממה נפשך דאי בכור אנא הבו לי חלק בכורה. ואי לאו בכור אנא דאנא בריה דראשון הבו לי בשביל אחי הבא אחרי שהרי הירשני לקבל ואידך נמי לימא הכי:
וכי תימא מתניתין דקתני ואינו בכור לנחלה שלא בהרשאה קא מיירי. והא מוקמינן לה מתניתין לקמן דקתני אם לכהן אחר נתנו יחזיר להן חמש סלעים משום דבאין עליו בהרשאה:
מסייעא ליה לרבי ינאי. דהכא לא הוכרו מעולם האי ספק להכי אין כותבין הרשאה:
מלא גנינים. גוונים סרוחים. דלא הוי מרוקם לוולד:

והמפלת יום ארבעים. דאכתי לא איגמרא צורה:
וילדו לו. דרך לידה בעינן ויוצא דופן לא הוי לידה:
בכור לדבר אחד. לרחמים גרידא:
תלד. ואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן:

דף מח.

מת אחד מהם. בתוך ל' יום האב פטור דמצי למימר הבכור מת:
ואם לאו פטורין. דכל חד וחד מצי מדחי ליה:
ר' יהודה אמר נתחייבו נכסים. ולא מצו מדחו ליה:
אינו יכול להוציא מידן דכל חד מצי אמר אנא נקיטנא פדיון דחי:
זכר ונקבה. שאחת ילדה זכר (ונקב' שאחת ילדה זכר) ואחת נקבה או ב' זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר ונקבה ואחת זכר נותן ה' סלעים לכהן בשביל ההיא דילדה זכר לחוד:
ב' נקבות וזכר. שהאחת ילדה זכר ונקבה והאחת נקבה או כל אחת זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום:
וילדו ב' זכרים. ונתערבו האב פטור דהמוציא מחברו עליו הראיה:
בעל חוב שיש לו שטר על יוסף בן שמעון גובה אותה מהן דאמר ליה אי בדידך כו':
והני נכסים נמי כי לא חלקו הוי בשותפות. אינון ערבין ביה שבעל חוב גובה מהן. מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע דהא מת בתוך שלשים דאכתי לא איחייב בפדיון ולנכסיה דהוו ערב (לא) מצו תבעו והתנן המלוה כו'. וקי"ל דלא יתבע ערב תחילה אלא בעל חוב והכא בעל חוב לא מצי תבע:
ודאיכא נכסי טובא לכל חד וחד הכי נמי דשקיל אע"ג דחלקו:
מחצה יורשים ומחצה לקוחות. שהקנה זה לזה חלקו בשביל מה שתופש:
מלוה הכתובה בתורה. כגון ה' סלעים של בכור:

דף מח:

ר' מאיר סבר ה' סלעים הוא דבעי למיהב לכהן ולא חצי ה' להכי קאמר ר' מאיר חלקו פטורין דקא הוו מחצה לקוחות ולא משעבדי ליה:
ור' יהודה. דאמר נתחייבו נכסים אפי' כי חלקו סבר חמש ואפי' חצי חמש:
אי הכי. דלאחר ל' קא מיירי נתחייב גברא מיבעי ליה:
עשרה זוז לזה ועשרה זוז לזה. דהיינו כ' זוז שהן ה' סלעים:

אי הכי. ה' ואפי' חצי ה' וכיון דפחות מה' מצי יהיב חצי לאו דוקא הוא אלא ואפי' פחות מחצי:
אי הכי. דאפי' חצי ה' מאי איריא עשרה זוז:
אלא פשיטא עשרה זוז דירושה לכל אחד וה' סלעים ניגבין מהן מירושתן אלמא דה' ולא חצי ה' סבירא ליה לר' יהודה:
בדר' אסי ורב פפא קמיפלגי כלומר אי תרויהו סבירא להו דרב פפא פליגי בדרב אסי דאי סברי כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות פליגי בדרב פפא דר' מאיר סבר כרב פפא דמלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות להכי קאמר חלקו פטורין היכא דליכא אלא ה' סלעים דחמש אמר רחמנא ולא חצי ה'. ור' יהודה לית ליה דרב פפא דאפי' מן הלקוחות נגבין דנתחייבו נכסים. ואי תרוויהו סברי לה כרב פפא דאמר מלוה ע"פ אינה גובה מן הלקוחות פליגי בדרב אסי דר"י לא סבר כרב אסי אלא כולהו יורשין נינהו וכולהו ה' סלעים מצי למיגבי דנתחייבו נכסים:
ולקח אחד מהן שדה מחברו האי דמי לחלקו דאידך לית חילק בה ובעל חוב גובה ממנו דאמר ליה אי בדידך כו'. הם הכי נמי אמר כהן לכל חד מהני אחין אי את בכור מנתא דידך שקילנא. ואי אחוך בכור משעבדי לי נכסי מיקמי דידך:
אמר רבא מכדי ניכסיה כו'. וכולהי קשייתא דאקשינן ברישא עד אי הכי בתרא וכדתריצנא אלא בדרב אסי ורב פפא קא מיפלגי:
שתי נשים. של ב' אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים ונתערבו זה נותן כו':
אינן יכולין להוציא מידו. דמצו למידחינהו דכל חד וחד אמר פדיון דחי תפיסנא:
זכר ונקבה ונתערבו. האבות פטורין דכל חד מצי אמר נקבה דידי היא אבל הבן חייב לפדות עצמו:
ב' נקבות וזכר. דאחת ילדה זכר ונקבה ואחת נקבה או כל אחת זכר ונקבה:
וילדו ב' זכרים. ונתערבו זה שלא ביכרה אשתו כיון דילדה זכר אע"ג דלא ידע הי ניהו נותן ה' סלעים לכהן:
ילדו זכר ונקבה. ונתערבו אין כאן לכהן כלום דשמא דההיא דביכרה ילדה נקבה:
מאי שנא ב' כהנים. דאינו יכול להוציא מידם. מאי שנא כהן א' דמחזיר. כהן אחד נמי מצי מדחי כל חד וחד דמצי אמר לכל חד וחד דידך הוא:
אמר שמואל. בבא כל אחד בהרשאה ואמר ליה אי מת דידי הוא אהדר לי ואי דחבראי הא נקיטנא הרשאה מיניה. אבל לתרי כהנים לא מצי עבדי הרשאה. דלכל חד אמר אנא לית לי אלא ה' סלעים דחי:

דף מט.

אדרכתא. הרשאה:
היכא דכפריה. משום דמיחזי כשיקרא:
תני רב הונא. מוסיף על מתניתי' דאחת בכרה ואחת שלא בכרה של ב' אנשים וילדו כו'. מוסיף ב' זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום דמצי אמר מי שלא בכרה אשתו דלמא איתתי יליד זכר ונקבה ואיני יודע איזה יצא ראשון:
ותנא דידן. דלא תני לה דכיון דלא משכחת לה באיש ושתי נשיו שאחת ביכרה ואחת לא ביכרה דממה נפשך חייב בה' סלעים דהא ב' זכרים ילוד לא מיתני ליה:
מת הבן בתוך שלשים. בבכור דכל אשה קא מיירי:
כיום שלפניו. ופטור:
מה התם. במדבר כתי' ומעלה דהיינו שלשים ויותר חדש הוי כ"ט ימים ומחצה ומעלה הוי יום א' היינו ל' יום ומחצה והיינו (כל אחד) [לאחר ל'] ומשום הכי[46] חייב אבל יום א' שלפניו ופטור:
ור' עקיבא מספקא ליה. אי גמרינן דמדאיצטריך למיכתב ולמעלה גבי ערכין (משום דליהוו) [הוי להו] ב' כתובין באין כאחת:
אבל לגופייהו מלמדין. דחדש דמדבר דכתיב ביה ומעלה ופדויו מבן חדש תרוייהו בבכור אדם מישתעי ודלמא דמלמדין להכי מספקא ליה וקאמר ואם נתן לא יטול כו':
דיום ל' כשל אחריו ומותר בגיהוץ ותספורת:
מת. לאחר שלשים:
עד. שיאמרו לו [שלא] נפדה בין עבד בין אשה בין קטן נאמנין:
מידי דהוה אקידושי אשה. היכא דאמר לה תקדשי לי לאחר ל' דהויא מקודשת ואע"ג דנתעכלו המעות קודם:
(כדתרצינן התם):

דף מט:

התם בידו לקדשה מעכשיו אפי' בתוך שלשים הלכך הוו קדושי ואע"ג דנתעכלו המעות:
הא לא מת בנו פדוי אע"ג דנתן לו קודם:
עד שיאמרו לו שנפדה. הא אמרו לו שנפדה אע"ג דבתוך ל' הוה הוי פדוי:
לאו ככתובה בשטר דמיא. ולא גבי ממשעבדי וליכא אלא ה' בני חורין:

[46] אולי צ"ל ומשו"ה מת ביום ל' הוי כיום שלפניו ופטור.

מנה של צור כ"ה שקלים במנה של תורה:
ר' אמי אמר דינרא ערביא. נמי הוי סלע:
איסתירא סורסיא. סלע של אותו מקום שהן קלים שנותנין מהן ח' בדינר של זהב. דינר זהב הוי ה' פשוט למשקל הברזל דינר כסף ב' ומחצה למשקל הברזל ודינו דינר זהב בסלעים דאורייתא אין דינו לימכר אלא בו' סלעים של כסף שהן כ"ד דינרי כסף שהן כ"ד זוז (והאי זוז דינר האי) והאי דקאמר ר' יוחנן כ"ה זוז אותו זוז נכנס להכרע כ"ד זוזין אם היו שוקלין כל אחד לבד:
ס"א סורסיא. כלומר שהוא כסרסור שבו עושין כל סחורה. למ"ה:

דף נ.

דינרא הדריאנא. דינר זהב של מטבע הדרינוס קיסר:
טריינא. או של טריינוס קיסר:
שייפא. כלומר[47] היבון שלו שהוא כמשופשף מיושן:
דל מנייהו שתותא. דעשרים וחמש ואינך לפדיון הבן. שתותא דכ"ד הוו ד' פשו להו עשרים זוז ודל שתותא דחמישי הוו כ"א נכי שתות דחד הוו ואנן קיימא לן דעשרים זוז לא פחות ולא יותר:
אלא דל שתותא. דכ"ה פשו להו כ"א ודל מההוא זוז דנקא הוו כ"א נכי דנקא והדר אפיק מנייהו זוז ואינך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוו:
אלא דל זוזא. מעיקרא מהנך כ"ה והדר דל שתותא מכ"ד פשו להו עשרין זוזי דהוו פדיון הבן:
סלעים דאורייתא תלתא דינרי ותילתא דדינר הוו:
שש מעה כסף דינר. הוו להו י"ח מעין ג' דינר ושליש דינר הן ב' מעין היינו עשרים גרה השקל דהוו תלת' דינרי ותילתא דינר:
והלא סלע של הקדש מ"ח פונדיון. הרי מ"ח פונדיונין פונדיון זה מה טיבו. התם מפרש בערכין זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף למ"ט שני יובל לכל שנה היה נותן שקל הרי מ"ט שקלים ושקל נ' היה מחלקו לפונדיונין שהן מ"ח פונדיונין והיה נותן לכל שנה שקל ופונדיון. ועוד פונדיון אחר היה מוסיף לשקל מ"ט:
והוינן בה פונדיון זה מה טיבו והלא אין בשקל אלא מ"ח פונדיון ופונדיון זה מה טיבו מהיכן יוצא:

[47] צ"ל איקון. ועי' בערוך השלם ערך הדריינא.

קולבון לפרוטרוט. כלומר כשם שהיו מוסיפין קולבון משום הכרע פרוטרוט שני חצאי שקל כך מוסיפין פונדיון זה להכרע כל אותן מ"ט שקלים אילו היה שוקלו לפונדיונין.
שמעינן מהכא דבסלע איכא ד' דינרין ואת אמרת תלתא ותילתא:
בתר דאוסיפו עליה הוי ד' דינרין ת"ל:
הוא דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה כו' עשרים גרה הוא:
שבסר. הוי בפדיון הבן להך חושבנא דאמר רבא סלע תלתא דינרין ותילתא דינר משום דה' סלעים הוו פדיון הבן וה' זימנין תלתא דינרין ותילתא דינר היינו שבסר דינר דהיינו [יז] זוזי נכי תילתא דדינר לפדיון הבן ואיהו שדר ליה שבסר שלמים להכי שדר ליה לישדר לי מר תילתא יתירא דאיכא עליהו דשדרית לך טפי (מרצי):
דאוסיפו עלייהו. דבסלע איכא ד' דינרין ועולין ה' סלעים לכ' דינרין ואכתי מחייבת לי ג' דינרין להשלים העשרים:
שאע"פ שכתוב בתורה סתם. דכתיב שקל כסף והאי שקל לאו סלעים מתרגמינן ליה אלא דיקלין דכסף מתרגמינן ליה משום דקינטרין הוא דאיכא דוכתא כו':
מפני טיבעה של ירושלים. שאותו מטבע היה של ירושלים שבו היו פודין הקדש ומעשרות:
פריצים. שונאים:

דף נ:

כסף מדינה. הוא אחד משמונה בכסף של תורה:
הטענה. שיתחייב בה שבועה בטוענו שתי כסף וקי"ל שתי מעה כסף והיכי אמרת כסף צורי:
ומה כסף דבר חשוב. ושתי מעה כסף נמי הוי דבר חשוב:
הפורט סלע ממעשר שני. שאם יש לו מעות של מעשר שני שוין סלעין ורוצה לחלפן בסלע אלמא דמעשר שני חילל על מעות אע"ג דכתיב ביה ונתתה בכסף:
ויצאה חנם אין כסף. אבל יש כסף לאדון אחר ומאי ניהו האב שהאב זכאי בבתו בכסף קידושיה. ותנן בית שמאי כו'. לימא רב אסי דאמר כסף צורי כב"ש דאמרי דינר:
קצוב. כגון ה' סלעים של בן ושלשים של עבד וכולהו אידך:
אלא סלע פלגא דזוזא דקרו ליה אינשי לפלגא דזוזא איסתירא דהיינו סלע והאי סלע הוי אחד מח' בסלע דאורייתא:

דף נא.

מאכא. קל:
הא תו למה לי. דהדר ותני וכולן בשקל הקדש במנה דצורי:
הני בני פדייה נינהו שלשים של עבד ושל אונס ומפתה ומוציא שם רע מאי פדייה אית בהו:
תני כל הנפדין כגון בכור והקדש בין בכסף בין בשוה כסף חוץ מן השקלים דאין נפדין בשוה כסף:
מצרפין שקלי' לדרכונות. באחד באדר משמיעין על השקלים הגזבר יכול לחלף השקלים בדרכונות זהב שקורין בלע"ז קוצוציש:
מפני משאוי הדרך. שצריך להעלותו לירושלם ללישכה טעמא דמפני משאוי הא לאו הכי אין פודין [אלא] בכסף:
הראיון. שהיא מעה כסף אינו יכול להביא שוה כסף אלא כסף צרוף:
תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה. כסף סיגים מעורבב בשאר מתכות:
אין פודין. הבכור לא בעבדים ולא בשטרות שאין יכול ליתן לכהן שטר חוב שיש לו על אחרים בשביל פדיון הבן:
כתב לכהן כו' ובנו אינו פדוי. עד שיתן:
לפיכך. הואיל וממון כהן אם רצה הכהן ליתן לו מתנה אותן ה' סלעים שקבל ממנו רשאי:
ר' דריש כללי ופרטי ולקחת כלל כל דבר לקיחה מרצע פרט ונתת חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט של מתכת. ור' יוסי דריש ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל:
אין בעלמא ר' כללי ופרטי דריש והכא. גבי בכור מ"ט דריש רבויי ומיעוטי משום דהאי ופדויו מבן חדש תפדה כתיבי תרי כללי גבי הדדי והדר פרט (כלל) בערכך כסף. והוי כדתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים דכתיב את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר (אין) לו סנפיר וקשקשת במים והדר כתיב פרט בימים ובנחלים הואיל וכתיבי כללי גבי הדדי אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט:
ורבנן דאמרי דדרשי כללי ופרטי גבי בכור אמר רבינא סברי לה כדאמרי במערבא כל מקום כו':

דף נא:

אימא לא הקדשות נפדין בכל אלו בעבדים ובקרקעות ובשטרות משום דכתיב בהקדשות כסף דכתיב ונתן את הכסף וקם לו:
תנינא להא. במתניתא דאם רצה הכהן ליתן לו דרשאי כדקתני בברייתא נטלן והחזירן לו רשאי אלמא דהלכה היא כן דרשאי:
נתנו לה' סלעין לעשרה כהנים לכל חד חצי סלע בבת אחת יצא שהרי נתן ה' סלעים כולן:
ר' טרפון כהן היה:
אף קיים הלכה זו. שגילה לכל דהלכה כן דרשאי להחזיר:
חזייה להההוא גברא. דיהב ה' סלעין לרבי חנינא כהן היה:
והוה קא אזיל ההוא גברא ואתי. כלומר שהיה רוצה שיחזירם לו ר' חנינא:
א"ל. ר' חנינא חזינא בדעתך דלא גמרת בדעתך ויהבת לי מידעם אלא ע"מ שאחזירם לך הילכך אם אחזירם לך לא הוי בנך פדוי ואיני רשאי להחזירם לך הואיל ולא גמרת בדעתך שיהו שלי אלא אתפשם לי ויהא בנך פדוי:
המפריש פדיון בנו ואבד. קודם שבא ליד כהן חייב באחריותו שנאמר באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה וגו' כלומר אימתי יהיה לך שלך בזמן שפדה תפדה מיד ליד:
מנא לן. דחייב באחריותו:
אתיא ערך ערך מערכין. כתיב הכא ופדויו מבן חדש תפדה בערכך וכתיב ערכך בערכין מה בערכין חייב באחריותו דקאמר ערך עלי אף בכור חייב באחריותו:
מה עולת ראייה חייב באחריותה. דאע"ג דאפריש חייב באחריותו דלא מצי אתי לעזרה אי לא מייתי אף פדיון נמי חייב באחריותו:
קרא לקרא. כלומר כיון דגמרינן לה במתניתין מקרא מיהיה לך אך פדה תפדה אמאי איכא לריש לקיש ור' יוחנן למילף מקרא אחרינא:
אתיא ערך ערך מערכין. מה להלן יורשין חייבין כדתנן במסכת ערכין האומר ערכו של פלוני עלי מת הנודר יתנו היורשים אף הכא גבי בכור היכא דמת אחר שלשים יורשין חייבין ליתן:
מה להלן. בעולה יורשין חייבין כדתנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה אף כאן יורשין חייבין:
ואינו נוטל. פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביו:

ולא בראוי כבמוחזק. שאם מת אחי אביו בלא בנים לאחר מיתת אביו כיון שאביו היה ראוי לירש אחיו ומת הוא קודם ולא היה מוחזק בהן בנכסי אחיו אין הבכור נוטל פי שנים בהן:

דף נב.

ולא האשה בכתובתה. אינה גובה כתובה מן השבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת בעלה:

ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם:

ולו משפט הבכורה. לאיש שהאיש חייב להוריש לבכורו פי שנים מנכסיו ולא האשה:

בעל חוב גובה את השבח והאשה נמי בעלת חוב היא:

מקולי כתובה שנו. הואיל והקילו על כתובה שאינה גובה מבינונית כבעל חוב אלא מזיבורית וכן שאינה נגבית בלא שבועה הקילו נמי עליה שאינה גובה את השבח כבעל חוב:

תנאי כתובה. כדתנן לא כתב לה בנן נוקבן כו':

בכור קריה רחמנא. כדדרשינן והיה הבכור מיכן שמצוה בגדול ליבם אשר תלד פרט לאיילונית שאינה יולדת:

[48] ובכור אינו נוטל את השבח. אבל שבח ששבחו בין יבום לחלוקה שקיל:

מ"ט יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם והכי קאמר יקום. כלומר מי שעתיד לקום ליבם ועדיין לא קם יש לו דין בכור דלא שקיל משבח אלא כפשוט:

והרי קם. אבל מאחר שקם דייבם נסתלק ממנו דין בכור וקאי במקום אחיו שמת ושקיל פי שנים בשבח דבין ייבום לחלוקה שקיל חלק של עצמו וחלק של מת. ולא משום דין בכור. דבכור אין לו שבח כלל:

ורבא אמר אפי' וכו':

דף נב:

לאייתויי שבחא דממילא. דלא תימא בשבח שהשביחו יתומים לא שקלי אלא אפי' בשבחא דממילא לא שקלי:

כגון חפורה. חזיז כלומר אם היתה התבואה חזיז כשמת ובשעת חלוקה הוי שובלי:

או שלפופי. הניח תמרים קטנים ונעשו תמרי רברבי קודם חלוקה לא שקלי:

[48] נראה דצ"ל ל"ש דבכור אינו וכו'

לאיתויי נכסי דאבא. דלא תימא בנכסי דאחוה דאבוה לא שקיל פי שנים משום דהנהו הוו ראוי ולא מוחזק דאביו לא היה יודע שימות אחיו בלא זרע ולא היה דעתו כלל על ירושתו אבל בנכסי דאבי אביו שאביו היה דעתו עליהן ליורשו אימא אע"ג דמת הוא קמי אביו כמוחזק הוו קמ"ל דלא:

ואלו שאין חוזרין ביובל. אע"ג דכתב במכר ויצא ביובל ושב לאחוזתו הבכורה והיורש כו'. ירושת הבעל דאורייתא כדדרשינן ונתתם את נחלתו שארו לו שארו זו אשתו:

בכור קרייה רחמנא. וכתיב ביה לתת:

תשובו איש יכול למימר שובו מדקאמר תשובו לרבות המתנה:

והני כולהו. דמתני' דאין חוזרין משום דירושה נינהו:

לתת לו פי שנים. מפשוט היינו מקיש [חלק בכור לחלק פשוט]:

בכור קרייה רחמנא וכבר הוקש חלק בכור לפשוט:

ירושת הבעל דרבנן. ולא הוי ירושה גמורה וחוזרת:

לקוחות הן. דלא אמרינן יש ברירה שכל אחד יורש חלקו מן התורה אלא אין ברירה והרי הן כלקוחות ומחזירין זה לזה ביובל וכשמחזירין אין מתבטל חלק הבכורה אלא כשחוזרין וחולקין אחר היובל נוטל הבכור חלק בכורתו כבתחילה:

מתקיף לה רב ששת מכלל. כיון דאוקמת הא אלו שאינן חוזרין אין חוזרין לבטלה מכלל דר' אלעזר דפליג עליה דאמר כולן חוזרין חוזרין לבטלה קאמר ואמאי יפסיד חלק בכורתו אלא ש"מ ליתיה להאי תירוץ דר' אלעזר וקשיא דרב אסי:

טובה חכמה. דשפיר אתקיף:

ואכתי אמאי אתקיף עלה ולא שמיע להו לרב ששת ולרמי בר חמא הא דכי אתא רבין וכו'. דר' אלעזר במתניתין חוזרין לבטלה קאמר ותנא קמא ור' מאיר אין חוזרין לבטלה קאמר ולא קשיא לרב אסי:

וינכה להן קצת מן הדמים. מן הפדיון:

דמים מאי עבידתייהו. אמאי יהבי ליה בני משפחה כלום דמים כיון דאינו יורש מן התורה:

וכיון דיורש מדאורייתא אמאי מנכה להן משום דנקבר אשתו שנקברת שם שהוא חייב בקבורתה:

הדרן עלך יש בכור לנחלה

דף נג.

שלא בפני הבית. לאחר חרבן הבית:

ממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן. מחוצה לארץ לארץ וכל היכא דכתיב מעשר ותרומה באוריית' משמע בדגן שבארץ דסמיך ליה ארצם או נחלה כגון כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו נתתי ללוים על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה. וכגון כי תכלה לעשר וגו' השקיפה וגו' אי אתה מעלה מעשר בהמה ומתניתין דקתני נוהג בארץ ובחוצה לארץ:

אפי' תימא ר' עקיבא כאן ליקרב כאן ליקדש. האי דקאמר רבי עקיבא אי אתה מעלה מחוצה לארץ ליקרב קאמר אבל מיקדש קדיש אפי' בחוצה לארץ:

דיקא נמי. דקרא ליקרב קאמר דכתיב והבאתם ומהקרבה הוא דמעטיה אבל מקדושה לא:

לנאכל במומו. ולא כשהוא תם:

אי הכי אפי' האידנא נמי. בזמן הזה יהא נוהג:

גזירה משום יתום. שלא יכניסו לדיר להתעשר ולאו בר עשורי הוא כדתנן במתניתין:

מעיקרא נמי. בפני הבית נמי לא משום יתום:

אפשר בהכרזה. דמכרזי דיתום לאו בר עשורי:

משום תקלה. דשמא לא יכול להמתין עד שיומם ויאכלנו תם. ובזמן בהמ"ק ליכא למיחש לתקלה דהא מצי מקריב (לאימוריו) [לגבוה] בשעה שירצה ומצי למיכליה:

אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין בזמן הזה. דכל הני הוו לבדק הבית ואי אפשר למיצנעינהו עד שיבנה הבית ואתי בהו לידי תקלה הלכך [אם הקדיש] בהמה תעקר כו':

אי הכי. כיון דמעשר בזמן הזה לא קדיש דחיישינן לתקלה בכור נמי ניחוש לתקלה ולא ליקדש:

הכי קא אמרינן לקנינהו לאודניהו לעובד כוכבים עד שהן במעי אימן דהוה ליה שותפות עובד כוכבים ולא ליקדש כי היכי דלא ליתי לידי תקלה:

דף נג:

לא משום הכי קדיש בכור האידנא דאפשר כדרב יהודה דמטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם ולא יאכל תם:

התם נמי גבי מעשר אפשר דשדי ביה מומא מעיקרא קודם שיצא עשירי והוי בעל מום ולית ביה תקלה וליקדוש:

מי ידע הי נפק. דלישדי ביה מומא מעיקרא וכי תימא כו':

ושכיחי. בהו מומא בלקוחין ולא שכיחי תמין בלקוחין (כי) לצורך הקרבה הלכך אסיר למישדא מומא בעדריה ומשום הכי לא קדיש מעשר האידנא:

אין משנין אותו מקדושה לקדושה. קדושה קלה לחמורה כגון שלמים לעולה:
אבל מקדישין הקדש עלוי ומחרימין אותו. כיצד כדתנן בערכין בפרק המקדיש מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אם נדר הן דאמר דחייב באחריותן נותן את דמיהן לכהנים מפני שהחרימם. ואם נדבה הן נותן את טובתה לכהנים. כיצד שור זה עולה. היינו נדבה דלא אמר עלי אומדין כמה אדם כהן שאינו ממשמר זה שמשמש רוצה ליתן לבעלים בשור זה שימתין לו עד זמן משמרתו כדי שיעלהו עולה שיזכה בעורו וההוא טובת הנאה יתן לכהנים כשהחרימן. וכן המקדיש את קדשיו הקדש עילוי שמעלה אותן בדמים לבדק הבית אם נדר הם נותן את דמיהן. ואם נדבה נותן את טובתה לגזבר:
מהו דתימא התם. הוא דאין משנין דכל בהמה לאו לעולה קיימין דלא חזיא לעולה אלא זכר להכי לא חיילא אשאר קדשים:
אבל הכא. גבי מעשר דכל בהמה למעשר קיימין בין זכר בין נקבה:
מאי נפקא מינה. אי קדושת מעשר חיילא אמוקדשין על שלמים דמאי קדושה חמורה איכא במעשר דליתיה בקדשים קלים:
איכא למיקם עליה בלא יגאל ולא ימכר. קדשים קלים אית להו פדיון ומעשר בהמה לית ליה:
[49] בחדש ובישן ואינן מתעשרין מזה על זה. באותן שנולדו לפני אלול ולאחר אלול אין מתעשרין מזה על זה החדש על הישן:
שהיה בדין שכבשים ועזים לא יתעשרו מזה על זה מה אם החדש על הישן שאינו כלאים זה בזה הנולד מהן אינו כלאים:
ת"ל וצאן כל משמע כל צאן אחד כלומר כל דכתב כל מעשר בקר שדי ההוא כל אוצאן דליהוי משמע כל צאן אחד וכבשים ועזים איקרו צאן דכתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים:
מה מעשר דגן מחדש אישן לא. כדאמרינן בספרי והרמותם ממנו מן המובחר ולא ממין על שאינו מינו ולא מחדש אישן ותרומה איתקש למעשר דכתיב כן תרימו גם אתם מכל מעשרותיכם:
אי הכי חדש וישן נמי. לירבי מוצאן:
לשנה הקשתיו. מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן אין מעשרין משנה זו על זו אף מעשר בהמה נמי:

[49] מד"ה בחדש ובישן עד ד"ה מה מעשר דגן שייך למתניתין.

ולא לדבר אחר. כלומר דמין על שאינו מינו מעשרין:

דף נד.

אשכחן תירוש ויצהר דגן ויצהר. דכתיב חלב בזה וחלב בזה לומר שאין מעשרין מזה על זה תירוש ודגן דלא כתיב חלב אדגן מנין דאין מעשרין מזה על זה:
דאמר חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. ולא במפולת שוורים דהשתא לא מצית למימר דתירוש ודגן ודגן הוי כלאים. דעד דאיכא חטה ושעורה וחרצן לא הוי כלאים היכי מייתו לה בק"ו:
אפילו ע"י דבר אחר אם יצרף עמהן עוד מין אחר חטין או שעורין לא הוי כלאים אפילו הכי אין מעשרין מזה על זה:
ושאר מינין דעלמא כגון פולין ועדשין מנא לן דאין מעשרין מזה על זה:
אלא מעתה. כיון דגמרת דאין מעשר ממין על שאינו מינו מדכתיב כל חלב תרי זמני כלומר תן חלב לזה וחלב לזה:
גבי מעשר בהמה דלא כתיב. תרי זימני מעשר מעשר דלא כתיב מעשר בקר ומעשר צאן הכי נמי דיתעשרו מזה על זה:

דף נד:

הדר אמר קרא העשירי כדכתיב תרי זימני מעשר מעשר דמי:
אי הכי כבשים ועזים נמי. נימא תן עשירי לזה ועשירי לזה ולא יתעשרו זה על זה:
הא כתיב וצאן משמע כל צאן אחד:
הכא נמי לימא. כל חלב תירוש ודגן כל משמע כדגן אחד ויתעשר חטה על שעורה:
ראשיתם. תן ראשית לזה וראשית לזה שלא יתעשרו מזה על זה:
דאי ס"ד כבשים ועזים נמי. לא יתעשרו זה על זה לכתוב כל מעשר בהמה ולא לכתוב בקר וצאן:
הוה אמינא אפילו חיה. כי היכי [דילפינן] חיה מבהמה (ילפינן) לענין הרבעה הכי נמי יליף חיה למעשר. הא ליכא למימר משום (דמי) דמעשר תחת תחת מקדשים גמר וחיה ליכא בקדשים. ואכתי לכתוב כל מעשר בהמה ואתי בק"ו מחדש וישן ומה חדש וישן שאין כלאים זה בזה אין מתעשר מזה על זה כבשים ועזים שהן כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה בקר וצאן למה לי כו':
האי כבשים ועזים מתעשרים מזה על זה דלהכי אתי וצאן דכל משמע צאן אחד ולהכי מייתר:

אלא הכא מי סגיא דלא כתב דגן למעוטי שאר מינין. דאין מחייבין במעשר מן התורה ולאו מייתר הוא למימר כל מעשר דגן אחד:
אימא ליערבן. בקר בצאן. האי בצאן דכתב לאו להכי כתיב דמעשרין כבשים על העזים אלא לערבן בקר בצאן דמעשרין מן הבקר על הצאן ומן הצאן על הבקר:
לרבא נמי דמפיק וצאן לכל צאן משמע אית ליה נמי העשירי תן עשירי לבקר ועשירי לצאן:
מצטרף כמלא רגל בהמת רועה. כלומר כל אותן בהמות של אדם אחד שרועות בשדה אחד כשיעור שרגל בהמה הולכת ורועה ורועה אחד יכול לשומרן מצטרפין להתעשר ביחד דהוי עדר אחד:
ט"ז מיל. דקים להו לרבנן דטפי לא אזלא רגל בהמה וכולן שעומדות בתוך ט"ז מיל מצטרפות:
היו לו ב' עדרים ובין אלו לאלו ל"ב מיל אין מצטרפין:
היה לו עדר באמצע אלו ל"ב מביא ומעשרן כולן עד אותו עדר שבאמצע שהרי עכשיו אין בין עדר לעדר ט"ז מיל אבל החיצונים אין יכול להביא אלו לאלו שהרי יש ביניהם יותר מט"ז מיל:
הירדן [מפסיק] אין מצטרפין למעשר אחד:
על ידי מונה רועה. כלומר דההוא צאן דרועה אחד יכול לשמור ולמנות הוי עדר ומצטרף למעשר אחד למנין דהיינו מעשר:
וקים להו כו'. ותעברנה כלשון כל אשר יעבור דכתיב גבי מעשר:
משום הכי קתני שלשים ושתים משום דקא בעי למיתנא סיפא היו לו באמצע אותן ל"ב אבל בעדר אחד טפי מט"ז אין מצטרפין:
וכמה. בהמה ליהוו באותן ל"ב מיל דכי הוו לו באמצע דמצטרף:

דף נה.

אמר רב חמש מכאן וחמש מכאן וחמש באמצע. דהני חמש חזיין לאיצטרופי להכא ולהכא דכי אזיל רועה גבי הא דבאמצע שלטא עייניה ט"ז מיל להכא וט"ז מיל להכא ומצטרפי דקרינן ביה מונה דמצי חזי להכא ולהכא:
ציפורי עומדת בין כפר חנניה וכפר עותני ובין שלשתן לא הוי אלא ל"ב מיל:
תיובתא דרב דאמר חמש בעינן באמצע כי היכי דליחזי לאיצטרף להכא ולהכא:
תרגמא שמואל כו'. ואחד באמצע. דההיא חדא חזיא לאיצטרף הכא והכא:

אפילו רועה ואפילו כליו. כלומר לא תימא דכי הוי בהמה באמצע מצטרף אפילו רועה או כליו קאי באמצע מצרפין דהא מצי חזי הכא והכא. וכליו דכי אתא לאיתויי כליו דקאי באמצע שלטא עיניה הכא והכא:

כלבא דרועה. קאי באמצע מי מצרף אי לא:

כיון דקרי ליה לכלבא אתי לגביה ולא מצטרך רועה למיזל לגביה לאיתויי דלא אזיל התם לאמצע ולא שליט עיניה להכא והכא לא מצרפן או דלמא כו':

אלמא. דהאי דקאמר ירדן מפסיק משום דלא מיקרבן הוא בשאין שם גשר דלא מצו הני למיקרב להני:

אבלטאות. כרכים גדולים:

דכמקום שיש שם גשר דמי. דאין שם מים ביניהם ומצו למיזל הני להני ולא מיצטרף:

עשאו גבול בפני עצמו. ומפסיק הכי נמי דאם יש לו בהמות בגבול של ב' שבטים דלא מיצטרפי:

כולה א"י גבול אחד היא. ומיצטרפי:

אי הכי ירדן נמי. מא"י היא ולא יפסיק:

בשלמא לר' חייא דאמר משום דירדן איקרי גבול היינו דקתני הירדן מפסיק אלא לר' אמי דאמר משום דלא מיקרבן הוא ליתני כל נהר סתם מפסיק:

אילימא לנודר. שלא ישתה מן הירדן:

וכל היכא דקרו ליה ירדן. בין למטה בין למעלה ליתסר:

אלא למעשר בהמה. להפסיק דלא מפסיק אלא דמבית יריחו ולמטה:

זכרותיה. עיקרו של ירדן שמשם גדל היינו ממערת פמייס:

מטמא ברביעית. כדינו של דם המת:

דכרותא דמיא. עיקרו של כל מימות של עולם פרת ממנו יוצאין:

ושלשה נהרות. גיחון פישון חדקל:

למטה מפרת. כלומר דכל מימות יוצאין ממנו:

דף נה:

והא איכא עיניתא דמידליין. שבראשי ההרים שנראין שאין יוצאין ממנו:

הנהו סולמי דפרת נינהו. כלומר סילונות נמשכין ממנו תחת הארץ ונובעין על ראשי ההרים:

הוא פרת דמעיקרא. להכי כתוב ביה הוא לומר שהוא קודם לאלו:

מימיו פרין ורבין. שמתגברין ביותר:

מכיפיה מתברך. מגדותיו הוא מתברך שאינו מתגדל לא מגשמים ולא ממעינות אלא מעצמו והיינו פליגא דרב דאיהו דאמר סהדא רבא פרת לומר שמגשמים הוא מתגדל: ומפצי ביומי תשרי ומניחן בקרקעית הנהר לפי שכל הנהרות מתמעטין ביומי תשרי מן החום שהיה ויש טיט בקרקעית המים בעיקר הנהר והיה משים המפצין כדי שלא ישקעו רגליהן בטיט וליהוי חציצה לטבילה וההיא דאמר שמואל לעיל נהרא מכיפיה מתברך הוי פליגא אהא דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין כלומר אין המים שאין שם נוטפין אלא זוחלין בלבד מטהרין אלא פרת ביומי תשרי לפי שכבר נתמעט מימי הגשמים שנטפו בו אלמא מימי גשמים הוא מתגדל ביומי ניסן כשמתפשרין השלגים והמטר ואיהו אמר דאינו מתגדל אלא מכיפיה:

דף נו.

תניהו ענין למעשר בהמה. דאיתיה בעשיה שמכניסן לדיר וקורא לו שם מעשר וסוקרו בסיקרא:

תניהו ענין לחטאת ואשם. דאיתנהו בעשייה שמקדישן:

הא לא מצי אמרת דומיא דבנך בעינן דאינו בא על חטא והני באין על חטא:

אימא תניהו ענין לעולה ושלמים. דאיתנהו בעשיה ואינן באין על חטא:

לא ס"ד דומיא דבנך בעינן שאינו בא בנדר ונדבה לאפוקי עולה ושלמים דבאין בנדר ונדבה:

אמר רבא הא לא קשיא ההיא דרב אסי דאמר קרא כן תעשה שלא יהא לקוח ואימתי מיעט הכתוב לקוח בשעת עשייה כלומר בזמן שראוי להקרבה יש בו איסור לקוח אבל כשהן עוברין דלית בהו עשייה דלא חזו להקרבה לית בהו איסור דלקוח:

איסור לקוח חל על מחוסר זמן. שאם לקחו קודם ז' ימים קודם שנראה להקרבה אינו נכנס לדיר להתעשר לעולם אע"ג דלקחו שלא בשעת עשייה:

מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. ושעת עשייה קרינן ביה. הלכך יש בו איסור לקוח:

אף מחוסר זמן קדוש לפני זמן במעשר וקרב לאחר זמן:

איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר. דמרבי ליה מתניתין מהכל נכנסין כגון שנתנו לו וחזר ולקחו ממנה.[50] ובזונה עובדת כוכבים קא מיירי דלא איתחייביה במעשר ודמי כי חזר ולקחו ממנה כלקחו שלא בשעת עשייה ולית ביה איסור לקוח. הלכך נכנס לדיר

[50] נראה מלשון רבינו שלא היה לפניו הגי' בגמ' והא איפסיל ליה בלקוח אשתמיטתיה וכו' וצ"ע.

להתעשר. וכתב לישנא אחרינא כגון שנתן לה עובר פרתו וחזר ולקחו ממנה בעוד שהוא עובר דלא חל עליה איסור לקוח. ומיסתבר כלישנא אחרינא:
ואמאי מוקמינן לה בחזר ולקחן ותיעשריה איהי. הזונה עצמה ובמעשר לית ביה איסור אתנן כדאמר לקמן כי משחתם בהם מום בם כל שהמום פוסל בו דבר ערוה פוסל בו ומעשר לא פסיל ביה מום:
בזונה עובדת כוכבים עסקי' דלאו בת עשורי היא:

דף נו:

תועבה תועבה מעריות. כתיב הכא כי תועבת ה' אלהיך הוא וכתיב בעריות כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה בהך זונה דלא תפסי בה קידושי דכתיב לא תתחתן בם אתננה אסור:
והאי לאו זרעיה הוא. כדגמרינן ביבמות בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה וכדמפרש התם. והאי זרעיה הוא דתפסי בה קידושי: האחין השותפין. מיירי באחין שחלקו ירושתן:
וחזרו ונשתתפו שחייבין בקולבון. הואיל וחלקו אם נתנו ביחד שקל צריכין להוסיף קולבון דהיינו פונדיון. שכך מכריעין ב' חצאי שקל יותר משקל ואע"ג דחזרו ונשתתפו לא נפטרו מקולבון דכיון דחלקו הוי ליה כשני ממונות ופטור ממעשר בהמה משום דכיון דחלקו הרי הן כלקוחות ולקוח פטור ממעשר בהמה. ועוד כיון דנשתתפו נפטרו מן (הבכורה) [המעשר] כדאמרי' בגמ' קנו בתפוס' הבית כלומר שלא חלקו ירושתן ומעצמן השביחו וילדו חייבין במעשר בהמה דנתחייבו הנכסים במעשר כבתחלה בחיי אביהן. ואם לאו שחלקו ונשתתפו והדר ילדו פטור חלקו וחזרו ונשתתפו היינו פירוש דרישא: כל פטר רחם כו'. יהיה לך ת"ל יהיה לרבות אותן שקנו מתפוסת הבית שחייבין:
פשיטא. דהכי איתה וכל הני יכלינן למידק ממתניתין ומאי קמ"ל ר' ירמיה:
סד"א כיון דחלקו בבהמה. דעיקר טורח בבהמה היא דטיפולה מרובה וצריכא לסייע כל אחד לחברו ואינהו לא חשו לכוליה האי ופלגי בהמה ודאי גלו אדעתיהו דלמפלג כספים קיימי ואע"ג דלא חלקו עדיין כספים כמי שחלקו דמי וליחייבו בקולבון קמ"ל דלא. אלא מה שחלקו חלקו ומה שלא חלקו לא חלקו:
לא שנו. דכי חלקו בהמה פטורין ממעשר אלא שחלקו גדיים כנגד תיישים דהני ודאי לקוחות הן ולא חלוקה גמורה:
אבל חלקו. זה וזה בשוה לאו לקוחות הן אלא חלוקה גמורה ואומרין לכל אחד הוברר הדבר שזה הוא חלקו ודאי המגיעו וחייבין במעשר:

חלקו תשעה שמנים כנגד עשרה כחושין היינו נמי ענין לקוחות:

דף נז.

ואזדא ר' יוחנן לטעמיה. דלית ליה ברירה ומשום הכי מחזירין זה לזה ביובל דאין אומרין זהו חלקו המגיעו:

אף שורך וצאנך בברור לך. שיהא חלקך ואין ברירה. אבל שדה של ירושה דלאו מכר הוא אימא לא ליהדר:

ואי אשמעינן שדה. ירושה דמחזירין זה לזה דכלקוחות הן היינו חומרא. אבל הכא גבי מעשר בהמה אי משוינן לה כלקוחות היינו קולא דפטירי ממעשר אימא לא:

אי נמי אי אשמעינן בשדה. דכלקוחות הן ומחזירין משום דכתחילה כלומר דהשתא כי מחזירין שייך כל חד וחד לדחבריה כבתחלה. כמעיקרא קודם חלוקה ומקיימי קרא דכתיב תשובו איש לאחוזתו הילכך קאמר אין ברירה כי היכי דמחזירין אבל הכא מעשר בהמה דלית ביה דין חזרה ביובל אימא ליהוי ברירה קמ"ל דלא:

שכנגד הכלב אסורין. כל העשרה דלא ידעינן הי ניהו הוי מחיר כלב חילופו. אי דשוו כולהי עשרה כהדדי כל חד וחד שוה כמו הכלב הכי נמי דאמרינן ליברר חד כנגד הכלב:

דהאי משהו שייך בכולהו י'. וליכא ברירה הלכך שכנגד הכלב כולן אסורין להקרבה:

כל שמתה אמו. כשנולד זה או נשחטה שזה פירש למיתה וזה לחיים:

והשלח קיים. העור שלה שיכול אדם לכורכו בעור אמו ולחממו בו אין זה יתום:

שור או כשב. שיהא מיוחד שור או כשב פרט לכלאים:

ומה כאן במעשר פרט לטרפה (שבגלוי) דכתיב כל אשר יעבור פרט לטרפה שאינה עוברת אף להלן בקדשים פרט לטרפה:

טומטום אין נכנס. דקסבר דבריה היא:

ואי לא גמר. הנך גופייהו דממעט מנא ליה:

איתקש לא תנן. דכתיב בחד קרא:

קסבר ספיקא הוא. וממה נפשך אי זכר הוא אי נקבה היא חייב במעשר:

דף נז:

ביוצא דופן סבר לה כר' שמעון דאמר במס' נדה ולד מעליא הוא דכתיב אם נקבה תלד לרבות יוצא דופן:

ודלא כר' יוחנן. דפליג עליה התם דאמר מודי ר' שמעון לענין קדשים שאינו קדוש דלא הוי ולד:

במחוסר זמן סבר לה כר' שמעון בן יהודה. דאמר לעיל מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור כו':
מערקת לבנה מפשיטין את המתה השלח שלה ומלבישין את החיה היתום:
נתגלה טעמא של משנתינו. של ר' יהושע[51] וכי עבדי ליה הכי חיי:
חזירים. קלפי עלין כקלח אחד:
נעלסה. וגרסי' במנחות נושא עולה ונתחטא כלומר נושאה ומעלה לביצתה ונתחטא ומניחה בתוך קן שלה וכשהיא רוצה להטיל ביצתה יורדת לארץ ומטילה בנחת שנאמר כי תעזוב לארץ ביציה אלמא דלא שדיא לה שתשתבר:
ההיא דנפלה מוזרתא הואי דלא חששא לזה:
שלש גורנות למעשר. כלומר בג' פעמים בשנה מעשרין מעשר בהמה בפרוס הפסח כו':
ולמה לא אמרו בא' בתשרי. כלומר כיון דקסברי דבאחד בתשרי ר"ה למעשר בהמה כדאמר בגמרא:
כל קבל חרפי אפלי וקייטי. המבכירות מתעברות בתשרי ויולדות בניסן ומתעשרין סמוך ללידתן והמאוחרות יולדות בתשרי והיינו פרוס החג וקייטי יולדות בקיץ בפרוס עצרת:
ואמאי גורנן בהני זימני:

דף נח.

כדי שתהא בהמה מצויה. לקנות לעולי רגלים דאחר שעישרום מוכרין אותן:
ואע"ג דתנן עד שלא הגיע כו'. אפילו הכי משהי להו לגורן ומעשרן דניחא ליה לאיניש דליעבד מצוה דמעשרין והדר מזבין להו:
דטבלן בגורן. בטבל של דגן מדרבנן ולא מדאורייתא:
פרוס פלגא. כדאמר כמה ישהה בבית המנוגע בכדי אכילת פרס וההוא פרס הוי פלגא כדאמרינן חציה לבית המנוגע:
זמנין דמקלע הגורן ביום שלשים של אדר כשהוא מלא דאכתי הוו ט"ו יום לפסח וזימנין דמיקלע בכ"ט באדר כשהוא חסר משום הכי לא קבע ליה זמן רבי עקיבא:
בכ"ט באדר ובאחד בסיון:
מאי שנא דבן עזאי לא יהיב פרוס לעצרת ט"ו ימים אלא ה' יום איידי דלא נפישי הני דילדי בקייטי אי אמרת ליקדום למעשר ליעשרינהו ט"ו יום קודם שלמי להו קמי רגל דמיתאכלי ולא תהא בהמה מצויה לעולי רגלי' בעצרת:
בן עזאי לטעמיה. כדאמר לקמן במתני' האלוליים מתעשרין לעצמן:

[51] נראה דצ"ל דוודאי משום דכיון דעבדי ליה הכי משו"ה ס"ל לר"י כן.

זימנין דמחסרי לאב. והוי ביום שלשים ר"ח אלול ואי הוי מעשרינהו ביום שלשים לא יהוי היכירא בין חדש לישן דהשתא נמי הוי זמן דחדש לעשורי:
דאמר. ב' שבתות דהוי י"ד יום קמי פסח:
ואם שחט פטור. דלא הוי טבל מדאורייתא:
הואיל והללו אומרים כך. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי ר"ה למעשר בהמה ור' מאיר אמר באחד באלול. משום הכי אמינא דהאלוליים יתעשרו לעצמן מספיקא דלא ידעינן כמאן כו':
כקליפת השום שהוא קל:
חוץ מן הקרח הזה. היינו ר' עקיבא דרבי יהושע בן קרחה היינו בנו של ר' עקיבא. כדגרסי' התם (שבועות ו.) א"ל ר' יהושע בנו של ר' עקיבא לר' עקיבא. למ"ה:
מפי חגי זכריה ומלאכי אמרוה. הני תנאי והוי כנבואה הילכך לא מצי קאי אטעמא:
חמשה בתשרי וחמשה באב הבא מיצטרפין:
פשיטא. דלבן עזאי לא מיצטרפין אלולים:
מהו דתימא כי היכי דמפסקי שנים. ראשי שנים דאין מעשרין מחדש על הישן הכי מפסקי גרנות דהנך חמשה דתשרי וחמשה דאב דיש ביניהן גרנות של מעשר אימא לא ליצטרפו קמ"ל דמצטרפי כדתנן חמשה כו':

דף נח:

מאי אמרת ליצטרפי לגורן אחר. הנך ה' דקאמרינן דפטירו עשירי ודאי אמר רחמנא שלא נכנס לדיר מעולם אלא עכשו ולא ספק דשמא עשירי שיצא הוא מאותן ה' שכבר נכנסו לגורן והם ספק של שנה זו ספק של שנה שעברה:
פשיטא. דלבן עזאי חד מן אלוליים בעי למישקל ומאי קמ"ל רבא:
מהו דתימא. ליגזור דלא אתי למשקל מהנך דלאו אלוליים קמ"ל דליכא למיחש דהא אפשר שירביצן או שיעמידן לאלוליים כדי שיהו ניכרין לו ויכול למנותן כך ולא אתי למישקל מאידך:
קפץ מן המניין לתוכן. לתוך אלו שבדיר שעדיין לא נמנו כולן פטורין דהנהו קרי מנויין מא' ועד ט' קודם שיצא העשירי והני מנויין פטורין אע"ג דמת עשירי בדיר משום המניין הראוי דבשעה שיצאו הן עדיין היה עשירי חי והיה ראוי להשלים המנין וכן כל מקום שמשתייר בדיר כדי להשלים למנין אותן שיצאו קרי לאותן שיצאו מנין הראוי משום הכי כי קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין דמנויין שיצאו נפטרו במנין הראוי. וכי קפץ (לאותן) לתוכן הוו כולהו ספק מנויין:

מן המעושרין לתוכן. מיירי במעשר עצמו כולן ירעו דכולהו הוי ספק מעשר:
גזירה משום לקוח ויתום להכי מעמיד אימן בחוץ להודיע שאין שם לקוחות ויתום ואימותיהן בחוץ משום דכבר מעושרות הן:
ואין זה עשירי. דלא מנאן:
ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן. בב' תרומות הכתוב מדבר דאקיש קרא תרומת מעשר לתרומת גורן. דהיינו כדגן מן הגורן מה תרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה. שאין צריך למנות עד מאה וליטול שנים כדאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ואמרינן ב' לוגין שאני עתיד להפריש הן תרומה:

דף נט.

ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן. דכתיב עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר כו'. ובסיפרי כתוב ונחשב לכם תרומתכם ולא כתיב[52] בב' תרומות הכתוב מדבר אלא כשם שתרומה גדולה ניטלת במדה ובמחשבה כך תרומת מעשר:
מאיליו הוא קדוש. אפילו לא קראו עשירי ולא קדש:
דאיברר ליה עשירי. שיצא חוץ ולא קראו אחד אלא שתק:
אי נמי דאחוי עילויה. שרמז בידו [עליו] שהוא עשירי:
דלמא דאיפטרו במנין הראוי. שכשיצאו אלו עדיין היה העשירי שבדיר חי והיה ראוי להשלים מנינו ומשום הכי פטירי ולא משום שיהו מעושרין ודאי:
הא מני. דתשיעי נאכל במומו ר' שמעון דלא נעקר שם עשירי מעשירי:

דף נט:

אף תשיעי אינו קדוש. שאינו נאכל אלא במומו. אסיפא דמתניתין מיירי:
אלא א"כ נעקר שם העשירי הימנו. מעשירי דלא קרא לעשירי עשירי אבל קראו עשירי לודאי עשירי התשיעי חולין:
והדין נותן ומה אחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב. כדאמרינן במתניתין ואחד עשר קרב שלמים אינו קדוש האחד עשר אלא א"כ נעקר שם העשירי ממנו מן העשירי כדתנן קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי:
והיא הנותנת. כלומר מאותו דין שאתה מביא נלמד שהתשיעי ליהוי קדוש אע"פ שלא נעקר שם עשירי מעשירי:

[52] אולי צ"ל ולא כתיב התרומה בשתי תרומות הכתוב מדבר וכו' וכוונתו מלשון תרומתכם מפקינן דמיירי בשתי תרומות דקרי ביה תרומותיכם ועי' רש"י ותוס' בביצה (דף יד ובמנחות דף נד) דפי' בדרך אחר ע"ש

דאיברר ליה עשירי שכבר יצא. דאכתי לא איברר ליה עשירי שעדיין לא יצא קדוש תשיעי אע"ג דלא נעקר שם עשירי ממנו דלא קרא לו שם אחד שנשאר בדיר:
לאו דאיפטרו במנין הראוי. שכשיצאו מן הדיר עדיין נשאר בדיר שהיה יכול להשלים מנינן:
ודילמא. מהכא לא מצית דדילמא מהנהו מנויין קאמר דקפץ לתוכו הנהו דכבר עישר עלייהו:
ההוא לא מצית אמרת. דהדר קתני לה מן המעושרין אלמא דהאי מנויין דקאמר דלאו מעושרין נינהו:
ודלמא מאי מן המעושרין דקאמר שקפץ מעשר עצמו לתוכו:
דיקא נמי דקתני ירעו. דכולהו הוי ספק מעשר. והאי מן המנויין דקאמר מהנך דכבר עישר עליהן ואכתי לא מצי יליף מהכא דמנין הראוי פוטר:
אלא אמר רבא מקרא יליף דכתיב יעבר ולא שכבר עבר:
אם מן המנויין מת. מאותן שיצאו מן הדיר מה בכך מונה ומשלים עליהם ועל אותו שמת עד שיהו עשרה ויפריש אחד:
ואם משאינן מנויין מת. מהנך שבדיר:
מנויין שיצאו לחוץ פטורין. שפטרן מנין הראוי שבשעה שיצאו עדיין לא מת והיה ראוי להשלים מניינן לעשרה ושאינן מנויין אותן שנשתיירו בדיר הארבע' לא ניפטרו אלא מצטרפין לגורן אחד לעשרו עם שאר בהמות:
ואם לאו. שלא יצאו בפתח שיצאו ששה אלא בפתח ארבעה דהשתא הוו שמונה ולא חזו למעשר:
הששה שיצאו ראשונים פטורין. משום דבשעה שיצאו מן הדיר נשתייר בדיר מנין הראוי להשלימן לעשרה והנך ארבעה ואינך ארבעה מצטרפין לגורן אחד:
יצאו ארבעה. תחלה בפתח זה כו':
נוטל אחד למעשר והשאר פטורין. אפילו אותן ארבעה שיצאו תחלה משום דאינהו נפטרו במנין הראוי:
ואם לאו. שלא יצאו אלא בפתח הארבעה ד' ראשונים וו' שניים פטורין משום דנשתייר בדיר שראוי להשלימן:
והנך ד' אחרונים מצטרפין לגורן אחד:
אם אותן ששה כולם בפתח אחד יצאו. או בפתח ד' ראשונים או בפתח ד' שניים הוו י' ונוטל מהן אחד והשאר פטורין כולן אפילו אותן ד' שלא יצאו הו' בפתחן משום דאותן

[ד' שניים נמי] כי יצאו הוו להו מנין הראוי ואם לאו ששלשה מהן יצאו בפתח זה וג' בפתח זה הד' ד' פטורין משום דיצאו במנין הראוי והו' מצטרף לגורן אחד:
מהו דתימא ודאי מנין הראוי אמרינן. כגון היכא דיצאו ו' בפתח זה וד' בפתח זה וד' נשתיירו דודאי דהנהו ד' דנשתיירו לא חזו לאיצטרופי אלא [עם] הששה. אבל ספק מנין הראוי כגון כשנשתיירו ו' בדיר דחזו לאיצטרופי בין להני ד' בין להני ד' ולא ידעינן להי מצטרפי אימא לא קמ"ל:
והשאר פטורין. הנהו ה' נמי שלא הכניס משום דלית בהו שעור מעשר אלא יעשה להן דבר שיתחייבו במעשר כולן יכניסם (כולן) לדיר ויוציא עשרה ויטול מהן א' והשאר הה' מאחר שנכנסו בדיר ואין בהן שעור מעשר הדיר קובעו ומצטרפין לגורן אחד:

דף ס.

והשאר פטורין. מלצרפן אע"ג דהכניסן כולן לדיר:
בריגלא. בשבת שלפני הרגל שדורשין בו. דהאי חד דנשתייר בדיר הי"ט חזי להשלים להכא ולהכא ואמרינן דספק מנין הראוי פטורין. ולישני ליה. אפילו בדיר של פתח אחד וכגון דמנה ט' וכי מטא י' קרא ההוא י' חד מרישא ומני עד עשרה דהשתא נפקו בין ט' ראשון בין ט' אחרון במנין הראוי:
קסבר. רב הונא משום הכי ליכא לתרוצא הכי משום דהוי עשירי שקראו אחד לא כלום עבד דעשירי מאליו קדוש למעשר אפילו שלא קראו עשירי והנך ט' דמשתיירו לית בהו מנין הראוי וצריכי לאיצטרופי לגורן אחד אבל בב' פתחים דט' נפקי מהכא וט' מהכא וא' נשתייר ודאי ראוי להשלים הכא והכא:
ולישני ליה. בחד פתח וכגון דמנאן זוגות זוגות שנים באחד עד שהגיע לט' הוו להו י"ח והוציא האחד שנשתייר וקראו עשירי לפטור הללו ט' והללו ט':
קסבר. רב הונא:
עשירי למנין בהמות הוא קדוש. ולא לחשבון המונה כלומר דלא אזלינן בתר מנין דידיה דמונן זוגות זוגות אלא כיון דנפקו ה' זוגות הרי י' בהמות והוי חד מנייהו קדוש ואידך ד' זוגות לית להו מנין הראוי ולא ליפטרו הלכך ליכא לשנויי הכי:
זכאי אימיה דרב הונא בר סחורה. דאע"ג דלא הוה חכם כ"כ ותריץ לו הברייתא לרבא בריגלא לפני רבים וכיון כשתירצה לו כשמעתיה דרבא דאמר מנין הראוי פוטר:
מנאן אחד. לאותן שנים התשיעי והעשירי מקולקלין דתשיעי הוי עשירי ועשירי הוי אחד עשר ושלמים ומעשר מעורבין זה בזה ואין נאכלין במומן דשלמים אית מנייהו חזה ושוק

לכהנים ומעשר אין ממנו חזה ושוק לכהנים אלא אימורין למזבח ואי יהיב מיניה חזה ושוק לכהנים קא מייתי קדשים לבית הפסול דשמא כהנים לא היו מנויין לאוכלו מפני שיש להן קדשים אחרים ומשיירין אותו חוץ לזמנו ונמצאו באין לבית הפסול דהא חזה ושוק דמעשר ודאי מותר לישראל הלכך לית להו תקנה אלא שניהם ירעו עד שיסתאבו ויפדה האחד של שלמים במעות ואחר כך נאכלין כולן לישראל:

מנאן זוגות זוגות. וכשהגיע לזוג י' נטל ב' למעשר:

קינטרין שמונה מאה ונוטל י' ממאה:

למנין שלו הוא קדוש. כמו שהוא מונן:

למנין בהמות כדאמרן:

אלא למאן דאמר למנין בהמות קדוש אמאי מקולקלין א"כ הוה ליה כאילו קרא לודאי תשיעי תשיעי ולודאי עשירי עשירי:

אמר לך ר' יוחנן. ומתרץ אליבא דרב כהנא דכי אמינא למנין בהמות קדוש היכא דאיכוון לאפוקינהו כולהו זוגות זוגות או קינטרין אבל הכא במתני' דנפק ממילא דקתני יצאו שנים כאחד מעצמו לא קדוש למנין בהמה אלא למנין שלו:

מנאן למפרע. שלראשון קרא י' לשני ט' עד א':

הואיל דאיתיה במנינא פרסא. דלעשרה קרו חד הוי האי חד כמו עשירי למנין שלו וקדוש[53] שלשתן מקודשות ולא קא מיירי בנתערבו:

הט' נאכל במומו. כשיפול בו מום הואיל וקראו שם מעשר ומעשר גמור לא הוי להקרבה דהא תשיעי הוא אלא נאכל במומו:

והי' מעשר. וחזי להקרבה אע"ג דקראו ט' די' ודאי מאליו הוא קדוש:

ואחד עשר קרב שלמים. דמאחר דקדש י' ודאי הוי האיך שלמים ועוד מש"ה קדיש האי י"א דכיון דנעקר שם י' מי' ונקרא ט' וי"א נקרא י' מש"ה תפיס בו קדושת שלמים מאחר שקדש עשירי ודאי ועושה תמורה שאם המיר בהמה אחרת באותו אחד עשר הוי נתפס בתמורה:

וכי יש תמורה עושה תמורה. כלומר האי י"א גופיה הוי תמורת מעשר כדקאמר בגמ' טעות מעשר תמורה הוי (או תמורה) והיאך עושה תמורה והלא אין ממירין וחוזרין וממירין:

אמרי משום ר' מאיר אילו היה תמורה לא היה קרב. כלומר ודאי דאין תמורה עושה תמורה והכא האי אחד עשר לאו תמורה היא דלא הויא כשאר תמורה אלא שם מעשר

[53] שייך למתני'

איקרי עליה ולהכי קרבה אבל אי הויא תמורת הגוף של מעשר כדרך שאר תמורות לא הות קרבה דהא גרסינן בפרק ראשון של מסכת תמורה תנו רבנן לא יבקר כו' עד רבי אומר למה יצא מעשר מעתה לדונו בתמורת שמו ובתמורת גופו לומר לך תמורת שמו קרבה תמורת גופו לא קרבה. והאי אחד עשר תמורת שמו היא ולהכי קרבה ולהכי עושה תמורה דליתה כשאר תמורה דשאר תמורה תמורת הגוף הויא:

דף ס:

וכל מעשר. לרבות כל שקרא עליו שם מעשר:
אף שמיני ושנים עשר שאם קרא לשמיני מעשר ולשנים עשר:
וטעותו מקדשת. כגון כשקרא לתשיעי עשירי או לאחד עשר עשירי:
מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך. כלומר העשירי עצמו כשקורא אותו עשירי אין לך סמוך יותר מעצמו:
אף טעותו אינה מתקדש' אלא בסמוך לו לאפוקי שמיני ושנים עשר:
אף טעותו מיוחדת. כלומר שאינו מקדש אלא אחת או תשיעי או אחד עשר ומותיב למתני' דקתני שלשתן מקודשין דהיינו ב' טעיות:
הא מני. דבעי טעותו מיוחדת ר' אלעזר בר' שמעון דתניא לעולם כו':
עד שישתוק בתשיעי. שלא יקרא לו שם עשירי ויקרא לי' ט' ולי"א י' דליכא אלא טעות אחד דאחד עשר עשירי:
י' תשיעי לא הוי טעות משום דעשירי מאליו הוי קדוש וא"ת הם הכי נמי לימא שאם שתק בי"א ולא קראו י' לט' קראו י' ההוא ט' ליהוי קדוש הואיל והוי טעות מיוחדת הא לא קשיא בדין הוא די"א הוי קדוש הואיל וכבר קדש עשירי גופיה הוה ליה האי י"א תמורת שמו של מעשר ואיתפיס הוא בקדושה אבל ט' דאכתי לא קדש ליה מעשר גופיה היכי ליתפסיה לתשיעי לקדושי הואיל ואיהו גופיה אכתי לא הוי קדוש להכי נקט י"א ולא נקט ט':
וסבר לה ר' אלעזר כאבוה ר"ש דאמר בתמורה אין מימר חוזר ומימר דלאחר שהמיר בבהמת קדשים בהמה של חולין אינו חוזר ומימר בהמה אחרת של חולין באותה בהמה של קדשים:
והכא נמי ט' וי"א אין ממירין בי' ומסתברא דהך מילתא אליבא דר' יוחנן היא דאמר התם כשם שאין ממירין שנים באחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין:
עשירי וחולין מעורבין זה בזה. ושניהם יאכלו במומן לבעלים ולהכי קאמר עשירי וחולין מעורבין דאי עבד גיזה ועבודה בחד מינייהו או אכל חד מינייהו בלא מום או גאל או

מכר אחד מהן הואיל ואית בהו חד חולין מספיקא לא מלקינן ליה הואיל ואית בהו חד חולין:
עשירי מאליו קדוש. אף על פי שלא קראו עשירי:
ולט' י' קא קרי ליה. וכיון דיצאו שנים כאחד ולא ידע הי י' והי ט' לפיכך עשירי וט' מעורבין זה בזה. והוו להו תרוייהו קדושים ואי גאל ומכר אחד מהן לוקה דתרוייהו עשירי קרי להו ויאכלו במומן לבעלים:
עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה. דאחד עשר חזי להקרבת שלמים ואינך נאכל במומו לבעלים והשתא ליהוו תרווייהו רועין עד שיסתאבו והדר פודה חד מנייהו משום ההוא דשלמים וליהוו תרווייהו נאכלין במומן לבעלים:
עשירי וחולין מעורבין. ותרויהו יאכלו במומן לבעלים בלא שום פדיון:
היינו הך. עשירי ואחד עשר מעורבין היינו י' וט' מעורבין ומחדא שמעינן אידך:
הא קמ"ל. הא י' וי"א מעורבין דכל בבת אחת כי נפקי בבת אחת וקראו עשירי תרווייהו קדשי והוו חד קרב שלמים אע"ג דלא נעקר שם עשירי מעשירי דקראו עשירי:
הני מילי. דבעינן דליתעקר שם עשירי ממנו לכי נפקי בזה אחר זה דכיון דקרא לעשירי ודאי עשירי לא קדש אחד עשר:
אבל בב"א. כי נפקי בחדא וקראו עשירי תרוייהו קדש:
לאו לאתויי בב"א. דלא קדש נמי י"א:
לא לאיתויי יצא עשירי לבדו ולא דיבר. שלא קראו י' ואח"כ יצא אחד עשר וקראו עשירי ואינו מקודש אחד עשר דהא לא (נפקי) [נפיק] שם העשירי ממנו דעשירי מאליו הוא קדוש אבל בב"א תרוייהו קדשי:
דאי לא תימא הכי דתנן וכו'. דקדים חד מנייהו ואפקיה לרישיה וקרייה אחד עשר. קמי דליקרא עשירי דהא נעקר שם עשירי מעשירי:
והדר איערוב ובשעת יציאתם ממש לא קדם אחד את חברו:
וכמאן. קא חשיב האי עקירה היכא דקראו אחד עשר דלא כרבי:
היכא דאית ליה בהמות טובא. לעשורי דודאי כי קרי לעשירי אחד עשר לאו אחד עשר ממש הוא דקאמר אלא עשירי הוא דקרי ליה:
וחד עישורא קאמר. כלומר הרי כבר מניתי אחד עשרון וכבר הפרשתי מעשר אחד מן המעשרות שיש לי להפריש:
היכא דלית ליה בהמות טובא אלא או [תשעה] עשר או ט"ו ודאי כי קרי לי' אחד עשר אפי' רבי מודה דהוי עקירת שם עשירי ממנו. וליתא לדרבא דאמר בב"א תרווייהו קדשי:
יצאו שנים בעשירי וקראו י':

כרבנן דאמרי אין מביאין קדשים לבית הפסול דעשירי ואחד עשר מעורבין מעשר ושלמים ואי אמרינן דתרוייהו קריבין ובעי למיהב מתרוייהו חזה ושוק משום ספק שלמים זימנין דהוי לכהנים רוב קרבנות ולא מספקי למיכלינה להני חזה ושוק בתוך זמנן ואתי לידי פסול לשרפה ומעשר ראוי לאוכלו לישראל כולן חוץ מאימורין וישראל מרובין הן ויכלי למיכליה בתוך זמנו והשתא ממעטינן באכילתו ויהבינן להו לכהנים ואתי לידי פסול להכי ירעו עד דיסתאבו ופריק חד מנייהו וליהוו תרווייהו נאכלין במומן לבעלים והא פלוגתא דרבנן ור"ש הוא במס' זבחים בפ' כל הזבחים שנתערבו בחטאות אשם שנתערב בשלמים ר"ש אמר שניהם ישחטו בצפון ויאכלו כחמור שבהן אע"ג דאתי שלמים לידי פסול דלא מסתפקי למיכלינהו לזמנו של אשם אמרו לו אין מביאין קדשים לבית הפסול:

דף סא.

וסבר ר' יהודה תמורת מעשר מתה. כתמורת חטאת:
וכי תימא לר"מ למאי דסבירא ליה. לנפשיה קאמר דלר"מ קרבה ולר"י מתה:
אין בין אחד עשר לשלמים. דעלמא אלא שזה שלמים דעלמא עושה קדושה ליקרב. שמתפיסין חולין תמורתו ליקרב תחתיהן ואחד עשר אין תמורתו קרבה:
הא איהו גופיה קרב. אע"ג דאמר תמורה כדקאמר וכי יש תמורה כו':
הבקר לרבות אחד עשר שקרב לשלמים הבקר דכתיב גבי שלמים דכתיב אם זבח שלמים קרבנו מן הבקר ה' יתירא:
אף התשיעי. לשלמים:
וכי הקדש לפניו מקדש. כלומר קודם שהוא עצמו יהא קדוש היאך מקדש לפניו להכי תשיעי לא מקדש אבל אחד עשר דהיינו לאחריו מקדש:
אלא תרגמא. הא דתניא ימותו במעשר בזמן הזה ומשום תקלה דלא לישדי ביה מום:
קרא לתשיעי עשירי קדוש. דהא יכול לאוכלו כולו לאחר שיפול בו מום בלא פדיון:
לאחד עשר עשירי אינו קדוש. הואיל ומפסידו חזה ושוק שלו ואי משהי ליה עד שיפול בו מום צריך פדייה ולא עשה שליחותו:
ולא לעוותי שאינו יכול לאוכלו תם:
כדעתו של בעל הבית. לפי מה שמכיר דעתו של בעל הבית אם הוא עין יפה או לא שהרי אמרו עין יפה אחד מארבעים בינונית אחד מחמשים עין רעה אחד מששים דכתיב כן תרימו גם אתם לדעתכם:

[פיחת עשרה או הוסיף] עשרה תרומתו תרומה משום דאיכא דתרים הכי ואיכא דתרים הכי מצי למימר בהכי אמדתיך שכך הוא דעתך לתרום ואית דתרים הכי הלכך תרומתו תרומה אבל הכא גבי מעשר מצי אמר ליה בעל הבית לא איבעיא לך למטעא אלא הוה לך למקרא לעשירי ודאי עשירי:

הדרן עלך מעשר בהמה

באלו שש הלכות כבית שמאי. בש"א נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית ובה"א כו' והלכה כב"ש דאמר ר' יצחק בן חנניה אמר רב הונא בכולה מתנית' הל' כב"ה לבר מהא כב"ש:

שניה מי שאכל ושכח ולא בירך בש"א יחזור למקומו ויברך ובה"א יברך במקום שנזכר והלכה כב"ש דקי"ל יש דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן ומאי ניהו פת:

שלישית סוכה שאין בה ד' אמות אלא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ואמר ר' הונא (סוכה דף ג ע"א) הל' צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו א"ל ר' אבא כמאן כב"ש א"ל אלא כמאן וא"ד דאמר לך מני ב"ש היא לא תזוז מינה ואמרינן בתר קושיין בתרתי פליגי בסוכה גדולה ובסוכה קטנה והלכה כב"ש בסוכה קטנה כדאמר רב שמואל אמר רב כהנא ולית הלכתא כב"ש בסוכה גדולה:

ושתים בהתכלת כמה חוטין הוא נותן בש"א ד' ובה"א ג' כמה תהא משולשלת בש"א ד' אצבעות ובה"א ג' והל' כב"ש בשתיהן דא"ר פפא הלכתא ד' בתוך ג' משולשת ד':

ששית סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין אף על פי שאנו אומרים הלכה כדברי בית הלל הא אמר רבא גזרה משום כסות לילה הלכה כבית שמאי וכן הלכתא: